PONTUS'TA HESAPLAŞMA

NECDET SEVİNÇ

Bilgi

ISBN 978 - 975 - 22 - 0218 - 4
2007 . 06 . Y . 0105 . 3220

Birinci Basım
Nisan 2007

BİLGİ YAYINEVİ
Merkez: Meşrutiyet Cd., No: 46/A, Yenişehir 06420 / ANKARA
Tlf.: (0-312) 434 49 98 • Faks: (0-312) 431 77 58
Temsilcilik: İstiklâl Cd., Beyoğlu İş Mrk. No: 365, A Blok,
Kat: 1/133, Beyoğlu 80070 / İSTANBUL
Tlf.: (0-212) 244 16 51 - 244 16 53 • Faks: (0-212) 244 16 49

BİLGİ KİTABEVİ
Sakarya Cd., No: 8/A, Kızılay 06420 / ANKARA
Tlf.: (0-312) 434 41 06 • Faks: (0-312) 433 19 36

BİLGİ DAĞITIM
Merkez: Gülbahar Mh., Gülbağ Cd., No: 27/1, A-B Blok,
Gülbağ, Mecidiyeköy / İSTANBUL
Tlf.: (0-212) 217 63 40 - 44 • Faks: (0-212) 217 63 45
Şube: Narlıbahçe Sk., No: 17/1, Cağaloğlu 34360 / İSTANBUL
Tlf.: (0-212) 522 52 01 - 512 50 59 • Faks: (0-212) 527 41 19

www.bilgiyayinevi.com.tr • info@bilgiyayinevi.com.tr

NECDET SEVİNÇ

"Pontus"ta Hesaplaşma

BİLGİ YAYINEVİ

kapak: bilgi yayınevi

baskı: cantekin matbaacılık
yayıncılık ticaret ltd. ştl.
(0-312) 384 34 35 - 384 34 36

İÇİNDEKİLER

Ö N S Ö Z

Gaflet, Dalâlet ve Hatta...

Hiçbir devlet, kendi vatandaşlarına başka bir din veya başka bir milliyet şuuru kazandırmak için çalışan düşman 5. kolunun faaliyetlerini bir "**demokrasi göstergesi**" olarak kabul etmemiştir.

Düşman 5. kolunun rüşvet veya telkinleriyle vatandaşlarının tanassura (Hıristiyan olmaya) zorlanmasını da inanç özgürlüğü olarak kabul etmemiştir.

Çünkü; inanç özgürlüğü, kültürel kimlik, bilimsel araştırma, arkeolojik kazı palavralarına, hatta Ağrı Dağı'nın tepesinde Nuh'un gemisini aramak soytarılığına sığınılarak yürütülen faaliyetlerin, dün olduğu gibi, bugün de siyasi hâkimiyet kurmak için uydurulan bahaneler olduğunu anlamayan devlet kalmamıştır; Türkiye müstesna!

Neden Türkiye müstesna?

Çünkü Türkiye'yi yönetenlerin kafasında devlet fikri yoktur! Millet fikri yoktur! Bayrak fikri, bağımsızlık fikri yoktur. Onlar Türk olmayı iftihar vesilesi olarak kabul etmezler! Onlara göre Türkçülük ırkçılıktır, milliyetçilik de küfür!

Neden Türkiye müstesna?

Çünkü Türkiye'de "**Türk olmaktan Allah'a sığındığını**" söyleyebilen alçakların da aralarında bulunduğu bir etnik çete kamuoyunu yönetip yönlendirmektedir de ondan!

Türk soyu ve Türk kültürü ile esasen herhangi bir rabıtaları bulunmayan, Türklüğün temsil ettiği üstün değerleri sürekli olarak hor görüp, sürekli olarak aşağılamak suretiyle Türk Milleti'ni çökertmek için açılan psikolojik savaşta düşman 5. koluna yardımcı olan bu çete, âdeta Türkiye'yi teslim olmaya ikna etmekle görevlendirilmiş gibidir!

O sebeple emperyalizmin, dün misyoner mektepleri ve kiliseler aracılığıyla ayarttığı etnik unsurları kullanarak Osmanlı İmparatorluğu'nu tasfiye ettiğini bildikleri halde bugün yine emperyalizmin Türkiye'ye biçtiği çok renkli kefenin reddedilmesinden hoşlanmazlar.

Emperyalizmin dayatmalarına itiraz edilmesinden de hoşlanmazlar.

İnanılacak gibi değildir ama ayniyle vâkidir ki, kutsal Türk Devleti'nin bir kısmını Bakanlık koltuğuna oturtarak onurlandırdığı, Büyükelçilik payesi vererek şereflendirdiği, bürokrasinin üst kademelerini lütfederek ikbal ve itibar sahibi yaptığı bu çete mensupları Türkiye'ye karşı hep ecnebiyi savunmuşlardır.

Türk gençliğinin, Türkiye Cumhuriyeti ile olan bütün bağlarını koparıp, onlara **yeni sadâkatlar edindirmek isteyen** bu entelektüel güruh, Türk-Amerikan uyuşmazlıklarında mutlaka Amerika'nın yanında yer almıştır! Ve mutlaka AB'nin dayatmalarını kabul ettirmeye çalışmıştır Türk Milleti'ne. Antlaşmaları hep Türkiye aleyhine yorumlamışlardır. Tâvizleri hep Türkiye'nin vermesi gerektiğini telkin etmişlerdir. Hep Türkiye'yi suçlamış, fedakârlığı hep Türkiye'den beklemişlerdir.

Türkiye'den resmen toprak talep eden Ermenistan'ı, Yunanistan'ı, Kıbrıs Rum kesimini bile Türkiye'ye karşı savunmuştur bunlar.

Bunlara göre doğru olan Türkiye'nin hak ve menfaatlerini savunmak değildir, doğru olan ecnebilerin talepleridir!

Alman istihbarat teşkilatının basit bir âleti olduğu anlaşılan **Peter Andrews**, ***"Türkiye'de 47 etnik grup var"*** diyorsa, Türkiye'de 47 etnik grup var demektir!

Andrews'in kitabı, sürekli olarak pompalanması sebebi ile Türkiye'nin gündeminden çıkmadığı halde, çete elemanlarından herhangi biri bu paçavrayı eleştirmemiştir!

Hiçbir çete mensubu Kazak, Kırgız, Özbek, Azerî, Uygur, Yörük vesaire gibi Türk boylarını ayrı milletler olarak kabul ettirmeye yeltenen **Andrews**'e itiraz etmemiştir. *"21 Alman, 40 Eston, 250 Polonez etnik gruptan mı sayılır?"* dememiştir. **Andrews**'in bizzat kendisi bile genel Türkiye nüfusunun % 88,03'ünün Türk, geri kalan % 11,07'sinin varsaydığı 47 etnik grubu meydana getirdiğini ifade etmek zorunda kaldığı halde, bu itiraf ısrarla Türk Milleti'nden gizlenmiştir.

Bu çok önemli meselede herhangi bir yanlış anlamaya meydan vermemek için derhal belirtmeliyiz ki, Türkiye'de halkın % 93'ünün anadili Türkçe'dir. Bu rakam herhangi bir Türk makamı tarafından seslendirilmemiş, Avrupa Birliği'nin yayın organında ifade edilmiştir. 2005 Mayıs-Haziran aylarında yapılan ve Eylül 2005'te Avrupa Birliği'nin organı *Eurobarometer*'de yayımlanan kapsamlı "Avrupalılar ve Diller" araştırmasıyla Türkiye'de halkın sadece % 7'sinin anadilinin Türkçe olmadığı ortaya çıkmıştır!

Prof. **Martin Lipset**'in ***"egemen unsurun % 65 olduğu bir ülkede mozaikten bahsedilemeyeceğine"*** dair bilimsel tespitleri de ısrarla gizlenmiştir Türk Milleti'nden, **Andrews**'in kitabını paçavraya çeviren **Ali Tayyar Önder**'in eseri de...

Fakaaaaat, Türk toplumunun dokusunu düğüm düğüm, ilmik ilmik, tel tel çözmek için uğraşan Alman gizli servisiyle ilişkili olduğunu tahmin ettiğimiz **Udo Steinbach**, ***"Türk Milleti diye bir millet yoktur"*** deyince bütün çete mensupları ***"aslında Türk Milleti'nin olmadığını"*** ispata kalkışmışlar, Türkiyeliliği de çılgınca alkışlamışlardır.

Neden?

Çünkü Türklüğün yerine Türkiyelilik ikame edilirse, Türk Devleti, Türk Milleti ve Türk evladı sahipsiz kalacaktır da ondan!

Çünkü Türklüğün yerine Türkiyelilik ikame edilirse, Türk Milleti'ne yapılacak bütün saldırılar meşru bir zemine oturtulacaktır da onun için *"aslında Türk diye bir milletin olmadığını"* ispata kalkışmıştır bu güruh!

Udo Steinbach'in bu zavallı iddiası, Etnik Çete'nin elemanlarıyla birlikte "haricî bedhahlarımızı" da öyle memnun etmiştir ki; İsveç Büyükelçiliği, İzmir'de düzenlenen bir toplantıda ***"Türk Milleti'nin olmadığını"*** iddia eden bir kitapçık bile dağıtabilmiştir!

1990-1995 yıllarında İsveç'in İstanbul Başkonsolosu olarak görev yapan **Kaj Falkman**'ın kaleme aldığı bu kitapçığın önsözünü kim yazmıştır biliyor musunuz?

İsveç Başbakanı **Goran Persson**!

Kitaba göre Türk diye bir millet olmadığı halde **Atatürk** Türkiye sınırları içinde yaşayan herkesin Türk olduğuna karar vermiştir!

Mesela bizim Paris Büyükelçiliğimiz, **Andrews**'in hesabına göre % 80'i etnik gruplardan oluşan Fransa'da *"aslında Fransız Milleti'nin olmadığını"* ispata kalkışan bir kitap dağıtsaydı, belki ağzına kurşun dolduran olmazdı ama herhalde esaslı bir şekilde hırpalarlardı onu. Sonra da 24 saat içinde ülkeyi terk etmesini isterlerdi.

Fakat bizde diplomatik görevini, diplomatik nezaketi ve haddini aşan küstahlığından dolayı İsveç Büyükelçisini kınayan bile çıkmamıştır.

Türk yok, Türkiyeli varmış!

La havle ve la...

Türk yoksa ben kimim?

Adriyatik sahillerinden Çin Seddi'ne kadar uzayan muhteşem coğrafyada 200 küsur milyon insanın konuştuğu dil kimin dili?

Herhalde Türkiye'nin muhtelif etnik unsurlardan meydana gelen bir sosyal mezbelelik olduğunu kabul ettirmekle görevlendirilen bazı piyonların ortaya çıkıp, Türklüğün yerine Türkiyelilik kavramını yerleştirmek isteyeceğini tahmin etmiş olmalı ki bakın **Atatürk** ne demiş:

"Benim hayatta yegâne fahrim, servetim Türklükten başka bir şey değildir."

Başka ne demiş?

Demiş ki ***"Türklük esastır!"***

Bu kitap, esas olan Türklüğü 47 etnik unsurdan sadece biri hâline getirip, Türk evladını hâkim konumdan çıkararak Türkiye'yi sahipsiz ve savunmasız bırakmak isteyen düşman gizli servisleriyle onların yerli işbirlikçilerinin Kuzeydoğu Anadolu'da yürüttüğü faaliyetlere millî dikkati çekmek için yazılan bir alarmdır!

Birinci Bölüm

BİZİMKİLER UYURKEN...

BİZİMKİLER UYURKEN...

Tanzimat'ın gayri Müslimlerle ilgili hükümlerinden faydalanılarak ortaya atılan, özellikle İngiltere, Fransa, Rusya ve ABD tarafından zaman zaman desteklenen megali ideanın bir uzantısı olarak bizim Doğu Karadeniz'de kurulması planlanan devletin doğuşunu hazırlamak için başvurulan siyasi, askerî, dinî, etnik, kültürel ve psikolojik kışkırtmalara **Pontusçuluk** diyoruz.

Türkiye, 30 Ocak 1923'te imzalanan ve İstanbul hariç, Türkiye'deki Rumlarla Yunanistan'daki Türklerin mübadelesini esas alan antlaşmanın uygulanmasıyla Pontus meselesinin bittiğine inandırılmıştır.

Fakat İngiltere ve Yunanistan, Anadolu'dan gelen göçmen kafileleri Yunan topraklarına adım attıkları günden itibaren Pontus faaliyetine yeniden başlamışlardır.

Bakınız neler yapılmıştır:

İngiliz Kraliyet Ailesi'nin sağladığı fonlarla **Küçükasya Araştırmaları Merkezi** ve **Pontus Araştırmaları Komitesi** gibi enstitüler kurulmuştur. Bu örgütlerde çalışan elemanlar vasıtasıyla Anadolu'dan gelen göçmenlerle görüşmeler yapılıp, savaşla ilgili hatıraları derlenmiştir. Göçmenlerin yaşadıkları acılar, köyleri, kentleri tespit edilmiştir. Getirdikleri folklorik, etnografik malzemeler ve dinî materyallerle bir

likte, belge, fotoğraf gibi dokümanlar da tasnif edilip[1] günü geldiğinde kullanılmak üzere muhafaza altına alınmıştır.

– Günü ne zaman gelmiştir?

– Sovyet sisteminin çökmesiyle dünya siyasi dengelerinin alt-üst olduğu yıllarda.

İşte o yıllarda, casusluğun babadan oğla, anadan kıza, metrese, maşukâya intikal ettiği, İstanbul'un Frenk muhitlerinde, dönmesi, devşirmesi, Rumu, Ermenisi, Levanten ve Yahudisi ile etnik çetenin tüm mensupları tam anlamıyla barış taarruzuna kalkarlar. Düşman gizli servisinin birer psikolojik savaş malzemesi olarak kullandığı sanatçı, siyasetçi, gazeteci, yazar, prof., murof ve saire Yunanistan'ın Türk dostluğuna verdiği öneme ilişkin palavralarla Türk halkını oyalamaya başlar, rakı bardakları uzo kadehleriyle tokuşturulup, sirtakinin ritmine ayak uydurularak cümbür cemaat göbekler atılır. Genellikle Yunan tezlerini savunanların icra edegeldiği bu siyasi oyun havasıyla Ege'nin öte yakasından fenalık gelmeyeceği telkin edilirken, bir Yunan tezgâhı ortaya çıkarılınca **Etnik Çete**'nin tüm mensupları cürm-ü meşhut hâlinde yakalanırlar.

Ey kurban olduğum Allah, ne büyüksün sen!

Bu suçüstü hâli, Yunan İstihbarat Teşkilatı'nın Kıbrıs'ta düzenlediği bir siyasi tertiple ilgilidir.

Adı bile binbir belaya davetiye çıkaran toplantının ismine dikkat buyurunuz lütfen:

Küçükasya Halkları Toplantısı!

Toplantıya Gökçeada ve Bozcaadalılar adına **Hristoforus Hristoforidis**, İstanbul değil Constantinopolis adına **Yorgios Levkaro**, Trakyalılar adına **Sotiris Passas**, Ermeniler adına **Nezaret Berberyan**, Hatay Arapları adı-

1) Mehmet Bilgin, "Post Modern Pontusçuluk", *Müdafaa-i Hukuk* dergisi, sayı 50, Ankara, 2002, s.56.

na **Ahmet Aksar**, PKK adına Yunan Kürdistan Komitesi Başkanı olarak tanıtılan **Andonis Naksakis** ile Yunanca **Kurdahos** ismini soyadı olarak kullandığını öğrendiğimiz **Ali**, Konyalı Rumlar adına **Kosta Hacıandonios**, Lazlar adına **Temel Karadeniz** katılmıştır.[2]

Ve tabii bir Pontus temsilcisinin bulundurulması da ihmal edilmemiştir:

Thedoros Stahtopulos...

Bu **Thedoros Stathopulos** denen adam, bir zamanlar Ankara'da askerî ataşe olarak çalışan, iki dönem de Kıbrıs Rum İstihbarat Örgütü KYP'nin başkanlığını yapan ve Türkiye'ye karşı terör faaliyetlerinin planlayıcısı olarak tanıdığımız emekli Korgeneral **Lambros Stathopulos**'un bir diğer adı mıdır, bilmiyoruz. **Fakat toplantıya PKK adına katılan Andonis Naksakis'in PKK ile Yunan Devleti'nin irtibatını sağlayan birkaç kişiden biri olduğunu biliyoruz**!

Şunu da biliyoruz ki, **Naksakis** de tıpkı **Stathopulos** gibi öyle sarı çizmeli falan değildir.

Amiraldir kendisi!

Ve ayıptır söylemesi bu amiral Bekea Vadisi'ndeki eşkıya kampına kadar gidip, Apo'nun elini sıkabilmiştir. Apo'yu Atina'ya getiren adam da gene bu adamdır.

Yunanlıların bütün dünyaya ünlü Kürt tarihçisi olarak yutturmaya kalktığı **Ali Karduhos** ise **400 dolara, evet sadece 400 dolara dinini değiştiren bir kaatildir**!

Bu **câni**, 12 Eylül askerî müdahalesinden önce bir polisimizi şehit ettikten sonra Ayvalık'tan bir sandala atlayıp, Yunanistan'a tüyen PKK'lı teröristin ta kendisidir!

2) Geniş bilgi için bakınız: Cem Başar, *Terör Dosyası ve Yunanistan*, c. 2, Lefkoşa, 1995.

Türk polisinin cinayet ve soygun suçlarının faili olarak hâlen aradığı bu adam Yunan Gizli Servisi tarafından kullanılmak üzere maaşa bağlanmıştır.

Toplantıda Hatay Araplarını temsil ettiği ileri sürülen **Ahmet Askar'ı** Hatay ve çevresinde tanıyan bile yoktur! O da Yunan Gizli Servisi tarafından maaşa bağlanmıştır. Türkiye'de cinayet, soygun ve bombalama gibi terör suçlarından arandığı için Yunanistan'a kaçan bu adama da Yunan vatandaşlığı verilmiştir![3]

Türk aleyhtarlığı bahis konusu olunca, emekli amiraller ve generallerin katillerle biraraya gelmekte herhangi bir sakınca görmediği bu toplantı benim tespit edebildiğim ilk Pontus toplantısıdır. Mutlaka kaydetmeliyiz ki Türk aleyhtarlığı bahis konusu olunca katillerle biraraya gelmekte herhangi bir sakınca görmeyen Yunan amiral ve generalleri aynı zamanda bir tek Rumun yaşamadığı bölgelerdeki Rumları temsil ettiklerini iddia eden soytarıları da muhatap alarak kabul edebilmişlerdir. **Ne Hatay'da Yunanlı vardır, ne Konya'da, ne de Trakya'da.**

Gökçeada ve Bozcaada' daki birkaç aileden başka en yoğun olarak yaşadıkları İstanbul'da bile 1.800 civarında Rum kalmıştır ki, bunların yarısı da Balıklı Rum Hastahanesi'nde vasiyetnâmelerini yazmak ve son dualarını yapmakla meşguldürler!

---

3) Cem Başar, *a.g.e.*, c. 2, s.111.

PONTUS ÖRGÜTLENMESİ

Türk çocukları şu sözleri akıllarından çıkarmamalıdır:

Yunan Başbakanı **Kostantin Karamanlis**, 1974'te Selanik Fuarı'nın açılış töreninde yaptığı konuşmada demişti ki:

"Bugünkü gücümüzle Türkleri savaşarak yenmemize imkân yok. Mücadelemizi her çareye başvurarak sürdüreceğiz, Türklerin yaralarını kaşıyıp, kanatacağız!"

1974'ten sonra yarayı kaşıyıp kanatmak için Yunan hükümetleri tarafından kurulan dernek sayısı **450'den** fazladır! İçlerinde 31 Ermeni örgütünün de bulunduğu bu derneklerden 51'i **Türkiye'den toprak talebiyle ilgili** Yunan ve Ermeni iddialarını seslendirmekte ve bu iddialara mesnet hazırlamaktadır. **Yunanistan'ın yurt içinde ve dışında kurduğu Pontus derneklerinin sayısı ise 176'yı bulmuştur.** Amerika, Kanada, İsveç ve Avustralya'da birçok, Gürcistan ve Mısır'da birer Pontus derneğine mukabil, Almanya'nın Berlin, Dusseldorf, Dortmunt, Frankfurt, Hamburg, Münih, Nürnberg şehirlerinde işçilerimiz arasında yoğun faaliyet gösteren birçok Pontus derneği vardır.

Zikrettiğimiz 176 Pontus derneğinin tamamı Pan Helenik Pontuslular Derneği ve Güney Yunanistan Pontuslular Dernekleri Federasyonu'nun çatısı altında toplanmıştır. Yunanistan dışında kurulan federasyonlar ise şunlardır: Amerika ve Kanada Pontus Dernekleri Federasyonu,

Avustralya Pontus Dernekleri Federasyonu, Rusya Yunanlıları Evrensel Birliği, Almanya Pontus Dernekleri Federasyonu.

Pan Helenik Pontuslular Federasyonu'nun başına kim getirilmiştir biliyor musunuz?

Savvas Kalenderidis...

Bu **Savvas Kalenderidis**, Abdullah Öcalan'ı Kenya'ya götüren istihbarat albayıdır!

Güneydeki ve yurt dışındaki Pontus federasyonlarının başına da birer münasip istihbaratçı oturtulduktan sonra bütün bu teşkilatlar kimin emrine verilmiştir, onu da biliyor musunuz?

Selanik'teki 3. Ordu Komutanı'nın!

Yani Türkiye'nin bir bölümünü Türkiye'den koparacak demek olan Pontus projesinin arkasında hükümetiyle, parlamentosuyla ve silahlı kuvvetleriyle Yunan Devleti vardır!

Bütün bunlar, yurt içindeki ve yurt dışındaki Karadenizli soydaşlarımızın aklını çelmekle görevlendirilen ve yurdumuzun bir bölgesini Türkiye'den koparmak için çalışan Pontus örgütlenmesinin nasıl tehlikeli boyutlara ulaştığını göstermektedir.

1985'ten sonra, özellikle PASOK'un iktidar yıllarında partinin yönetim kurulu üyesi ve Halkların Hakları ve Kurtuluşu İçin Yunan Birliği Örgütü'nün elebaşılarından olan **Mihailidis Haralambidis** ve **Stelios Papathemelis**, Pontus teşkilatlanmasında önemli roller oynamışlardır.

Papathemelis'le sonra ilgileneceğiz.

Nasıl bir bela ile karşı karşıya bulunduğumuzu arzedebilmek için şu **Haralambidis**'in üzerinde biraz durmak gerekiyor:

Biraz önce Amiral **Andonis Naksakis**'in PKK ile Yunan Devleti'nin irtibatını sağlayan birkaç kişiden biri olduğunu kaydetmiştik.

Haralambidis o birkaç kişiden ikincisidir!

PASOK milletvekilidir.

Merkez Komitesi üyesidir de.

Partinin kurucuları arasında da bulunan **Mihailidis Haralambidis** aynı zamanda **Yunan İstihbarat Teşkilatı EYP'nin ajanı, eski Başbakanlardan Papandreu'nun da danışmanıdır**! Yani öyle kontrolden çıkmış, kendi başına karar verip, kendi başına hareket eden sorumsuz bir serseri değildir.

Yunan Devleti'nin has adamıdır!

PKK terör örgütünün Yunan Gizli Servisi ile ittifak kurmasını da gene bu **Haralabidis** sağlamıştır.

Bakınız nasıl olmuştur bu iş:

Haftalık Yunan gazetelerinden *Nei Antropoi*, üst düzey bir PKK heyetinin Atina'ya geleceğinden bahisle şöyle bir değerlendirme yayımlamıştır:

"...Yunanistan'ın, Kürtlerin bağımsızlık savaşında kazancı çok büyük olabilir. Türkiye'nin bunca yarası varken Kürt sorunu, bu ülkeyi yönetenler için huzuru bozması bakımından çok acı veren bir diken olacak. Türkiye, Yunanistan'la bir savaşa girecek olursa Kürtler ve Ermeniler onu içten yıkacaklar."

Bu yorumun yayımlanmasından bir hafta sonra **Abdullah Öcalan**, Atina'ya **İhsan Kaya** adında bir temsilci yollar. **İhsan Kaya** hiçbir yerde vakit geçirmeden, Yunanistan'ın Türkiye'yi parçalamak için kurduğu yüzlerce teşkilattan biri olan Halkların Hakları ve Kurtuluşu İçin Yunan Birliği'ne tahsis edilen binaya gelir. Burada **Mihailis Haralambidis**'le buluşur.

– Ne zaman?

– 5 Şubat 1988'de.

Haralambidis, Türk pasaportu taşıyan Apo'nun bu adamıyla detaylı bir görüşme yaptıktan sonra **Kostas Tsimas**'a gider.

Bu Kostas, Yunan Gizli Servisi'nin başıdır!

Oturup, PKK'yı Türkiye'ye karşı nasıl kullanacaklarını görüşürler. Plan hazırlanır. Durum **Papandreu**'ya duyurulur. **Papandreu, PKK ile iş birliği yapılmasını onaylar.**

Ve faaliyet başlar.

Önce Atina-Güney Lefkoşa-Şam üçgeni kurulur. Yunanlı politikacılar, generaller, diplomatlar, gazeteciler, Kıbrıs'tan da **Lissaridis** ve adamları derhal devreye sokulur.

Bu elemanların harekete geçirilmesi ile, PKK'nın ihtiyaç duyduğu silah, mühimmat, para ve her türlü yardım Güney Kıbrıs'tan Suriye'ye, Suriye'den de Beyrut'a akmaya başlar.

İşler tam planladığı gibi gitmektedir. Diken gerçekten acı vermeye başlamıştır. Yardımların akmasıyla birlikte, Türkiye'nin güneydoğusunda PKK'nın işlediği cinayetler de artar.

Fakat bununla yetinilmeyecektir.

17-19 Ekim 1988'de Yunanlı parlamenterlerden oluşan bir heyet Apo ile görüşmek üzere Lübnan'a gider. **Öcalan**, Kürt meselesinin Avrupa ve Yunan Parlamentosunda devamlı olarak gündemde tutulmasını ve Atina'da bir enformasyon bürosu kurulmasını ister.

Bu arada yukarıda kimliğine kısaca değindiğimiz **Haralambidis, Abdullah Öcalan'la gizli bir görüşme yapar. Görüşmeye Suriye İstihbarat Teşkilatı El Muhaberat'ın bir ajanı da katılır**! Şam-PKK-Atina arasında koordinasyonu sağlamakla görevlendirilen **bu ajan, görüşmeden kısa bir süre sonra Yunanistan'daki Suriye Büyükelçiliği'ne diplomat olarak tayin edilir**! Ardından da şoför, aşçı, kâ-

tip, bahçıvan ve saire kimliğiyle birçok El Muhaberat ajanı Atina'daki Suriye Elçiliği'ne yollanır. Bunların görevleri PKK'yı Yunanistan'da eğitmektir!

Abdullah Öcalan-Haralambidis görüşmesinden bela gibi bir sonuç çıkar. **Yunanistan ürettiği aris tanksavar füzelerini Apo'ya yollayacak, Meriç üzerinden Türkiye'ye silah sokulacaktır**! Ayrıca PKK'nın Atina'da bir ithalat-ihracat şirketi kurması sağlanacak, Pire Limanı'nda bir gemicilik acentası açılacak, Suriye limanlarından Yunanistan'a uyuşturucu, Yunanistan'dan da Suriye'ye silah nakliyatı yapılacaktır.

Ve tabii bu gayrimeşru ticaretten elde edilecek para da PKK'nın hesabına yatırılacaktır.

İşte bu **Haralambidis** ve adamlarının örgütlediği Pontus derneklerinin devreye sokulmasıyla önce dünya kamuoyunda bir Pontus fikri yaratılmak istenir. Aynı sebeple PKK ve Yunan Gizli Servisi'nin yönlendirdiği diğer terör örgütleri Karadeniz bölgesinde faaliyet göstermeye başlarlar. Böylece Türkiye aleyhtarı Batılı merkezlere propaganda malzemesi sunulur.

Bu merkezler bir süre sonra ***"Pontus Dağlarında verilen özgürlük mücadelesinden"*** söz etmeye başlarlar. Yunanistan'da yayımlanan ve PKK'nın organları arasında bulunan *Kürdistan'ın Sesi* dergisi artık sık sık ***"Pontus'ta verilen istiklâl mücadelesinden"*** bahsedecektir.[4]

Sevgili **Hüseyin Mümtaz**'ın ifadesiyle bizim akredite aydınlarımız[5] her çarşamba günü Kandilli sırtlarındaki Cemile Sultan Korusu içinde bulunan mekânda Grek geceleri tertipleyerek, Ege'nin iki yakasının birleştiğine dair naralar atarken veya sırf Türklere Yunan damak zevkini tat-

4) Uğur Yıldırım, "Pontus Faaliyetine Suçüstü", *Aydınlık*, 20 Ekim 2002, s.9.
5) Hüseyin Mümtaz, *Yüzbaşı Gibi*, İstanbul, 2004, s.515.

tırmak için şunca fedakârlığa katlanarak açılan **Yioannis Alexio**'nun Beyoğlu Orhan Apaydın Sokağı'ndaki Ta Nisai isimli Yunan lokantasında kafayı tütsülerken bakınız Türkiye nasıl bir kuşatma altına alınıyordu.

• 15 Nisan 1979'da Atina'ya sözde Ermeni soykırımını temsil eden bir anıt diktiler.

• 1982'de Yunanistan Kültür Bakanı **Melina Merkuri**, Anavatanları Kurtarma Dünya Komitesi adına bir harita dağıttı. Haritada Türk toprakları Pontus Rumlarına, Ermenilere ve Kürtlere paylaştırılıyordu. Aynı harita Yunan ders kitaplarına da konuldu.

Başka şeyler de konuldu Yunan ders kitaplarına:

İlkokul 2. sınıfında okutulan *Yeni Helen Dili* kitabında Türklerden sık sık "**cani**" olarak bahsedilmekte, 3. sınıf coğrafya kitabında, Batı Trakya anlatılırken denmektedir ki:

"...Bir zamanlar buralar Türk esareti altındaydı. Burada yaşayanlar da Osmanlı'nın kalıntılarıdır."

5. sınıfta okutulan Yunanca gramer kitabında minicik çocuklara Türk düşmanlığı şöyle aşılanmaktadır:

"...Türkler Yunanlı kadınların memelerini keserek topların ağzına koydular. Türklerin eline geçmektense Yunanlı kadınlar topluca intihar etti."

İlkokul 5. sınıflara okutulan *Benim Dilim* adlı kitapta bir bulmaca vardır. Bulmaca çözüldüğünde *"1919'da Yunan Orduları Küçük Asya'yı hangi milletin askerlerinden kurtardı?"* sorusunun cevabı *"Türklerden"* çıkmaktadır. *"Türkler en çok kimden korkar?"* sorusunun cevabı da şöyledir: *"Yunanlılardan!"*

İlkokul 6. sınıflara okutulan *Yeni Dönem Yunan Tarihi*'nde, Trakya, Batı Anadolu ve İstanbul Yunan toprağı olarak gösterilmekte, *İlkokul Antolojisi*'nde ise şu satırlara rastlanmaktadır:

"...Gözlerim, beni bir Türkün öptüğünü görmektense kanımla toprak kızıla boyansın. Ben kitap falan istemem. Ben Türkler'le savaşmak istiyorum. Onları sapanımla vurup, silahlarını alacağım. (...) *Bu imansızlar adaleti böyle sanıyorlar, köpekler."*[6]

1986 Şubatında Pire Limanı civarındaki bir meydana Ermeni Ulusal Direniş Savaşçıları adını verdiler.

• 20 Nisan 1986'da Atina Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Ermeni Halkı ile Uluslararası Dayanışma Günü adında bir toplantı düzenlediler.

• 14 Eylül 1986'da Vali ve Belediye Başkanı'nın da hazır bulunduğu bir törenle Atina Singro Bulvarı'ndaki Volter Meydanı'nın adını **Ermeni Meydanı** olarak değiştirdiler.

• 1990'da İngiltere, Almanya, Moskova ve Avrupa Parlamentosu'nun Strazburg'taki binasında Türkiye aleyhinde bir sergi açtılar.

• 1991'de Alman Pontus Dernekleri Federasyonu, **"1916-1923 yılları arasında katledilen Pontuslular" Fotoğraf Sergisi**'ni açtı.

• 14-24 Mayıs 1992'de Selanik'te **Pontus Helenizmi Dünya Kongresi**'ni topladılar, toplantıya dünyadaki bütün Pontus dernekleri katıldı.

• 11 Kasım 1993'te yine Selanik'te **Pontus Helenizmi Tarihi Sempozyumunu**, 27-29 Kasımda da **Küçükasya Helenizmi Kongresi**'ni düzenlediler.

• 16 Ocak 1994'te Sümela Pontuslular Derneği, Selanik'te **Soykırım Paneli** düzenledi.

• Yunan Parlamentosu 24 Şubat 1994'te, Türk İstiklal Harbi'nin başladığı 19 Mayıs tarihini **Pontus Soykırımını Anma Günü** ilan etti. Oybirliği ile kabul edilen ve 7 Mart

6) Emin Çölaşan, *Hürriyet*, 18 Aralık 2001.

1994'te Cumhurbaşkanı tarafından onaylanarak yürürlüğe giren kanunla 19 Mayıs ayrıca resmi tatil günü ilan edildi. Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra her 19 Mayısta Türkiye aleyhine gösteriler düzenlendi, soykırım iddiaları tekrarlandı, Kıbrıs Rum Meclisi de benzeri bir karar aldı.

• 1996'da 24 Nisan günü **Ermeni Soykırım Günü** olarak kabul ve ilan edildi. Aynı yıl Yunanistan, Pontus'a doğru büyük bir adım attı. Rumların kutsal Sümela Yortusu'na tesadüf ettiğini iddia ettikleri 15 Ağustosta Rusya, Yunanistan ve Güney Kıbrıs'tan gelen 220 Rum Trabzon'da buluştu. İddiaya göre bunlar Birinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'den göç etmek zorunda kalan masum insanlardı. Başlarında papazlar olduğu hâlde kafilelerle Trabzon'a gelen bu 220 kişi kendi ifadelerine göre Pontus'un başkentinde **Karadeniz Helen Toplulukları 1. Kongresi**'ni yaptılar. Sonra Sümela'da ve Altındere Millî Parkı'ndaki harabe bir manastırda ayin icra ettiler.[7] Türk kanunları yabancı papazların Türkiye'de ayin yaptıramayacaklarını emrettiği hâlde bu papazlar hakkında herhangi bir hukukî işlem yapılmadı.[8] Bu resmî teslimiyete rağmen halkın gösterdiği tepkiler sebebiyle aynı toplantının 2. yıl tertiplenmesi mümkün olamadı.

• 14 Haziran 1997'de Türklerin yoğun olarak yaşadıkları **İskeçe'ye bir Pontus anıtı diktiler**. Anıt, Meclis Başkanı **Kaklamanis** tarafından açıldı. Bu anıtı, diğer şehirlere dikilen Pontus anıtları takip etti.

Kaklamanis...

Bu **Kaklamanis** 1975-1980'li yıllarda nice diplomatımızın kanına giren ASALA Terör Örgütü ile PASOK ara-

7) Uğur Yıldırım, *Keşiş Güç*, İstanbul, 2005, s.425.
8) Hüseyin Mümtaz, *Trabzon ve Sürmene Üzerindeki Yabancı Emeller*, Trabzon, 1988, s.15.

sında irtibat kuran ve Ermeni cinayet şebekesinin gizli veya açık bütün toplantılarına Yunan Başbakanı **Papandreu**'nun temsilcisi olarak katılan **Apostolos Kaklamanis**'in ta kendisidir! Ona göre, Türkiye iddia edildiği gibi dost, müttefik falan değil, *"yok edilmesi gereken ortak düşmandır!"* Yunanistan'ın içindeki ve dışındaki Ermeni terör örgütlerine devlet desteği verilmesi için çalışan **Kaklamanis**, 1981'de PASOK'un iktidara gelişinden üç ay önce Ermeni teröristlerin Atina'da düzenledikleri toplantıda bakınız ne demiştir:

"Biz sizi bugün yalnızca PASOK Partisi olarak destekliyoruz. Yakında iktidara geldiğimiz zaman sizi çok daha farklı şekilde destekleyeceğiz. Sizinle olan bağlarımızı güçlendirmemizi gerektiren daha fazla sebeplerimiz var. Yok edilmesi gereken düşman, sizin ve bizim ortak düşmanımızdır. O düşman Türkiye'dir!"[9]

• Eylül 1997'de Karadeniz Helen Toplulukları 2. Kongresi için Patrik **Bartholomeos** devreye girdi. Gerçek amaç gizlendi. Patrik ve takımı, ilki Patmos Adası'nda tertiplenen Din, Bilim ve Çevre Sempozyumu'nun ikincisi için harekete geçildiğini açıkladı. Ünlü Yunanlı armatör **Kostas Karras** toplantı için Elefteros Venizelos gemisini patriğin emrine tahsis etti.

Siz bu **Kostas**'a bir mim koyun lütfen.

Patrik, Yunan asıllı papazlar, bazı Yunanlı iş adamları ve herhalde casuslar ve bizim **Etnik Çete**'nin bir kısım mensupları Trabzon'a bu gemiyle geldiler.

Hatırlamalıyız ki **Elefteros Venizelos**, Girit'i Türkiye'den koparan ve İzmir'i işgal eden adamın adıdır!

9) Cem Başar, *a.g.e.*, c. 2, s.28.

Venizelos 19 Eylülde Trabzon Limanı'na girdi. Trabzon halkı gemidekilerin karaya çıkmasına izin vermeyince toplantı gemide yapıldı. Gündem iki maddeden ibaretti:

1) Karadeniz'de Ortodoksluğu tehdit eden unsurlar,

2) İstanbul'un idarî statüsünün değerlendirilmesi.

Katılımcılara, Karadeniz'i Pontus Denizi olarak gösteren haritalar dağıtıldı. Dağıtılan haritalarda Türk yerleşim birimleri Rum yerleşim merkezleri olarak gösterildi. Bu arada hazırlanan senaryo icabı olarak Trabzonlu ilkokul çocuklarından oluşan bir ekibi Pontia dansı oynatmak için gemiye çıkarmak istediler. Bereket versin ki Trabzon Valisi böyle bir oyun olmadığı için gemiye girilmesini önleyerek çocukların Pontus propagandasına alet edilmesine mani oldu.

1.5 milyon dolara malolan gezi Avrupa Komisyonu, Dünya Bankası, BM Çevre Programı ve Yunanistan Ticaret Bankası tarafından desteklenmişti.

Sonrası mâlum.

Halkın tepkisi üzerine 20 Eylülde Trabzon'dan ayrılmak zorunda kalan gemi, Batum, Novorossisk, Yalta, Odesa, Köstence ve İstanbul Limanlarını ziyaret ettikten sonra Selanik'e doğru yola çıkar. **Venizelos** Yunan sularına girince iki savaş gemisi tarafından karşılanır. Savaş gemileri Selanik'e kadar **Venizelos**'a refakat ederler. Selanik'te Yunan Cumhurbaşkanı **Kostis Stefanopulos** tarafından devlet töreniyle karşılanan Patrik, Selanik'te 3. Yunan Kolordusu Karargâhı'nda ağarlanır.[10]

Mim koymanızı istediğim **Kostas Karras**'a gelince...

Bu adam sicilli, sabıkalı bir Türk düşmanıdır. Şöyle ki:

10) Hüseyin Mümtaz, *Trabzon ve Sürmene Üzerindeki Yabancı Emeller*, s.16, 17.

Kısa adı İNAF olan Uluslararası İlişkiler Ajansı, 14 Aralık 2001 tarihli bülteninde **Denktaş**'a suikast teşebbüsü ile ilgili bir haber yayımlamıştı. Habere göre bir Yunanlı armatör, bazı emekli Yunan komando subaylarına **Rauf Denktaş**'ın kaçırılması veya öldürülmesi için 2 milyon dolar teklif eder. Bundan bir süre sonra da bir Yunan gemisinden atlayıp, lastik botla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne sızmaya çalışan 4 kişi Türk güvenlik kuvvetlerinin ateş açması üzerine uzaklaşmak zorunda kalır. Türk istihbarat birimleri sonradan bu 4 kişinin emekli Yunan subayları olduğunu öğrenirler! **Uğur Yıldırım**, bu Yunanlı armatörün **Kostas Karras** olduğunu açıklamıştır.[11]

Yunan asıllı Amerikalı Prof. **John Brademos** ile birlikte Türkiye'ye ambargo uygulanması için çalışan bu **Kostas Karras**, dünyanın en büyük armatörlerinden biridir.

1974'te gemilerinin navlun gelirlerinin önemli bir kısmını Kıbrıs Rumlarının silahlanmasına ayıran **Karras**, 1974'ten sonra da navlun gelirlerinin % 15'ini Rumların silahlanmasına tahsis eden ve Fener Patrikhanesi'nin bütün tamir masrafını karşılayan adamdır.

Her ne hâl ise...

- 19 Mayıs 1998'de 2 binden fazla Yunanlı, **Pontus soykırımını tel'in etmek için** Türkiye'nin Selanik Konsolosluğu yakınlarında gösteri yaptı. Yunan Savunma Bakanı, gösteriler sırasında *"Pontus soykırımının uluslararası alanda Ermeni ve Yahudi soykırımı ile birlikte tanınması gerektiğine"* dair beyanat veriyordu.

- 24 Mayıs 1998'de Meçhul Asker Anıtı'na çelenk koyan ve kendilerine "Pontuslu" adını veren 60 kişi Atina **Bü-**

11) Uğur Yıldırım, *Keşiş Güç*, s.231.

yükelçiliğimizin önünde bayrağımızı yaktı. Atatürk, İnönü ve **Topal Osman Ağa aleyhinde slogan attı.**

• 6-8 Haziran 1998'de Rum lobisi New York'ta "**Pontus'ta Türk Soykırımı**" konulu bir konferans düzenledi. Konferansta konuşan **Mihailidis Haralambidis** ile **Neoklis Sarris** Türkiye'yi soykırım yapmakla suçladı.

• 6 Ekim 1998'de tertiplenen AGİT'in Varşova toplantısında **Türkiye Pontus'ta soykırım yapmakla** suçlandı. Toplantıya, **Veraka Graf, Varoujan Attaryan** ve artık yakından tanıdığınız **Mihailidis Haralambidis** tarafından Halkların Hakları ve Kurtuluşları İçin Uluslararası Hareket Birliği adına hazırlanmış bir bildiri sunuldu. "*Pontusluların bugünkü sorunlarını dile getirmek suretiyle AGİT üyelerini bilgilendirmek maksadıyla*" hazırlandığı ifade edilen bildiride; "*Pontusluların Trabzon'un doğusundan, Sinop'tan Of'a kadar uzayan bölgede yaşadığından, binlerce yıldan beri sahip oldukları kültürel ve etnik kimliklerini ifade etme hakkından mahrum bulunduklarından, Türkçe'yi zorla öğrendiklerinden, kendi dillerini konuşan çocukların bazı öğrenciler tarafından öğretmenlerine ihbar edildiğinden, bu öğrencileri polisin ve Bozkurtlar'ın himaye ettiğinden Pontuslu öğrencilerin yüksek öğrenime devam etmelerinin imkânsız olduğundan, Pontus kültürünü dile getirme teşebbüsünde bulunanların hapis cezasına çarptırıldığından*"[12] bahsedildi.

1999'da Kültür Bakanı **Evangelos Venizelos** ile İçişleri Bakan Yardımcısı **Kostas Kaiserlis**, hükümetin talimatı üzerine 14 Eylülün "**Soykırım Günü**" ilan edilmesine ilişkin bir kararname taslağı hazırladılar. "**Küçükasyalı Yunanlıların Türk Devleti Tarafından Soykırımını**

12) Hüseyin Mümtaz, *Karadeniz'in Kitabı*, İstanbul, 200●, s.89.

Anma Günü" olarak ilan edilmesine dair taslak Bakanlar Kurulu tarafından kabul edildi. Güney Kıbrıs Rum Meclisi de 14 Eylülün **"Küçükasya Soykırım Günü"** olarak kabul edilmesine ilişkin bir kanun çıkardı. Oybirliğiyle çıkarılan kanun 5 Aralık 2003'te resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girdi. Kanun metninde *"her yıl 14 Eylülde Türkler tarafından 14 Eylül 1922'de Küçükasya'da yerlerinden edilen Yunanlılar için konuşmalar, etkinlikler ve anma toplantıları yapılacağından"* söz ediliyor.

- 19 Mayıs 2001'de Selanik'te düzenlenen Pontus Soykırımını Anma Günü etkinliklerine Yunan Savunma Bakanı **Akis Haciacopulos** da katıldı. Soykırım palavrasını tekrarlayıp duran bakan *"Türkler tarafından yapılan soykırımın Helenizm tarihinin en karanlık sayfası olduğunu"* söyledi. Törenler sırasında Selanik Konsolosluğumuzdaki Türk Bayrağı yakıldı.
- 26 Mayıs 2002'de Yunan Cumhurbaşkanı **Kostis Stefanopulos** Kuzeybatı Yunanistan'daki Dedeağaç kentinde **Pontus Soykırımı Anıtı**'nı açtı.
- 21 Temmuz 2002'de Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün web sitesinin "Dışbasında Türkiye" köşesinde şöyle bir habere yer verildi:

"Avrupa ülkelerindeki Pontus derneklerinin Almanya'da düzenledikleri festival büyük ilgi gördü. Festivale katılan tanınmış işadamı Ali Ertem 'başta Küçükasya'da yaşayan halk olmak üzere Pontus, Ermeni ve Süryanilere karşı yapılan soykırım hepimizin duyduğu bir acıdır' dedi."

- New York Valisi **George Pataki**, 6 Ekim 2002'de Kadın Yazarlar Ödülü'nü, Türkiye'nin, Karadeniz Bölgesi'nde Rumlara soykırım yaptığını iddia eden *Not Even My Name* "Adım Bile Değil" isimli kitaba verdi. Bilinen Yunan iddialarını tekrarlayan kitap 1915-1919 yılları arasında 700

bin Karadenizli Rumun zorunlu göçe tâbi tutulduğuna ve göç sırasında Rumların katledildiğine ilişkin palavralardan oluşuyor. Bu palavraları ödüllendirecek kadar basitleşen Vali **Pataki**, 6 Ekim 2002 tarihini, **"İzmir'in Yakılması ve Türklerin Rumlara yaptığı Zulmün 80. Yıldönümü"** ilan etmekle kalmadı, nasıl bir hesap yaptıysa *"30 bin yıldan beri Karadeniz kıyılarında yaşayan Rumların 1915-1923 yılları arasında Ermenilerle birlikte kıyıma uğradıklarına ve vatanlarından atıldıklarına"* dair bir de bildiri yayımladı.

Bu sırada Yunan makamları meydan okuma gibi peş peşe iki açıklama yaptılar. Yunan Kalkınma Bakanı **Akis Haciacopulos**, ***"Türk Hükümeti'nin Pontus soykırımını tanıması gerektiğini"*** söylerken, Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Dış Yunanlılar Genel Sekreterliği Pontus'la ilgili bütün faaliyetlerin desteklendiğini itiraf etti. Arkasından Yunan Dışişleri Bakan Yardımcısı **Yannis Magriotis** ***"Pontus soykırımının tanınması için mücadele edeceklerini"*** ilan etti.

KAYBOLAN VATANLAR

Pontus fikrini gündemde tutmak, bizim Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Pontuslu Rumların da yaşadığını Türk ve dünya kamuoyuna kabul ettirmek ve Doğu Karadeniz'de bir Rum azınlık yaratmak için yürütülen faaliyetler yukarıda kronolojik bir listesini mümkün olduğu kadar özetleyerek sunduğumuz olaylarla sınırlı kalmadı. Devlet denetimindeki Makedonya Ajansı'nın internet dosyasına "**19 Mayıs Pontus Soykırımı**" başlıklı bir dosya ilave edildi. Pontus faaliyetleri için ödenek ayrıldı. **Pontus Küçükasya Bankası** kuruldu. Alman Pontus Dernekleri Federasyonu ve Pan Helenik Pontuslular Derneği vasıtasıyla Türklerin yoğun olarak yaşadığı Batı Trakya'ya yerleştirilecek Pontuslular için Avrupa Birliği'den kredi alındı. Pontus soykırımını tanımadığı takdirde Türkiye'nin AB'ye kabul edilmemesi için çeşitli Avrupa ülkelerinde propaganda faaliyetleri yürütülmeye başlandı.

Bu faaliyetler devam ederken, mübadele antlaşmasıyla Trabzon'dan gönderilenlerin dönmesi gündeme getirildi. İlk kez 1997'de Patmos Adası'nda tertiplenen Vahiy ve Çevre Toplantısı'nda Rum Patriği **Bartholomeos** tarafından ortaya atılan bu saçmalık **Etnik Çete**'nin de desteğiyle sık sık tekrarlandı. İki Yunan savaş gemisinin refakatında Patmos'a giden, Bizans ve Yunan bayraklarının dalgalandırıldığı adada tıpkı devlet başkanları gibi 21 pare top atı-

şıyla karşılanan Patrik, bu geziden öyle teminatlar alarak dönmüştü ki, artık sadece Fener'de değil, Anadolu'nun her tarafındaki ıssız, metruk kilise harabelerinde de tünemeye başladı. Diyordu ki:

"Türkiye'nin AB üyeliği Anadolu'da önceden varolmuş Hıristiyan toplumlarının yaşadığı bölgelerde yeniden Hıristiyanların yaşamasına izin vermelidir!"

Düşman öyle küstah ve cüretkârdı ki mübadele ile Türkiye'den gönderilenler çok geçmeden açık oturumların konusu oldular.

AB'nin kamufle kuruluşlarından biri (AEGEE) 17 Nisan 2002'de "Kurtuluş Savaşı döneminde Zorunlu Rum Mübadelesi" konulu bir panel düzenledi. Örgütün İzmir şube başkanı toplantı için İzmir'deki **Yunan Konsolosluğu'ndan yardım aldıklarını** gizlemedi.

Bütün bu faaliyetler yürütülürken "Anadolu'da önceden varolmuş Hıristiyan toplumların yaşadığı bölgeler, kaybolan vatanlar" ilan edildi!

1993 Ağustosunda Sümela Meryemana Vakfı'nın düzenlediği toplantıda konuşan devrin Yunan Başbakanı diyordu ki:

"Dedeleriniz Pontus topraklarına dönüş hayalini size miras bırakarak öldüler. Bu mirası kalbinizde koruyun. Pontus'u, kökeninizi asla unutmayın." [13]

Eğer bu metin, Yunan Gizli Servisi tarafından **Mitsotakis**'in önüne konmadıysa, **Mitsotakis**'in konuşmasından sonra Yunan Gizli Servisi'nin devreye girdiği anlaşılıyor.

Çünkü Yunan Kilisesi Başpiskoposu **Hristodulos** ile Fener Rum Patriği **Bartholemeos**'un destek verdiği kaybe-

---

13) Salim Gökçen, "Fener Rum Patrikhanesi ve Pontus'u Canlandırma Hayali", *Trabzon ve Çevresi Uluslararası Tarih, Dil, Edebiyat Sempozyumu*, 3-5 Mayıs 2001, Trabzon, 2002, c. I, s.836.

dilmiş vatanlar operasyonunu Yunan Gizli Servisi EYP'nin tezgâhladığı biliniyor.

Kaybedilmiş vatanlara düzenlenen seyahatlerin, turistik geziler olmadığı da, bu gezilerde Pontus sınırlarının çizildiği de biliniyor.

Şu da biliniyor ki, bu gezilerle Türk topraklarında hak iddia edilmekte, Yunan gençliğinde Türk topraklarını sahiplenme fikri uyandırılmak istenmektedir.

15 Ağustos 1999'da Karaferge'deki Sumela Kilisesi'nde düzenlenen, Yunan Cumhurbaşkanı'nın da bulunduğu Meryemana kutlamalarında **Hristodulos**'un yaptığı şu edepsizliğe bakar mısınız lütfen.

Papaz diyor ki:

"Tanrı bana Pontus'taki tarihî Sumela Meryem Ana Manastırı'nın kilidini açmayı da nasip etsin!"[14]

Aynı toplantıda konuşan Yunan Meclis Başkanı **Kaklamanis**, mübadele antlaşması ile Türkiye'den gönderilenlere soykırımı ispatlama görevi veriyor ve diyordu ki:

"Yunan Meclisi soykırımı tanımakla üzerine düşen görevi yaptı. Şimdi siz Pontuslulara da bir görev düşüyor: Şu soykırımı kanıtlamak!"

Bu talep, aynı zamanda başkanı olduğu meclisin olmayan soykırımı tanıdığını itiraf etmek değil midir?

Kaybolan vatanlara düzenlenen gezilerde Pontus sınırlarının çizildiğinden bahsetmiştik.

Yunan Dilini Ulusallaştırma Derneği'nin 10-22 Ağustos 2002 tarihlerinde tertiplediği gezinin güzergâhı şöyleydi:

Merzifon, Amasya, Bafra, Samsun, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize.

14) Hüseyin Mümtaz, *Yüzbaşı Gibi*, İstanbul, 2004, s.513.

Tuhaftır ki Yunanistan'ın Ankara Büyükelçisi **Dimitri Nezeretis** de 1998 Haziranında çıktığı Pontus gezisinde aynı güzergahı takip etmişti.

"BU TOPRAKLARI TÜRKLERE BIRAKMAYACAĞIZ!"

2001 yılı sonbaharında 40-50 kişilik bir Yunan kafilesi yine Merzifon, Amasya, Bafra güzergâhını takip ederek Giresun'un Bulancak ilçesine gelir. Görevlendirildiği anlaşılan **Kanzolakis** adında biri, etrafındakilere *"atalarının topraklarında bulunmaktan dolayı çok duygulandığını, buralarda yeniden Pontus sesinin duyulacağını"* söyler. Sonra Bulancaklılara döner, *"Farkında değilsiniz ama siz de bizdensiniz!"* diye haykırmaya başlar. Ve devam eder:

"Bu kutsal yerleri Türklere bırakmayacağız!"

Atina'daki Pontuslular Derneği'nin üyeleri oldukları anlaşılan turistler(!) çocuklara çikolata dağıttıktan sonra Samsun'a doğru uzaklaşırlar.

8 Ekim 2003'te bu kez Trabzon'un Çaykara ilçesine bağlı Yeşilalan Köyü'ne 4 Yunanlı gelir. Onlar da şeker, sakız falan dağıttıkları çocukların babalarına birkaç Rumca kelime öğretirler. Sonra bu kelimelerin telaffuz edilmesini isterler. Köylüler öğretilen kelimeleri tekrarlarken kameralar çalışmaya başlar! Herhalde kaseti Yunan televizyonlarına verip, Yeşilalan halkının Rumca konuştuğunu ispatlayacaklardır.

İşte tam bu sırada köylüler jandarmayı durumdan haberdar ederler. Bu 4 Yunanlı kıskıvrak yakalanır. Ekibin başındaki adamın Panhelenist Pontus Halkları Federasyonu Başkanı **Stefanos Tanimadis** olduğu anlaşılır.

Ötekiler de **İonnakis Kalenanis, Abestia Bautatis, Mautafis Anastis** adında birileridir.

Meraklılar için arz etmeliyim ki savcılığa sevk edilen bu 4 kişi ifadeleri dahi alınmadan salıverilmiştir.[15]

Bu faaliyetler, Yunanistan'ın Trabzon'da konsolosluk açmak istemesiyle, Yunan Konsolosu'nun sık sık Doğu Karadeniz'e seyahatler tertiplemesiyle, Yunanlı işadamlarının çevrecilik vesaire gibi bahanelerin ardına sığınıp Doğu Karadeniz'de boy göstermesiyle devam edip gider.

4 Mayıs 1994 günü Atina'dan postaya verilip Giresun Belediye Başkanı **Mehmet Laçin**'e gönderilen kartta, başkanın Kurban Bayramı nezaketen kutlandıktan ve ***"Karadeniz ahalisinin kılıç zoru ile İslamlaştırıldığına"*** dair bilinen mavra tekrarlandıktan sonra deniyordu ki:

"Eski Pontus Niko ben, sen de araştır kökünü bulucan ve bana hak verecen."[16]

İşte özetleyegeldiğimiz bu yoğun propaganda sonucu Başbakanlık koltuğunu işgal eden **Recep Tayyip**, memleketi olan Güneysu'da *"Potamya'ya hoş geldiniz!"* pankartıyla karşılanır. Potamya Güneysu'nun Rumca adıdır! Fakat ahalisi öz be öz Türktür.

---

15) Uğur Yıldırım, *Keşiş Güç*, s.441.

16) Hüseyin Mümtaz, *Karadeniz'in Kitabı*, s.20.

ÇALINAN ÇOCUKLARIMIZ

Türkiye'nin Başbakanları **Etnik Çete**'nin yaygarasına uyup, Türkiye'nin mozaik olduğu yolundaki düşman palavrasını tekrarlayıp dururken, Yunan Gizli Servisi'nin elemanları bizim Doğu Karadeniz Bölgesi'ni karış karış dolaşırlar. Zamanında Hıristiyanların yaşadığı köyleri tespit ederler. Civarındaki vadilerde veya ıssız dağ başlarında kilise veya manastır harabeleri bulunan köyleri mimlerler. Sonra turist olarak, botanikçi olarak, sanat tarihçisi, arkeolog, fındık tüccarı, yatırımcı veya yolunu kaybetmiş gariban bir seyyah olarak bu köylere gelirler. Çocuklara şeker, çikolata, gençlere sigara ikram ederler. Vaziyete göre, birkaç ay sonra yine geleceklerini söyleyip ufak tefek siparişler alırlar. Yine vaziyete göre açık saçık kıyafetler giyinip, serbest hareket eden gizli teşkilatın bir kadın mensubunu, yeğenleri, yakınları, arkadaşları olarak tanıtıp cazibesinden istifade etmeye kalkarlar. Müsait buldukları ailelerin kızlarını oğullarına isterler.[17]

Ama özellikle gençlerle temas kurarlar. Hani lise veya üniversiteyi terk etmiş veya üniversite sınavlarında başarı gösterememiş, bir paket sigara parasına muhtaç hâlde işsiz güçsüz dolaşan, sevdiği kızdan da yüz bulamadığı için zaman zaman intihar etmeyi düşünen gençlerimiz vardır

17) Böyle bir evlilik yapılmıştır.

ya, daha çok onlarla ilgilenirler. Kimilerine Yunanistan'da iş bulabileceklerini söylerler, kimilerine eğitimleri için burs verebileceklerinden bahsederler. Ve ikna ettiklerini alıp Yunanistan'a götürürler.

Sonra devreye **Savvas Kalenderidis** girer.

Savvas Kalenderidis, Abdullah Öcalan'ı Kenya'ya kaçıranlardan biri olduğu için, hükümetin namusunu kurtarmak maksadıyla ordudan uzaklaştırılan bir istihbarat Albayıdır!

Bir zamanlar İzmir Konsolosluğu'nda istihdam edilen ve "istenmeyen adam" ilan edilmek üzereyken Yunanistan tarafından geri çekilen **Kalenderidis**, aklı çelinip Yunanistan'a götürülen Türk gençlerini Pontuslu Rum olduklarına inandırmak için kurulan tezgâhın başında bulunan adamdır!

Sevgili **Mehmet Bilgin**'in verdiği bilgiye göre Yunanistan'a götürülen Türk çocuklarının bir kısmı **Andonis Naksakis**'in evinde bir akşam yemeğinde ağırlanmışlardır.[18]

Andonis Naksakis'in, PKK-Yunan ilişkilerini koordine etmekle görevli bir amiral olduğunu hatırlarsak, kaçırılan çocukların nasıl önemsendiğini ve nasıl bir çarkın içine çekildiğini de arz etmiş oluruz.

Yunan Gizli Servisi, ilk kez 1988 yılında 15 Türk gencini Atina'ya aparıvermiş, bu tarihten sonra da kültürel yabancılaşmanın, kültürel yozlaşmanın ve hatta askerî istilanın keşif kolu olan misyonerler de Doğu Karadeniz'e üşüşerek Yunan ajanlarına yardımcı olmuşlardır.

Benim tespit edebildiğim kadarıyla şu anda "zorla Müslümanlaştırılmış Rum" olduklarına inandırılan 60 Türk genci Selanik'teki Yunan 3. Kolordusu'nun emrinde Yunan emellerine hizmet etmektedir! Bunlardan biri olan **Ömer**

18) Mehmet Bilgin, *Post Modern Pontusçuluk*, s.59.

Asan, Trabzon nüfusunun Müslüman olmuş Rumlardan geldiğini ispat için Pontus Kültürü adında bir de kitap yazmıştır veya bir Yunanlının kaleme aldığı kitap onun imzasıyla yayımlanmıştır.

Kitabın önsözünü kim yazmıştır biliyor musunuz?

Neoklis Sarris!

17 Ekim 1995 tarihli Divan'da bu adamın 1960'tan önce CHP Gençlik Kolları'na sızdığından, **Türk çocuklarını birbirine düşürdüğünden, üniversite öğrencilerini birbirlerine karşı kışkırttığından** bahsetmiş ve demiştik ki:

"Türk siyasi polisinde oldukça kabarık bir dosyası bulunan bu ajanprovokatör, bölücü faaliyetlerinden dolayı enselenmek üzereyken Bozcaada'dan bir sandala atlayıp tüymüştür!"

Yunanistan'da ve Kıbrıs'ta Türkiye aleyhine kurulan bütün tezgâhların içinde bulunmuştur bu **Sarris**. Kendisi Rum olduğu halde, Ermeni terör örgütü ASALA'nın 1979'da Atina'da tertiplediği dayanışma toplantısında dedesinin Ermeni olduğunu, bu Ermeni dedeyle övündüğünü tekrarlayıp durarak Ermeni teröristlerle bir de kan bağı kurmaya çalışmış, dedesinin intikamını alacağına dair yeminler etmiştir.

Bir televizyon programında 60 köyde 300 bin Karadenizlinin hâlâ Yunan aksanıyla konuştuğunu söyleyen **Ömer Asan**'ın kitabına yazdığı önsözde onu **"Türkiyeli Helen"** olarak selamlamakla dedesinin intikamını aldı mı bilmiyoruz; bilinen odur ki, **Ömer Asan** şimdi **Sarris**'in himayesinde ve onun kürsüsünde doktora talebesidir!

Kitabının arka kapağında **Ömer Asan**'ın 1994 yılında Karadeniz'le ilgili bir makalesinden dolayı **Apdi İpekçi Ödülü**'ne layık görüldüğü belirtiliyor. Fakat bu makaleyi bugüne kadar gören olmamıştır! **Abdi İpekçi Ödülü** aynı

yıl Yunan tarafından da **Yorgo Andreadis**'a verilmiştir ki, konuyu tamamlamak için size bu sınır faresi hakkında bazı notlar sunmak istiyorum.

Abdi İpekçi Ödülü'nü aldıktan sonra bizim **Etnik Çete** bu **Yorgo Andreadis**'i yere göğe sığdıramadı. **Andreadis**, Karadeniz Bölgesi'ndeki bütün festivallere davet edildi. Her gittiği yerde törenlerle karşılandı, omuzlarda taşındı, izzet-ikram gördü.

Etnik Çete'nin elemanları onu önce profesör olarak tanıttılar. Fakat profesör olmadığı ortaya çıkınca bu kez ticaretle uğraştığını söylemeye başladılar.

Ama aslında Türk kamuoyuna sunulan kitaplarından da anlaşılacağı gibi bir psikolojik harp uzmanıydı o. Ve bir başka psikolojik harp uzmanı olan **Savvas Kalenderidis**'le irtibat halinde çalışıyordu.[19]

Mutlaka kaydetmeliyiz ki bu **Savvas Kalenderidis**, ordudan ayrılmak zorunda kaldıktan sonra Selanik Pontuslar Derneği'nde görevlendirilmiştir!

Yunan Hükümeti'nce desteklenen kitapları Rum Patrikhanesi tarafından ücretsiz olarak dağıtıldığı halde, **Andreadis**, İzmir TÜYAP Kitap Fuarı'nda baş köşeye oturtulup ağırlandı! Saygı ve itibar gördü!

Karadeniz Bölgesi'ndeki faaliyetlerinin amacı sezilince de Türkiye'ye girişi yasaklandı.

Ne zaman?

Türkiye'ye tam 47 kez girip çıktıktan sonra!

Ne?

Evet! Asla yanlış okumuyorsunuz, maharetini zekâsından ziyade, Türkiye'yi yönettiklerini zannedenlerin derin uyku hâlinde bulunmalarına borçlu olan **bu rekortmen sı-**

19) Mehmet Bilgin, *a.g.m.*, s.60.

nır faresi Türkiye'ye tam 47 kez girip çıktıktan sonra ancak fark edilebilmiştir!

Tanrım! Sen koru Türkiyemi!

Bizim Karadeniz ahalisinin zorla Müslümanlaştırılmış Rum olduğuna dair propaganda kitapları yazan bu adamın, Türk düşmanlığını babasından tevarüs ettiği anlaşılıyor. Babası **Kyjiako**, bizim en kara günlerimizde, Türkiye'den toprak talebiyle emperyalizmin Batum'da kurduğu Pontus Milli Meclisi'nin üyesidir!

Yorgo Andreadis, işte bu adamın oğlu olarak, 1936'da Selanik'te doğmuş, Pontus örgütlenmesinin merkezi olduğu için **Mustafa Kemal Paşa**'nın kapatması üzerine faaliyetine Selanik'te devam eden Anadolu Koleji'nden mezun olmuştur. Siz, bendenizin ajan okulları arasında saydığım bu Anadolu Koleji'ni, Merzifon Amerikan Koleji olarak bilirsiniz.

Genç yaştan itibaren emperyalist kışkırtmalara kapılan **Andreadis** bütün kitaplarıyla Karadeniz Bölgesi'ndeki her Müslümanın Rum olabileceğini telkin ederek, Yunan propagandasına karşı halkın mukavemet gücünü kırmaya çalışmış, onları teslim olmaya zorlamıştır.

Sağlam bir dramatik kurgusu, özenli bir dili, hatta doğru dürüst imlası bile olmadığı halde ödüllendirilen *Tamama, Pontus'un Yitik Kızı* isimli karalama, **Andreas**'ın Türkiye'de en çok tanınan kitabıdır. **Trabzon'u işgal edenlerin kurtarıcı ilan edildiği**, ıkına-sıkına yazılmış bu paçavrada **Pontus, Batıpontus, Doğupontus, Yenipontus, Pontus'un eski anıtı, Pontuslu, Pontus kıyıları, Pontus Ağzı, Pontus Tepeleri** gibi isimlendirmeler sürekli olarak tekrarlanmakta, yerleşim birimlerine ya Rumca isimler uydurulmakta ya da Rumca isimleri hatırlatılmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin çöktüğü yıllarda Rum çetelerinin alçakça tecavüzlerine karşı Müslüman halkı koruyan milli kahraman **Topal Osman Ağa ve arkadaşlarını vahşi olmakla ithama yeltenen bu parya**, tıpkı ihanetlerinden dolayı halkın linç ettiği **Ali Kemal** gibi ***"Kuva-yı Milliye'nin halkı soyup soğana çevirdiğinden"*** bahsetmekte ama halkın malına, canına, ırz ve namusuna tecavüz eden işgal kuvvetlerine ve Rum eşkıyasına karşı sitemkâr bir ifade kullanmaktan bile kaçınmaktadır! Aynı şekilde ***"Ermenilere yapılan vahşetten, Ermenilerin katledildiğinden, evlerinin yağmalandığından"*** şikâyet edilmesine rağmen, kendi yurtlarında saldırıya uğrayan Türklerin maruz kaldığı tecavüzler yok farz edilmektedir! Ve tabii **Atatürk**'ün ***"Türkiye Türklerindir"*** özdeyişine de karşı çıkılmaktadır.

Bu paryanın karanlık kimseler tarafından Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bol miktarda dağıtılan *Gizli Din Taşıyanlar* isimli çiziştirmesi ise diğer karalamaları gibi, Karadeniz halkının aslında Yunanlı olduğunu telkin etmektedir. ***"Türkçe konuşmayan Müslümanlardan, 1650'lerde zorla Müslüman olan kitlelerden, gizli Hıristiyanlardan, istavroz işareti yapan Müslümanlardan, gizli dinini açığa vuranları kesin ölüm beklediğinden, Pontus'tan, Pontus usulü yemekten, Rumca konuşanlardan, Lazların aslında Rum olduğundan"*** bahseden, yani Karadenizli vatandaşlarımızı soylarından şüpheye düşürmeye çalışan bu adama ödül verilir mi hiç?

Verilmiştir!

Avrupa Birliği'ne uyum süreci ile birlikte millî devlet fikri öylesine yerden yere vurulmuş, millî birlik öylesine tahrip edilmiş ve öyle önemli millî mevziler kaybedilmiştir ki, Ermeni ve Rum soykırımı iddialarını destekleyen

bir başka kitap ise Abdi İpekçi Derneği'nden sonra Kültür Bakanlığı tarafından da ödüllendirilmiştir.

Türk Milleti'ni alçakça suçlamak ve aşağılamakla kalmayıp, bütün dünyanın Ermeni meselesinden dolayı Ankara'ya karşı tam anlamıyla saldırıya geçtiği, Ermeni katliamı iddialarına, Rum katliamı iddialarının da eklendiği bir dönemde böyle bir kitap ödüllendirilir mi hiç?

Ödüllendirilmiştir!

1988'de önce Abdi İpekçi, sonra da Kültür Bakanlığı Roman Başarı Ödülü verilmiştir bu kitaba. Halbuki; **Pontus'a, Pontuslu Lazlara, Trabzonlu Pontuslulara, Laz şivesine, Lazcaya** vurgu yapan kitap roman falan değildir!

Tuhaftır ki, lüzumsuz adından sıkça bahsettiğimiz **Haralambidis** de Merzifon Amerikan Koleji'nde Türkler tarafından öldürüldüğünü ileri sürdüğü **Ananiadis** ve **Povlidis** kardeşlere ithaf ettiği, **Türk Ordusu'na ve Atatürk'e hakaret yağdıran,** *İki Cephede Mücadele ve Pontus Soykırımının Tanınması* adındaki kitabında benzer iddialarda bulunmaktadır!

Bizim Kültür Bakanlığı, Türkiye'ye karşı Yunan tezlerini destekleyen paçavraları ödüllendirirken Yunan Kültür Bakanlığı, *Unutulmayan Vatanlar* adında bir dizi yayımlamıştır. Kuzeyepir, Yukarı Makedonya, Doğu Rumeli, Doğu Trakya, İstanbul, Pontus ve Küçükasya ile ilgili 10 ciltten oluşan diziye Yunan Hükümeti öyle büyük önem vermiştir ki, dizinin basına tanıtımı maksadıyla Makedonya Bilimler Merkezi'nde tören bile yapılmıştır.

"Tarih Kapımızı Çalıyor", "Kaybedilmiş Vatanlara Hayır", "Vatanlarımızı Nasıl Kaybettik", "Yunanlılığın Soykırım Göçmenleri", "Unutulmayacak Vatanlarımız", "Işık Saçan Küçükasya", "Kahramanlar Diyarı Pontus", "Elenler Köklerini Unutmazlar" gibi sekiz bölüm ve 3 bin 600 sayfa-

dan oluşan bu kitapları büyük ölçüde Türk kanına susamış bir adam tespit etmiştir:

Stelyos Papathemelis!

Pontus örgütlenmesini anlatırken şöyle bir kuyruğuna bastığımız bu **Stelyos Papathemelis,** Atina'da Ermeni teröristler tarafından düzenlen bir toplantıda *"Türkleri dize getirmek için kanlarını dökün!"*[20] diyen caninin ta kendisidir! ASALA'ya bağlı bir Ermeni örgütünün de komite üyesidir! Türkiye'den kaçıp Yunanistan'a sığınan PKK'lı teröristleri güya polisin depolarından çalınan silah ve patlayıcılarla donatan bu kana susamış adam, aynı zamanda kimdir biliyor musunuz?

Kamu Düzeni Bakanı!

Evet. 29 Ekim 1994'te Kürdistan'la Dayanışma Komitesi adı altında faaliyet gösteren Rum örgütüyle PKK ve ASALA temsilcilerini Lefkoşa'da buluşturup, biz Türklere karşı eylem planı hazırlayan **Papathemelis,** 1. ve 2. **Papendreu** kabinelerinde Kamu Düzeni Bakanlığı'na getirilerek ödüllendirilmiştir!

Biz kimi ödüllendiriyoruz?

Bu Türk düşmanının emellerine hizmet edenleri!

---

20) Cem Başar, *a.g.e.*, s.170.

BİR MİLLET YARATMAK İÇİN...

Neal Ascherson, Karadeniz isimli kitabında **Wolfgang Feurstein**'in Lazlar için katlandığı fedakârlıkları (!) anlatırken *"...çok geçmeden başı derde girdi, ilgisi ve hareketleri hakkındaki bilgiler Türk otoritelere ulaştı. Yabancı bir bölgeye yasadışı bir biçimde girdiği için gizli polis tarafından izlendi, tutuklandı, dövüldü ve ölümle bile tehdit edildi ve kısa bir hapis süresinin peşinden sınır dışı edildi"*[21] diyor.

Adamı neredeyse kahraman ilan edecek.

Ascherson'un **"gizli polis"** dediği Millî İstihbarat Teşkilatı'nın dikkatini çeken merakından dolayı **Wolfgang** denen bu adama herhalde madalya takılacak değildi. Belli ki **Neal** abartmış.

Wolfgang Feurstein sanıldığı gibi masum değildir.

Hani bilimsel araştırmalar yapmak, Ağrı Dağı'nın tepesinde Nuh'un Gemisi'ni aramak, bitki türlerini tetkik etmek gibi bahanelerle yurdumuza gelen sahtekârlardan bahsetmiştik ya, bu **Wolfgang** da işte onlardan biri.

Aslen Alman. **Mehmet Bilgin**, bir üniversiteye mensup olmayan bu adamın **"Alman ajanı"** olduğunu yazıyor.[22]

Neal Ascherson, Wolfgang'ın ilk kez 1960'ta Türkiye'ye gittiğinde, *"Pontus'un 15. yüzyılda Türkler tarafından son*

21) Neal Ascherson, *Karadeniz,* Istanbul, 2002, s.257.

22) Mehmet Bilgin, "Rize Bölgesinde Etnik Gruplar Oluşturma Projeleri Üzerine", *Müdafaa-i Hukuk,* sayı 60, Ankara, 2003, s.23.

fethedilişinden önce Hıristiyan olduklarına dair belleklerinde iz kalmamış bir topluluk bulduğundan" bahsediyor.

Öyle anlaşılıyor ki, bilim adamı kılığındaki bu Alman casusu Hıristiyan geçmişleriyle ilgili olarak hafızalarında herhangi bir iz kalmamış olan bu halka ayrı bir ırk şuuru kazandırmak için uğraşıp durmuş. Lazca'yı da yazı dili haline getirmek için bir **Laz alfabesi** uydurmuş.[23]

Bu alfabe ile metinler hazırlamış. Lazca gramer ve sözcük çalışmaları yapmış. 1983'te yayımlanan ilk alfabe muvaffak olmayınca 1992'de son şekli verilen alfabeyi **Fahri Lazoğlu** adıyla yayımlamış. Lazca'yı bir edebiyat dili haline getirmek için, Lazca roman, Lazca şiir, Lazca tiyatro eseri, Lazca mektuplar, Lazca doğum, ölüm ilanları yazmış. Yabancı edebî metinlerden Lazca tercümeler yapmış, böylece Türk alfabesinden başka alfabe bilmeyen vatandaşlarımızın başka bir alfabe ile okuyup yazmalarını temin etmiş.[24] Bütün bunlarla yetinmemiş.

Kendini ***"bir Laz milleti yaratmaya adadığını"*** söyleyen bu adam, Karadeniz ahalisini Müslüman Yunanlı olduklarına inandırmak için örgüt de kurmuş:

Lazeburra ve Kaçkar Kulturkreis!

Lazeburra'nın ne demek olduğunu bilmiyorum, öteki Kaçkar Kültür Çevresi anlamına geliyormuş.

Wolfgang bu konuda yalnız değil. En büyük desteği, Almanya'nın başkentine 10 km. yakınlıktaki köylerde bile kökeni belirlenemeyen yabancı dilleri görmezden gelirken,

23) Laz diliyle ilgili ilk çalışmayı yapan da Rosen adında bir Almandır. Rosen 1843'te bitki toplamak amacıyla Türkiye'ye gelen botanikçi Prof. Kari Koch'la birlikte Trabzon/Rize bölgelerini dolaşıp küçük bir sözlük yayımlamıştır. (Mehmet Bilgin, *a.g.m.*, s.22)

24) Mehmet Bilgin, *a.g.m.*, s. 21.

Lazca eğitim veren Köln ve Frankfurt Üniversitelerinden alıyor.[25]

Birmingham Üniversitesi'nin Bizans, Osmanlı ve Modern Yunan Çalışmaları Kürsüsü'nde Trabzon'daki Komnenos Rum Krallığı uzmanı olarak çalışan Prof. **Anthony Bryer** ve ekibi ile kendini Rumca'nın varlığını ortaya çıkarmaya adamış **Berat Brendemoen**[26] de **Wolfgang**'ın bağlı olduğu merkeze hizmet etmekle meşgul. Takımından **D. Winfield**'in **tarihî eser kaçakçılığından mahkemelik olduğunu bildiğimiz**[27] **Anthony Bryer**, Türkiye'nin kuzeydoğusunda bir millet yaratmak isteyen düşman gizli servislerine muhtelif dosyalar hazırlamış durumda.

Bir de Hollanda'nın Leiden Üniveritesi'nde istihdam edilen **Uwe Blasing** var. Bu Alman asıllı uzman da Hemşin ve Çamlıhemşin yöresinde yaşayan vatandaşlarımızı Ermenilerin soykütüğüne kaydetmek için çalışıyor.[28]

Bilimsel araştırma kamuflajıyla yürütülen bu çalışmalar yapılır da Yunan boş durur mu?

Mehmet Bilgin yıllardan beri devam edegelen Laz, Hemşinli, Gürcü, Poşa, Pontuslu gibi etnik parçalar oluşturma ve bu parçaları Hıristiyanlık temelinde birleştirme faaliyetlerinin Yunan Hükümeti ve Kıbrıs Rum Kesimi'nce desteklendiğini yazıyor.

İşte mümkün olduğu kadar özetleyerek anlattığım bütün bu çalışmalardan ve Türkiye'yi yönetenlerin AB'ye kayıtsız şartsız teslim oluşundan sonra Lazca müzik albümleri yayımlanmaya başlandı. Laz tarihi basıldı. Bir millet yaratma faaliyeti mahallî radyo ve televizyonların Lazca prog-

---

25) Necati Demir, *Türkçe Sahibini Arıyor*, Türk Yurdu, c. 23, sayı 192, Ankara, 2003, s.23.
26) Necati Demir, *a.g.m.*, s.23.
27) Mehmet Bilgin, *a.g.m.*, s.20.
28) Necati Demir, *a.g.m.*, s.23.

ramlarıyla desteklendi. Acara Türklerini Gürcüleştirmeye çalışan dergilerle Kuzeydoğu Anadolu halkını, Müslüman Yunanlı olduklarına ikna etmekle görevli yayın organları serbestçe dağıtıldı. İkna edilenler veya elde edilenler **Yorgo Emmi**'lerine kitap yazdılar! Gerçek adını 50 yıl boyunca sır olarak sakladığını iddia ettikleri **Eleni Teyze**'lerinin filmini çektiler. Daha önce de PKK terörüne psikolojik destek veren bir hikâyeyi beyaz perdeye aktaran bu yönetmen kızımız, senaryoyu Yunanlı yazar **Petros Markaris**'le birlikte bir ay boyunca bir odaya kapanıp yazdıklarını anlatarak övündü. Rusların Trabzon ve yöresini işgal ettiği sırada Osmanlı Ordusu'nun, istilacılara destek vermemek için tehcir ettiği 300 bin ile 500 bin Rumun öldüğünü, kim olduğu meçhul Yunan tarihçilerine dayanarak nakletti! Tuhaftır ki Yunan İstihbarat Örgütü'nün belirli aralıklarla tertiplediği Pontus Helenizmi Kongrelerinde de aynı rakamlar tekrarlanmakta, katliam (!) ve tehcirlerde yok olduğu iddia edilen 700 bin ile 300 bin Pontuslu için tazminat talep edilmektedir.

İşte tam bu sırada biraz önce bahsettiğimiz **Neal Ascherson**'un kitabı basıldı.

Pontus Rumlarından, Pontus steplerinden, Pontus dağlarından, Pontus vadilerinden, Pontus şehirlerinden, Pontus Alpleri'nden, Giresun Yunanlılarından, Pontus Yunanlılarının 2 bin 500 yıldan beri Trabzon'da yaşadıklarından, Pontus halk şarkılarından, Pontuslu azınlıktan, Pontuslulardan, Laz halkından, Laz memleketinden, Lazların ve Hemşinlilerin Türk olmadığından bahseden bu kitabı kim bastı biliyor musunuz?

Ayıptır söylemesi ama İş Bankası!

Böylece **Atatürk**'ün en önemli ve hayatî projesi olan milletleşme projesi **Atatürk**'ün kurduğu İş Bankası kullanılarak torpillenmek istendi.

"Türkiye Türklerindir" denmesini **"fanatik ısrar"** olarak nitelendiren ve etnik parçalanma suretiyle ulus-devletleri çökertmek isteyen emperyalist politikalara destek veren bu kitabı yayımlamak herhalde bir Türk kurumuna düşmemeliydi.

MAKSADIN İTİRAFI

Yunanistan'ın bir devlet politikası olarak benimsediği, hükümeti, kilisesi, gizli servisi, basın, üniversitesi ve generalleriyle takip edegeldiği Pontusculuk'un nihaî hedefi, bir Yunan generali tarafından şöyle açıklanmıştır:

"Amacımız Türkiye'yi taksim etmek olmalıdır. Karadeniz'de Rum Pontus, Güneydoğu'da da Kürdistan kurulmalıdır!"

Bu satırlar emekli Yunan Korgenerali **Tagaris**'in kitabından alınmıştır.

Tuğgeneral **Lonnis Zampartas** ise *30 Kere Pontus Olanların Kitabı* isimli çalışmasında bizim, Sinop, Samsun, Ordu, Rize, Artvin, Gümüşhane illeri ile Kastamonu, Sivas, Tokat ve Erzincan'ın bazı ilçelerini muhayyel Pontus Devleti'nin sınırları içinde gösteriyor.[29]

Kaydetmeliyiz ki, önsözünü Yunan Savunma Bakanlığı Kurmaylık Genel Müdürü **Evangelos Horofas**'ın yazdığı bu kitap Yunan Savunma Bakanlığı tarafından yayımlanmıştır.

---

29) "Pontus Hülyası Artık Yunan Resmi Yayınlarında", *Orkun*, sayı 55, İstanbul, 2002, s.11.

ARŞİVE UZANAN YUNAN ELİ

Bütün bu faaliyetler devam ederken, AKP iktidarına yakın bazı bilim adamları ve Yunan makamlarıyla içli dışlı olan bazı karanlık kimseler, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ne şüphe çeken müracaatlarda bulunarak önemli belgeler istemişlerdir.

İstenen belgelerin tamamı Trabzon ve çevresi ile ilgilidir. Bu arada aynı gizli elin, yine iktidara yakın bazı bilim adamlarını kullanarak Tapu Kadastro Arşivi'ne uzandığı ortaya çıkar. Arkasından Trabzon çevresindeki belediyeler üzerinden müracaatlar tekrarlanır.

Bu ısrarlı müracaatların ardından **Evengile Balta** adında bir kadın çıkar. Yunan istihbaratıyla ilgili olduğu söylenen bu kadının, arşiv belgelerini elde etmek isteyen bazı bilim adamlarıyla sık sık buluştuğu tespit edilmiştir.

Bu arada Rum Patriği **Bartholomeos**'un ve ona yakın İslamcı bir ailenin araya girmesiyle İstanbul'da üniversiteye bağlı bir araştırma enstitüsünün müdürlüğüne Müslüman olmuş Rum asıllı bir bilim adamı getirilir. Bu bilim adamının çeşitli arşivlerden kilise vakıflarını da tespit eden çok önemli 100 bine yakın belgenin fotokopisini çektiği bilinmektedir.

İkinci Bölüm

PONTUS DEVLETİ KİMİN DEVLETİYDİ?

PONTUS DEVLETİ KİMİN DEVLETİYDİ?

Yunanlıların devleti değildi.

Devletin kurucusunun da hanedanın da halkının da Yunanlılarla herhangi bir ilgisi yoktu.

Tarihin hiçbir çağında Doğu Karadeniz Bölgesi'ne Yunan göçü olmamıştı ki,[1] Helen'in çocukları orada bir devlet kurmuş olsunlar!

Tarih sahnesine M.Ö. 281, 298, 301 yıllarında çıktığı telaffuz edilen bu devletçik Pers Genel Valisi'nin oğlu **Mitridat** tarafından kurulmuştur.

– Bu Pers Genel Valisi'nin oğlu **Mitridat** (veya **Mihirdat**) Yunanlı mıdır?

– Hayır, Makedonyalı **İskender**'in ölümünden sonra çıkan post kavgasından istifade ederek Pontus Devleti'ni kuran **Mitridat** İranlıdır.[2]

Devletin ahalisini de Yunanlılar değil, Halibler, Haldiler, Tibarenler, Makronlar, Mosinekler, Kolhlar, Driller, **İskitler** gibi[3] Anadolu'nun kadim halkları teşkil ederler.

Ünlü tarihçi **Faruk Sümer**, bu kavimlerin hangi soydan olduklarının bilinmediğini yazıyor ve diyor ki:

"Yalnız onlardan hiçbirinin Yunan asıllı olmadığı kesindir!"[4]

---

1) Mahmut Gologlu, *Anadolu'nun Milli Devleti Pontus*, Ankara, 1973, s.xvıı.
2) Faruk Sümer, *Tirebolu Tarihi*, İstanbul, 1992, s.14.
3) Sakalar'ın ismi Anabasis'te Skythenler (yani İskitler) olarak geçiyor.
4) Faruk Sümer, *a.g.e.*, s.12.

Biz bu net ifadeye, Genelkurmay Başkanlığı'nın verilerinde de rastlıyoruz. Genelkurmay'ın bir kaynak eserinde Pontus Devleti'nden bahsedilirken deniyor ki:

"Halkı Yunanlı değildi!"[5]

Bu hüküm sadece **Faruk Sümer** ve Türk Genelkurmay Başkanlığı'na ait değildir.

Yunanlı tarihçi **Yorgos Kardatos** da aynı kanıdadır. Bakın ne diyor:

"Yunanlıların Pontus ile hiçbir ilgileri yoktur! *Yunanlıların Pontus'la ilgileri Atinalı tüccarların gemilerle gelip, Trabzon bölgesinden* ***çaldıkları inekleri*** *Atina ve Mısır'a götürüp satmalarından ibarettir!"*

Alfred Duggan, *King of Pontus* adlı eserinde bu **inek hırsızlığından** nezaketen bahsetmez ama **Pontus krallarının Yunanlılarla hiçbir ilgilerinin bulunmadığını** da yazar.

Tarihçilerin babası olarak kabul edilen **Heredot**, İran egemenliği altındaki ulusları sayarken, incelediğimiz bölgede Moşililerin, Tibaren, Makronlu, Mosinekli ve Marlıların yaşadığından bahseder, **Yunanlılardan bahsetmez**!

M.Ö. 63 yılında yani Pontus Devleti'nin çöktüğü yılda doğup, M.Ö. 23 yılında öldüğü bilinen ünlü coğrafyacı **Strabon** ve M.Ö. 900 yılında yaşadığı tahmin edilen **Homer**, *İlyada Destanı*'nda Truva Savaşları sırasında Doğu Karadeniz Bölgesi'nden Alizonların (Alazonların), Truvalıların yardımına gittiğini kaydederler. **Heredot** ve **Ksnefon**, Pontus adını dahi kullanmazlar, bölgeden, orada yaşayanların adını zikretmek suretiyle bahsederler. M.S. 105 yılında doğan Makedonyalı **İskender**'in Asya seferini anlatan eserinden başka, bize önemli bir *Karadeniz Seyahatnâmesi* bı-

5) *Türk İstiklal Harbi, c. VI, İstiklâl Harbi'nde Ayaklanmalar*, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1974, s.281.

rakan tarihçi **Arrianus'un Doğu Karadeniz halklarıyla ilgili listesinde de Yunanlılar yoktur.**[6]

Fransız bilim adamı **Lebeau** (Löba), yukarıda zikrettiğimiz kadim Pontus ahalisinin ***"burayı çok eskiden beri vatan yapmış olan Turanlılar olduğunu"*** söylüyor.[7]

Mehmet Âşıkî *Menazirü'l- Avalim*'de, **Şemsettin Sami** *Kamus*'ta, Diyarbakırlı **Sait Paşa** *Mirat'ül İber*'de, **Süleyman Hüsnü** *Tarih-i Âlem*'de, **Hüseyin Hüsamettin** *Amasya Tarihi*'nde, Tibarenlerin, Mosineklerin, Haldilerin, Haliblerin, Makronların, Doğu Karadeniz'in eski halkları olduklarını yazarlar. **Lebeau, Ksenefon'un** milattan 400 yıl önce Doğu Karadeniz'de karşılaştığı Mosineklerin ***"tıpkı Doğu Karadeniz'in diğer kadim halkları gibi Turanlı olduğunu"*** belirtir!

Hüseyin Hüsamettin Efendi ile Diyarbakırlı **Sait Paşa** bu **"Turanlı"** kavramına açıklık getirerek ***"Mosineklerin Türk olduğunu"*** yazarlar! **Hüseyin Hüsamettin Efendi,** Doğu Karadeniz'in diğer eski halkları gibi ***"Makronların da Türk olduğunu"*** kaydeder. Ona göre bu halka daha sonra "Çan" adı takılmış, oturdukları bölgeye "Çanika" demiştir ki, işte koca bir bölgenin adı olan Canik, bu Çanika kelimesinden bozmadır.[8]

Jakop Phillipp Falmerayer adında bir Alman tarihçi vardır. Bu tarihçi 19. yüzyılın başlarında Batılı kralların ve sarayların yardımıyla canlandırılmak istenen "Elen Dostluk Akımı" nedeniyle Danimarka'nın Kopenhag Üniversitesi

6) Mahmut Gologlu, *a.g.e.*, s.79.
7) Bakınız: Mahmut Gologlu, *a.g.e.*, s.12, 97.
8) Doğu Karadeniz'in Türklüğü ile ilgili birçok araştırması yayımlanan dilbilimci Necati Demir, Canik adının Peçeneklerle ilgili olabileceğini yazıyor. Bakınız: "Bir Coğrafi Bölge Olarak Canik ve Tarihi Altyapısı", *Silahlı Kuvvetler* dergisi, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, sayı 380, Ankara, 2004, s.66, 67.

tarafından açılan yarışmaya, maksada pek uygun bir eserle katılır: *Trabzon İmparatorluğu Tarihi*.[9]

Ödül almak için eserini Elen dostlarına beğendirmek zorunda olan bu tarihçi bile bütün gayretlerine rağmen **"Trabzon'un Kafkasya'dan gelen Türkler tarafından kurulduğunu"** gizleyememiştir.

Friedrich Hrozny, ***"Ortaasya'dan Kafkasya'nın kıyı kesimine gelen boyların uygarlık öğreterek buralara yerleştiğinden"*** bahseder. **R.P. Pullant** ve **Charles Texier** de aynı görüştedir. Onlar da ***"Trabzon'un yerli halkının Türk olduğunu"*** yazmışlardır. Fransız seyyah **Texier**, *Architecture Byzantine* adlı eserinde, ***"Trabzon'un milattan yüzyıllarca önce Ortaasya'dan gelen Türk boyları tarafından kurulduğunu"*** kaydeder.

Türklerin M.Ö. 1000 yıllarından itibaren Doğu Karadeniz Bölgesi'ne yerleşmeye başladıkları, başka bilim adamları tarafından da tespit edilmiştir.[10] Bazı tarihçiler ise bu tarihi M.Ö. 2000 yıllarından başlatırlar.[11]

Yunanlılar ise Fenikelilerden az sonra M.Ö. 670 yıllarında bölgede bazı ticaret kolonileri ve balıkçılık merkezleri kurmuşlarsa da yöreye kalabalık kitleler halinde yerleşmemişlerdir. Sadece şehirlerde ticaret maksadıyla bulunmuşlardır. Nitekim Bizans İmparatoru **Teophiros**, 9. yüzyılda, ülkenin idari taksimatını yeniden düzenlerken, Trabzon'u eyalet merkezi yaptığı halde, yeni eyalete Helen, Yunan ve-

9) Hüseyin Albayrak, "Trabzon'un İlk Kuruluşu, Yerli Halkı ve Adı". *Yeşil Karadeniz* dergisi, sayı 1, Ankara, 2003, s.17.

10) Muhammed Beşir Aşan, "Bazı Anadolu Beylikleri'nin Trabzon ile Olan İlişkileri". *Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildirileri*, Trabzon, 2000, s.123.

11) Geniş bilgi için bakınız: Bilgehan Atsız Gökdağ, "M.Ö. 2000'li Yıllardan Günümüze Giresun'daki Türk Varlığı". *Giresun Tarihi Sempozyumu*, 20-25 Mayıs 1996, İstanbul, 1997, s.25-49.

ya Grek dememiştir, bir Turani kavim olduğunu gördüğümüz Haldilere izafeten Haldiya adını vermiştir.[12]

Yunanlılar, Pontus'un tarihinde hırsızlıktan sonra ancak bir cinayet ve ihanetle adlarını duyurabilmişlerdir ki, zaten Kral **VI. Mihridat**'ın bir Yunanlı olan kraliçe tarafından öldürülmesiyle devletin de sonu gelmiştir. **Mahmut Goloğlu**, bu hain kraliçenin Romalılara yaranmak için Pontus'un ayyıldızlı devlet armasını da kaldırdığını yazıyor.

12) 1554 tarihli *Trabzon Tahrir Defteri*'nde Rize Kazası'nda Haldi adını taşıyan kişilere rastlanmıştır. (Hanefi Bostan, *XV. ve XVI. Asırlarda Trabzon Sancağı'nda Sosyal ve İktisadi Hayat*, Ankara, 2002, s.340) Bir araştırmacımız da Of'taki Haldizan ve Maçka'daki Haldiyan köy adlarının Haldi kelimesinden muharref olduğunu yazıyor. (İlyas Karagöz, *Grek, Bizans ve Eski Türk Kaynaklarına Göre Trabzon Yer Adları*, Ankara, 2004, s.51)

YUNAN ELÇABUKLUĞU

Latince sözlüklerde Grek kelimesinin **hilekâr, dolandırıcı** anlamlarına geldiği yazılıdır.

Eğer ünlü Fransız ansiklopedisi *Larousse*'un 1930 baskısı, 3. cilt, 867. sayfasını açarsanız bu hilekâr komşunun şöyle tanımlandığını görürsünüz.

"Grek: Roue, fripon, escroc, particulierement au yev: Etpulser les grees d'un cerele."

Ne demektir bu?

Türk Dil Kurumu'nun *Fransızca-Türkçe Büyük Sözlük*'üne göre yukarıdaki metnin manâsı şudur:

"Çıkarı için anasını satar. Kurnaz, sinsi, düzenbaz, dümenci, üçkâğıtçı, hin oğlu hin, edepsiz, bilhassa oyunda kulüpten kovulan!"[13]

Böylece çıkarı için anasını satacak kadar tiynetsiz olduğunu öğrendiğimiz bu edepsiz komşuda, hilekârlığın karakter hâline geldiği anlaşılıyor.

Şöyle ki:

Eski çağda Yunanlılar Karadeniz'e Pontus adını vermişlerdi. Zaten "Pontus", Grekçe'de "deniz" demekti.[14]

---

13) Bakınız Aydın Taneri, *Türk-Yunan Kültür Savaşı*, Ankara, (Ocak Yayınları arasında çıkan eserde baskı tarihi yoktur). Aydın Taneri Yunan Hükümeti'nin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra müracaatı üzerine Grek kelimesinin anlamında düzeltme yapıldığını yazıyor.

14) P. Minas Bijiskyan, *Karadeniz kıyıları Tarih ve Coğrafyası (1817-1819)*, Tercüme ve Notlar, Hırand D. Andreasyan, İstanbul, 1969, s.1.

Yunanlılar tiynetlerine uygun olarak bir elçabukluğuyla, kendileriyle hiçbir ilgisi bulunmayan bu devleti kendi devletleri, devletin İranlı kurucusu **Mihirdat**'ı da Mihirdates yaparak kendi kahramanları ilan ettiler! Karadeniz'in güney sahillerine Pontus, bölge sakinlerine de Pontuslu dediler. Sonra bölgede yaşayan bütün Hıristiyanları Yunanlı ilan ettiler. Onlara göre Karadeniz Müslümanları da Türklerin zoruyla din değiştirmiş Ortodokslardı.

Aynı oyunun Trabzon isminde de oynandığı anlaşılıyor. **Hüseyin Hüsamettin Efendi**, *Amasya Tarihi*'nde Trabzon adının Tibaren veya Tibaron kelimelerinden bozma olduğunu yazar. Diyarbakırlı **Sait Paşa**'nın *Miratü'l İbar*'da bildirdiğine göre bazı Arap tarihlerinde Trabzon'un adı, şehirde çoğunluğu teşkil ettikleri anlaşılan Tibarenler'e izafeten **Tibarende, Tibarite, Trabende, Trabzende** imlaları ile yazılmıştır. Bazı Arapça eserlerde ise Karadeniz'e Bahr-i Trabezanda yani Trabzon Denizi denmektedir. **İdrisî** şehrin adını Atrebezun olarak kaydeder.

Konuyu inceleyen **Mahmut Ak**, *Joachim Lelewel'in Atlası*'nda Trabezonda olarak geçen kelimeyi Batılı kartografların Trabezonda, Trebxonda, Trebezonda, Trebisond, Trapezunt, Trabison şeklinde okuduklarını yazmaktadır.[15]

Yunanlılar, yine bir el çabukluğu ile bu kelimeyi "Trapezous" haline getirerek güya Yunanlılaştırıvermişlerdir! **Oysa Karadeniz sahilinde Yunanlılar tarafından kurulmuş herhangi bir şehir yoktur!**[16]

---

15) Mahmut Ak, "İslam Coğrafyacılarına Göre Trabzon", *Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildirileri*, 6-8 Kasım 1998, Trabzon, 2000, s.29.

16) Yusuf Gedikli, *Pontus Meselesi*, İstanbul, 2002, s.102, 76 numaralı dipnot.

Üçüncü Bölüm

DOĞU KARADENİZ'E TÜRK YERLEŞMESİ

DOĞU KARADENİZ'E TÜRK YERLEŞMESİ

Selçuklular Anadolu'ya geldiklerinde buraları Müslüman olmuş Türklerle meskûn buldular.[1]

Selçuklu fetih ve iskan hareketlerinden asırlarca önce yöreye yerleşen Saka, Hun, Kuman/Kıpçak, Macar, Hazar, Avar, Bulgar ve saire gibi Türk urukları bölgeyi Türkleştirmeye başlamışlardı. Bu Türk boylarının bir kısmı yurt tutmak için bölgeye geliyordu, bir kısmı da siyasî ve askerî zaruretlerden dolayı Bizans veya Gürcistan kralları tarafından özel olarak iskan ediliyordu.

Birçok devlette olduğu gibi; Bizans'ta da imparatorun korunması için kurulan muhafız birlikleri yabancı askerlerden teşekkül etmişti. Muhafız birliklerinde bulunanlardan ayrı olarak Hun ve Avarlar'dan başlamak üzere, Bulgarlar'dan, Hunlar'dan, Uzlar'dan, Peçenek ve Kuman/Kıpçaklar'dan binlerce Türk askeri –müttefik sıfatı haricinde– Bizans Ordusu'nda görev yapmıştı.[2]

Bu Türk toplulukları doğuda Gürcülere ve İranlılara, güneyde Araplara karşı kullanılmak üzere Anadolu'ya getirilip çeşitli bölgelere iskan edildiler. İskan edilenler arasında **çiftçi askerler** de vardı.[3]

---

1) Hasan Fehmi Turgal, "Mülga Şer'iye Mahkemeleri Sicilleri Üzerinde İncelemeler", 2. *Türk Tarih Kongresi Zabıtları*, İstanbul, 1943, s.949.
2) Yonca Anzerlioğlu, *Karamanlı Ortodoks Türkler*, Ankara, 2003, s.63.
3) Yonca Anzerlioğlu, *a.g.e.*, s.32.

Bizans idaresi bu uygulamaya M.Ö. 5. yüzyılda başlamış; aileleri ile birlikte sınır boylarına yerleştirilen Türkler vergiden muaf tutuldukları gibi, hizmetlerine mukabil de toprak sahibi olmuşlardı.[4] 7. 8. 9. yüzyıllar boyunca devam eden bu iskan politikaları sebebiyle **Anadolu fetihten 4-5 asır önce Türkleşmeye başlamıştı.**[5]

Aynı şekilde Abbasi Halifeleri de (750-1258) "sugur" denilen ve Müslümanların elinde bulunan Anadolu topraklarına, kahir ekseriyetini Türklerin teşkil ettiği Horasan Ordusu'ndan pek çok asker ve yine Horasan'dan getirdikleri pek çok sivili yerleştirdiler. Kaydetmeliyiz ki, Selçuklular henüz gelmeden önce Horasan havalisi Oğuzlarla dolmuştu.[6]

775-785 yılları arasında görev yapan Halife **El-Mehdi**, Fergana, İsficap, Belh, Harizm, Herat ve Semerkant halkından pek çok kimseyi Anadolu'ya gönderdi. Bunlar arasında Bizans'a karşı cihat yapmak için Anadolu'ya gelen gönüllü Türkler de vardı.

Asker ve sivil olarak Anadolu'ya gelen Türkler Tarsus, Misis, Anazarva, Adana, Maraş, Malatya, Diyarbakır, Silvan, Ahlat, Malazgirt ve Erzurum'a yerleştirildiler.[7]

Böylece Anadolu'nun Türkleşmesi, Arap-Bizans sınır çizgisinin güneyine yerleştirilen Müslüman Türkler, kuzeyi de onların Hıristiyan veya Şamanist kardeşleri sayesinde yeni ve çok güçlü bir ivme kazanıyordu.

---

4) Necati Gültepe, "Son Büyük Turan Devleti, Osmanlı", *Türk Dünyası Araştırmaları* dergisi, sayı 151, İstanbul, 2004, s.11.

5) Mehmet Eröz, *Hıristiyan Türkler*, Ankara, 1983, s.3.

6) Mehtap Özdeğer, *15.-16. Yüzyıl Arşiv Kaynaklarına Göre Uşak Kazası'nın Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, İstanbul, 2001, s.41.

7) Kâzım Yaşar Kopraman, "Abbasiler Dönemi'nde Bizans Sugurunda Türklük Faaliyeti", *Tarih Boyunca Anadolu'da Türk Nüfus ve Kültür Yapısı, Tebliğler*, Ankara, 1995, s.14.

Selçuklu Devleti'nin kurucuları arasında bulunan **Çağrı Bey**'in (990-1060) 1018'den itibaren ordularını Anadolu'ya sevkettiğini biliyoruz. Selçuklular'la gelen Türkmenler 1048'de Çoruh Vadisi, Bayburt, Kelkit yörelerine yerleşmeye başlarlar. Bu arada Sasani Orduları'na mağlup olan ve Azerbaycan'a yerleşmiş bulunan **10 bin Türk aile de Oğuzlarla birlikte Anadolu'ya girer.**[8]

Osman Turan, Bayburt'un, Türkler'in Anadolu'da ilk fethettikleri sahalardan biri olduğunu belirterek, şehrin **Tuğrul Bey**'in 1054'teki seferinde ele geçirildiğini yazmaktadır.[9]

1058'den itibaren **Trabzon artık Müslüman Türklerin kızılelmasıdır**. Oldukça erken bir tarih olarak kabul edilen 1073-1074 yıllarında ise Türkmenler Trabzon dolaylarına varırlar.[10]

Danişmendnâme'den anlaşıldığına göre; Karadeniz sahillerini fethetmek isteyen **Danişmend Gazi**'nin (ölümü 1104) karşısına çıkan ordular büyük ihtimalle, daha önce gelip yerleşen Türklerden oluşuyordu. Danişmenliler Sivas'a geldikten sonra karşılarında çok kez Türk komutanlar, Türk askerler buldular. Tokat'ın Türkler tarafından fethedilmesine mani olmak için gönderilen ordu komutanının adı **Tekin**'di![11] **Danişmend Gazi**'nin aldığı esirler arasında da **Tadık** adında bir asker vardı, Tadık, *Orhun Abideleri*'nde geçen öz Türkçe şahıs adıdır.[12]

Bölgedeki bu Türk yoğunluğu Selçuklu iskan politikalarıyla daha da arttı. Selçuklu idaresi Pontus sınırlarını teşkil

8) Necati Gültepe, *a.g.m.*, s.11.
9) Osman Turan, "Bayburt" maddesi, *İslam Ansiklopedisi*, c 2, İstanbul, 1970, s.365.
10) Claude Cahen, *Osmanlılar'dan Önce Anadolu'da Türkler*, İstanbul, 1979, s.88.
11) Necati Demir, *Orta ve Doğu Karadeniz Bölgelerinin Tarihi Altyapısı*, Ankara, 2005, s.64.
12) Necati Demir, *a.g.e.*, s.54.

eden uç bölgesine Döğer, Eymir, Karkın, Alayuntlu, Bayındır, İğdir, ve Çepni gibi Oğuz zümrelerini yerleştirdi.[13]

Moğol istilası Hazar ötesinden yeni bir Türkmen dalgasının Anadolu'ya gelmesini sağladı. İğdir, Karkın ve Eymir kitlelerine ilaveten Yazır, Salur ve Çavuldur Türkleri Doğu Karadeniz'in yeni sakinleri oldular.[14] **Reşideddin,** Anadolu'daki Selçuklu-Moğol mücadeleleri sırasında Emir **Şemseddin Muhammet Türkmanî**'ye bağlı ve mensup kalabalık bir Oğuz-Türkmen milletinin Gürcistan, Trabzon ve Sinop havalisine hâkim olduğundan bahseder.[15]

Bütün bu anlattıklarımıza Yassıçemen Savaşı'ndan sonra 3 bin Harzemli Türkün Canik Dağları'nı aşarak **Celâlettin Harzemşah**'a tâbi olan Trabzon Devleti'ne sığındığını da ilave edersek, taa o zamanlar **Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yoğun bir Türkmen yerleşiminin gerçekleşmiş olduğunu kabul etmek gerekir.**

Bu Türkmen yerleşimi devam ederken kolonilerde yaşayan Grekler de bölgeden göçe başlamışlardır. Özellikle **VII. Mikhail Dukas** (1071-1078) zamanında bütün kıyı bölgesi ve Yeşilırmak-Kızılırmak deltalarındaki Hıristiyan nüfus çeşitli sebeplerle yerlerinden ayrılmıştır. Grek kaleleri ve şehirlerin Türk baskısına maruz kalması sebebiyle Bizans İmparatoru bölgedeki halkı deniz yoluyla başka yörelere nakletmiştir.[16]

---

13) Bahaeddin Yediyıldız, "Milli Kimlik ve Tarih", *Tarih Boyunca Anadolu'da Türk Nüfusu ve Kültür Yapısı, Tebliğler,* Ankara, 1995, s.65.

14) Faruk Sümer, *Oğuzlar,* İstanbul, 1980, s.142.

15) Mehtap Özdeğer, *a.g.e.*, s.40

16) Bu devlete Trabzon Rum İmparatorluğu denmesini abartılı bulan Necati Demir "Rum İmparatorluğu" nitelemesinin, Bizans İmparatoru iken Trabzon'da bir devlet kuran Komnenos ailesinden kaynakladığını yazıyor. (Bakınız *Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Tarihi Altyapısı,* Ankara, 2005, s.IX.) Gerçekten de hiçbir zaman bağımsız olmayan bu devlet, Selçuklulara ve Moğollara vergi ödeyerek ve çevresindeki Türkmen Beyleriyle akrabalık kurarak ayakta kalmaya çalışmıştır.

Türk idaresinde bölgeye büyük nüfus getirildiği için **III. Nikephorus Botainnes** döneminde (1078-1081) kıyı bölgelerinin büyük kesimi de Türklerin eline geçmiştir.[17] İşte bütün bunlardan dolayı İslam coğrafyacısı **Dimeşkî** (1254-1327) Sinop ve çevresini anlatırken yörede Türkçe, Arapça, Farsça ve Ermenice konuşulduğundan bahseder, **Rumca'dan veya Yunanca'dan bahsetmez.**[18]

Bütün bunlardan anlaşılmaktadır ki, Doğu Karadeniz dağları, yaylaları, vadileri, köyleri ve kasabaları, **1461**'de gerçekleştirilen **Fatih**'in fethinden önce Müslüman Türklerle meskûndu. 1461'de Yunanlılar, eskiden olduğu gibi sadece sahillerdeki ticaret kolonilerinde yaşıyorlardı.

---

17) İbrahim Tellioğlu, *Osmanlı Hâkimiyetine Kadar Doğu Karadeniz'de Türkler*, Trabzon, 2004, s.72, 73.

18) Mahmut Ak, "İslam Coğrafyacılarına Göre Trabzon", *Trabzon Tarihi Sempozyumu, Bildiriler*, Trabzon, 2000, s.31.

NÜFUS

1347, 1362 ve 1363 yıllarındaki veba salgınlarından önce Trabzon'un nüfusu 6 bine ulaşmıyordu. Osmanlılar tarafından fethinden on yıl önce şehrin nüfusu 4-5 bin kadardı.

Hıristiyan veya Şamanist Türklerin nüfusu hakkında ne yazık ki herhangi bir bilgiye sahip olamıyoruz. Fakat Müslüman Türklerin Trabzon yöresinde oldukça yoğun bir nüfusa sahip oldukları anlaşılıyor.

1384'te Canikli **Nurettin Hamza**'nın **7 bin atlı ve ondan daha fazla da yaya askeri bulunduğu** konusunda bilgiler mevcuttur. **Paneratos**'a göre Çarşamba bölgesine hâkim olan **Taceddin Bey**'in 1386'da 12 bin adamı bulunmaktaydı.[19] İspanyol seyyah **Clavio**, 1404 yılında Emiroğlu Beyleri'nden **Altemur'un 10 bin atlısı** olduğundan bahseder![20] Aynı kaynağa göre, **İsfendiyar Bey** de **Süleyman Çelebi** ile savaşmak üzere **40 bin kişilik bir ordu** kurmakla meşguldür.[21]

Bir mukayese yapılabilmesi için arz ediyorum ki, 1436-1438 yıllarında Trabzon'u ziyaret eden İspanyol seyyah **Pero Tafur, şehirde sadece 4 bin kişinin yaşamakta ol-**

19) [illegible], "Trabzon'un Fethi", *Trabzon Tarihi Sempozyumu, Bildiriler*, Trabzon, [illegible]

20) [illegible] *Semerkant'a Seyahat*, İstanbul, 1975, s.60.

21) [illegible]

duğunu yazar. Bu rakam **Anthony Bryer**'e göre 4-5 bin civarındadır.[22]

Herhangi bir rakam veremiyoruz ama başta Çepniler, Eymür, Avşar, Bayındır, Karkın, İğdir, Alayuntlu, Yüreğir, Döğer ve Bayat boyları olmak üzere Oğuz boyuna mensup birçok Türkmen topluluğunun yerleştiği[23] Ordu ve civarında Hıristiyan nüfus, **II. İoannes** (1280-1279) devrinden itibaren azalmaya başlamıştı. 14. yüzyılın başında bölgede bağımsız bir beylik kuran **Hacı Emir Bey** oğullarından **Bayram Bey**'in, 2 Ekim 1313'te yaptığı ilk akında Trabzon'un Pazaryeri'ne kadar girmiş olmasından da anlaşılıyor ki, o tarihte bile **Doğu Karadeniz'de dikkate alınacak bir Hıristiyan nüfus yoktu.** Varolan Hıristiyan nüfusun bir kısmı fetihten sonra kaçmış, bir kısmı da İstanbul'a gönderilerek şehirlerin Türkleşmesine hizmet edilmişti.

Tursun Bey, Âşıkpaşaoğlu, Neşrî gibi Türk, **Chalkokondyles, Doukas, Kritovulos, Miller, Fallmerayer** gibi yabancı tarihçiler, fetihten sonra İmparator **David**'in çocukları ve akrabalarıyla birlikte İstanbul'a gönderildiğinde müttefiktirler. *"Nerede bir güzel çiftlik veyahut müstahkem bir mevki varsa, eski sahibi kovularak yerine bir Türk geçirildi"* diyen **Fallmerayer**, *"Trabzon ahalisinin yalnız üçte birinin şehirde kalmasına müsaade edildiğini"* yazar. **Chalkokondyles**, 800 çocuğun yeniçeri yapıldığını, dönemin tarihçisi olan **Kritovulos** da 1.500 gencin İstanbul'a gönderildiğini belirtir.

Fetihten sonra **Karaman Beyliği'nden çok sayıda ailenin Trabzon'a yerleştiğini** biliyoruz. **Yavuz**'un valiliği sırasında Safaviler'den kaçan Akkoyunlular, **Yavuz**'un Doğu

22) Necati Demir, *Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesinin Tarihi Altyapısı*, Ankara, 2005, s.IX.
23) Faruk Sümer, *Çepniler*, İstanbul, 1992, s.40.

Anadolu'yu ilhakından sonra da **Dulkadiroğulları'ndan birçok aile Trabzon'a iskan edildi.**[24]

1461'i takip eden yıllarda kesif Türkmen bölgeleri olan Niksar, Ladik, Amasya, Bafra, Tokat, Turhal, Zile, Vezirköprü, Samsun ve civarından[25] 201 hanenin Trabzon'a iskan edildiğini 1486 tarih ve 828 numaralı *Mufassal Tahrir Defteri*'nden öğreniyoruz. Yine aynı kaynaktan öğreniyoruz ki, 56 hane de kendi rızasıyla Trabzon şehir merkezine gelip yerleşmiştir.

Böylece 1486'ya kadar iskana tâbi tutulanlar ve kendi istekleriyle şehre yerleşenler 257 haneyi bulmaktadır. Bu 257 hane yaklaşık 1.300-1.400 kişiye tekabül etmektedir.

Mufassal Tahrir Defterleri'ndeki kayıtlar 1486 yılında Trabzon'un tahmini nüfusunun 7.575 olduğunu göstermektedir. Bu nüfusun % 27'sine tekabül eden 2.025 kişi Müslümandır. 1520 tarihli *İcmal Defterleri*'ne ve 1515 ile 1532 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden *Timar İcmal Defterleri*'ne göre Hıristiyanların 14 mahallesine mukabil Müslümanların 9 mahallesi vardır.[26]

1486'da 2 bin 25 kişi olan Müslüman nüfus, 1583'te 6.100 kişiye yükselmiştir. Bu 97 yıllık sürede artış % 200'dür! Aynı tarihler arasında Hıristiyan nüfus da % 13 oranında azalarak 5.550'den 4.900'e düşmüştür.

Müslüman nüfusundaki artış ihtidadan yani din değitirmeden dolayı değildir. Çünkü 1486-1583 yılları arasındaki dönemde 8'i erkek, 2'si kadın olmak üzere toplam 10 kişinin Müslüman olduğunu biliyoruz. 1486 tarihli kayıtlardan

---

24) Mehmet Bilgin, *Doğu Karadeniz, Tarih, Kültür, İnsan*, Trabzon, 2002, s.131.

25) Nereden kaç ailenin yerleştiği için bakınız Faruk Sümer, *Çepniler*, s.92.

26) Hanefi Bostan, "15. ve 16. Yüzyıllarda Trabzon Şehri'nde Nüfus ve İskan Hareketleri", *Trabzon Tarihi Sempozyumu, Bildiriler*, Trabzon, 2000, s.167.

1, 1554 tarihli kayıtlardan 4, 1555-1556 tarihli kayıtlardan da 3 erkek ve 2 kadının Müslüman olduğunu öğreniyoruz.

Şu şartlar altında 15. ve 16. yüzyıllarda Trabzon'da yaşayan Müslümanların aslen Türk olduğu açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.[27] Ama Hıristiyanlanın hepsi Rum değildir! İleriki bölümlerde göreceğimiz gibi **Hıristiyanlar arasında çok sayıda Türk vardır**.

27) Hanefi Bostan, *a.g.b.*, s.177.

GİRESUN'DA OĞUZ BOYLARI

Hıristiyan Türk topluluklarının kesif kitleler halinde yaşadığı Giresun'da Osmanlıların bölgeye gelmesiyle birlikte Müslüman Türklerin nüfusu da hızla artmaya başlamıştır.

Günümüze ulaşabilen Trabzon Sancağı'na ait en eski defter 1486 tarihinde yazılmıştır. Bu defterden öğreniyoruz ki Giresun'un yaklaşık 3 bin kişi olan nüfusunun % 78'i Müslüman, % 22'si Hıristiyandır.

Zikrettiğimiz *Tahrir Defteri*'nde, Çepnieli'nde Oğuz, Yüreğir, Alayuntlu gibi 24 Oğuz boyundan bazılarıyla, İsmailbeyli, Bayramoğlu, Çukur, Karakeşiş, Karakaya, Kuzca, Eğlence, Boynuyoğun, Gökümmet, Akköy, Karacalu, Sınırlu, Oruçbeyli, Dokurcular, Hisarcık, Attutan, Akçakilise, Kızılelma, Çanakçalı, Kızılhisar, Karaisa, Kızıllar, Düzyer, Hasankâfir, Sülmenlü, Tepecik, Kazancık gibi Türk aşiret ve oymaklarının adını taşıyan köylere rastlanmıştır.

Bazı Giresun köylerindeki vergi nüfusu artışını ifade eden aşağıdaki cetvel, aynı zamanda Türk nüfusunun nasıl bir seyir takip ettiğini de göstermektedir.

Köyün Adı	Vergi Nüfusu (1486)	Vergi Nüfusu (1515)
Oğuz	55	117
Yüreğir	44	123
Alayuntlu	92	175
Eynesil	38	50
Boynuyoğun	6	16
Hisarcık	19	33
Attutan	10	22
Kazancık	14	29
Tepecik	7	9
Cingeran	12	24
Düzyer	46	120
Venazit	38	114[28]

Trabzon'un diğer kazalarında da Türk nüfusunun hızla arttığı anlaşılmaktadır. 1515 tarihinde yazılan *Trabzon Tahrir Defteri*'nden anlıyoruz ki, Kürtün kazasının 162 köyünde yaşayan nüfusun tamamı Müslüman Türktür. Sahilde Giresun, Tirebolu ve Görele kalelerinde toplanan Hıristiyanlar toplam 828 vergi nüfusuna sahiptirler. Demin de ifade ettiğim gibi Hıristiyan nüfusun tamamı Rum değildir, içlerinde çok sayıda Türk de vardır.

Ordu, herhalde Hacıemiroğulları Beyliği'nin merkezi olduğu için daha önce Türkleşmiştir. 1455 tarihli *Tahrir Defteri*'ne göre Ordu kazasında 6.651 Müslüman Türk aileye karşı sadece 526 Rum aile mevcuttur.[28]

28) Bahaeddin Yediyıldız, "Milli Kimlik ve Tarih", *Tarih Boyunca Anadolu'da Türk Nüfus ve Kültür Yapısı, Tebliğler*, Ankara, 1995, s.67.

Tahrir Defterleri üzerinde araştırmalar yapan **Bahaeddin Yediyıldız**, Ordu'da daha **Fatih** devrinde; Oğuzlu, Çepnili, Döğer, Eymür, Karkın, Alayuntlu, Bayat, Bayındır, İğdir gibi 24 Oğuz boyunun adını taşıyan yer isimleri tespit etmiştir. Yüzlerce yerleşim birimi de Akyazı, Akköy, Karaköy, Karapınar, Karagöl, Kızılin, Kızılcasu, Taşlık, Yassıbahçe, Fındıklı, Keçiköy, Yeniceköy, Uluköy ve saire gibi öz Türkçe isimler taşımaktadır. **Fatih** devrinde Ordu'nun 716 yerleşim biriminden ancak % 20'sinin adı Türkçe değildir.[29]

---

29) Bahaeddin Yediyıldız, *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*, Ankara, 1985, s.50, 53.

PONTUS'TA TÜRK BOYLARI

Türkleşme öyle hızlı olmuştur ki, 16. yüzyılda, Pontus sınırları içinde gösterilen topraklarda 34 Kayı, 6 Bayat, 3 Karaevli, 3 Yazır, 9 Döğer, 9 Dodurga, 16 Avşar (veya Afşar), 5 Kızık, 11 Beğdili, 18 Karkın, 9 Bayındır, 10 Çavundur (veya Çavuldur), 19 Çepni, 17 Salur, 27 Eymür, 10 Alayuntlu, 8 Yüreğir, 14 İğdir, 8 Büğdüz, 6 Yıva, 22 de Kınık adını taşıyan yerleşim birimine rastlanmıştır.[30] Bütün bunlardan anlaşılmaktadır ki, **24 Oğuz boyunun 21'i incelediğimiz bölgeye kesif kitleler halinde yerleşmişlerdir.** 1515'te Yağlıdere nahiyesine bağlı köylerden birinin adı Kızılelma, Kürtün nahiyesine bağlı bir köyün adı da Oğuz'dur.

Fakat bölgede Oğuz ve Müslüman olmayan Türkler de vardır.

Bulgarlar

M.S. 2. yüzyıldan itibaren Hunlarla birlikte Ural Nehri çevresinden Karadeniz kıyılarına geldikleri anlaşılan Bulgarlar[31] **6. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra Trabzon'a yerleşmişlerdir.** Bizans İmparatoru **I. Justinianos**, 530 yılında

30) Ali Güler, *Yakın Tarihimizde Pontus Meselesi ve Rum-Yunan Terör Örgütleri*, Ankara, 1995, s.198-222.

31) Geza Feher, *Bulgar Türkleri Tarihi*, Ankara, 1999, s.6.

bozguna uğrattığı Bulgarlar'ın bir kısmını Anadolu'ya getirip Perslere karşı kullanmak üzere Çoruh Vadisi ve Yukarı Fırat boylarına iskan etmiştir.[32]

Konuyu inceleyen **İbrahim Tellioğlu**, *"Trabzon topografyasında uzun süre yaşayan isimlerden anlaşıldığına göre Bulgarlar bölgeye paralı asker olarak değil, yaşadıkları toprakları mülk olarak almak suretiyle gelmişlerdir"*[33] diyor ki, herhalde Bizans idaresi daha sonra böyle bir iskan siyasetine ihtiyaç duymuştur. Bu iskandan sonra da asker ihtiyacını genellikle yabancı kavimlerden karşılayan Bizans Ordusu'nda, 711 yılı itibariyle 3 bin kişilik bir Bulgar birliğinin bulunduğunu biliyoruz.[34]

Bulgarlar 755 ve 947 yıllarında bu kez Müslümanlarla savaşmak üzere Adana, Niğde, Aksaray, Bursa, Antalya, Milas, yoğun olarak da Trabzon çevresi ile Karaman-Tarsus arasına yerleştirilmiş,[35] bir kısmı da Tohma ve Ceyhan havzalarına iskan edilmiştir. 947'de **Sayf al-Davla** ile **Bardaş** arasındaki savaşta Bizans generalinin ordusunda mühim miktarda Bulgar askerinin bulunduğundan bahsedilir; bunlar herhalde Ürgüp-Nevşehir yöresine yerleştirilen Bulgarlar olmalıdır.[36]

Yonca Anzerlioğlu, Bizans idaresinin Bulgarları yoğun olarak Trabzon, Sinop, Kayseri, Tuzgölü dörtgenine naklettiğini yazıyor.[37] İzlerine Doğu Anadolu'da Çoruh Vadisi'nin güneyinde rastladığımız Bulgarlar herhalde 10. yüzyılda Kafkaslar üzerinden gelen soydaşlarımız olmalı-

32) Mükrimin Halil Yınanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, İstanbul, 1944, s.167.
33) İbrahim Tellioğlu, *a.g.e*, s.59.
34) Yonca Anzerlioğlu, *a.g.e.*, s.65.
35) Ali Güler, *a.g.e.*, s.47.
36) Mükrimin Halil Yınanç, *a.g.e.*, s.167.
37) Yonca Anzerliğoğlu, *a.g.e.*, s.66.

dır. **Osman Turan**'ın aynı yüzyılda, Erzurum'dan Trabzon'a giden Müslüman tacirlerin Hazar, Bulgar ve Peçenekler'den kürk, deri eşya, keten ve çeşitli kumaşlar aldıklarına dair[38] satırlarından anlıyoruz ki, 10. yüzyılda Türkler şehrin ticarî-iktisadî faaliyetine katılmaya başlamışlardır.

Trabzon Tahrir Defterleri üzerinde çalışmalar yapan **Hanefi Bostan**'ın eserinden, 1486-1583 yıllarında Trabzon Sancağı'nda, **1554'te Torul'da Bulgar adını muhafaza eden**[39] **Hıristiyan ailelerin bulunduğunu** öğrenmekteyiz. 20 Kasım 1588 ile 11 Temmuz 1590 yıllarını kapsayan *Ankara Mahkeme Sicilleri*'nde de **Bulgar adında bir Müslümana rastlanmaktadır.**[40] Aynı şekilde hicri 980 tarihli *Adana Mufassalı*'nda **Bulgarlı adında bir Türkmen topluluğu vardır**. Selçuklu vakfiyelerini inceleyen **Osman Turan**, "Sevindikoğlu Bulgar"[41] ve "Bulgaroğlu Musa"[42] isimleriyle karşılaşmıştır. Başbakanlık arşivinde uzman olarak çalışan **Cevdet Türkay** da Adana, Maraş ve Tarsus Sancaklarında **Bulgar, Bulgarlı, Bulgar Şeyhli adını taşıyan Türkmen topluluklarına** ait kayıtlara rastlamıştır.[43]

Hoca Saadettin Efendi'nin, *Tacü't Tevarih*'te, **Uzun Hasan Bey'le Fatih Sultan** arasındaki mücadeleyi anlatırken bahsettiği Trabzon yöresindeki **Bulgar Dağı**[44] ile Tarsus civarındaki Bulgar Dağı herhalde bu Türk boyunun hatıra-

---

38) Osman Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, İstanbul, 1973, s.29, 30.
39) Hanefi Bostan, *15-16. Asırlarda Trabzon Sancağında Sosyal ve İktisadi Hayat*, Ankara, 2002, s.340, 346.
40) Halit Ongan, *Ankara, İki Numaralı Şer'iye Sicili*, Ankara, 1974, s.84.
41) Himmet Akın, *Aydınoğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, İstanbul, 1946, s.8.
42) Osman Turan, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri III, Celalettin Karatay Vakıfları ve Vakfiyeleri", *Belleten*, c. 12, Ankara, 1948, s.45.
43) Cevdet Türkay, *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar*, İstanbul, 1979, s.260.
44) Hoca Saadettin Efendi, *Tacüt Tevarih* (İsmet Parmaksızoğlu yayını), İstanbul, 1979, c. 3, s.51.

ları olmalıdır. *Şikarî Karamanoğulları Tarihi*'nde, bugün Balkar Dağı denen Bulgar Dağı'ndaki Türklerden "Bulgar kavmi, Bulgar taifesi"[45] şeklinde bahsetmiştir.

Trabzon civarındaki Bulgar Dağı, bugün Kemer Dağı adıyla anılmaktadır. **Necati Demir**'in Refahiye-Erzurum yolunun 2. kilometresinde bulunduğunu bildirdiği **Bulgar Çayı** ve **Bulgar Çayırı**'ndan[46] başka, bölgede Bulgarla ilgili bazı yer adlarına da rastlıyoruz. Trabzon-Rize arasındaki Çengel Dağı ve Of ile Bayburt arasındaki Çengelistan adı verilen sarp bölgenin adı Bulgar Cenge oymağından kalma olabilir.

Tuna Bulgar Devleti, Boyar Hanedanı tarafından kurulmuştur. Gümüşhane'nin bir köyünün adı Boyarna'dır. Tuna Bulgar hakanlarından birinin adı **Asparuh**'tur.[47] Vakfıkebir'e bağlı bir köy, Aspurnanlı adını taşır. Bir Bulgar boyunun adı Hortokop'tur.[48] Maçka'da Hortokop adında bir mevki, Aşağı Hortokop, Orta Hortokop ve Yukarı Hortokop adında 3 köy vardır.[49] Adı Fener Köy olarak değiştirilen Rize'deki Hortoz ile İspir'deki Hortik Köyü ve Hortik Deresi de herhalde isimlerini bu Bulgar boyundan almış olmalılardır.[50] **İbni Fadlan**'ın, Bulgar şehrinin yanında olduğundan bahsettiği Savan Şehri gibi, adı Darılı olarak değiştirilen Of'un Savan Köyü de herhalde Bulgar Türkleri tarafından kurulmuştur.

---

45) Mehmet Eröz, *Hıristiyanlaşan Türkler*, Ankara, 1983, s.20, 8 numaralı dipnot.
46) Necati Demir, "Bir Coğrafi Bölge Olarak Canik ve Tarihi Altyapısı", *Silahlı Kuvvetler* dergisi, sayı 380, s.67, 4 numaralı dipnot.
47) İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, Ankara, 1977, s.183.
48) İbrahim Tellioğlu, *a.g.e.*, s.60.
49) Bu köylerin adı Kozağaç, Ortaköy ve Yukarıortaköy olarak değiştirilmiştir.
50) Mehmet Bilgin, *Doğu Karadeniz, Tarih, Kültür, İnsan*, Trabzon, 2002, s.75.

Rıza Nur, Kumanlar'ın daha Asurlular zamanında yani M.Ö. 1183-1093 yıllarında Anadolu'nun Karadeniz sahillerine kadar uzayan kesimlerinde yerleşmiş olduklarını yazıyor.[51]

Yine **Rıza Nur**'un Batılı tarihçilerden naklettiğine göre, **Kumanlar M.Ö. 3000'li yıllarda Anadolu'da yaşamış ve mükemmel bir medeniyet kurmuşlardır**. Kayseri'nin güneyindeki Komana harabeleri de Kumanlar'ın başşehridir.[52]

Necati Demir, Kumanlar'ın M.Ö. 1118-1093 tarihleri arasında Sinop'tan Batum'a kadar uzayan coğrafyada bir devlet kurduklarını, bu devletin başkentinin de Tokat yakınlarındaki Komana olduğunu yazıyor.[53]

Kuman/Kıpçaklar, zikredilen tarihlerde Anadolu'da iki devlet mi kurdular, yoksa Kayseri ve Tokat civarında bulunan Komana adındaki başkentler nasıl izah edilebilir bilemiyoruz. Bilinen odur ki, Kuman Türkleri de Saka, Bulgar, Avar, Hazar, Hun Türkleri gibi çok eski tarihlerden itibaren Anadolu'yu yurt tutmuşlardır.

Gürcistan tarihindeki kayıtlardan anlaşılmaktadır ki, M.Ö. 336'da Çoruh boylarına gelen Makedonyalı **İskender**'in ordusu doğuda Hazar Denizi'ne kadar uzayan sahaya yerleşmiş olan Bunturki ve Kıpçaklarla karşılaşmıştır.[54]

---

51) Rıza Nur, *Türk Tarihi*, c. I, İstanbul, 1982, s.60, 58 numaralı dipnot.
52) Rıza Nur, *a.g.e.*, c. I, s.60.
53) Necati Demir, "Selçuklu Öncesi Türkiye Türkleri ve Türkiye Türkçesi", *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı, 2004*, Ankara, 2004, s.706.
54) Zeki Velidi Togan, *Umumi Türk Tarihine Giriş*, İstanbul, 1981, s.258. Togan, Bunturki kelimesinin iptidai Türk demek olduğunu kaydediyor.

11. ve 12. yüzyıllarda, artık birçoğu Hıristiyan dinini kabul etmiş olan Kuman/Kıpçak kitleleri Kuzey Kafkasya, Gürcistan, Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu'ya yerleşirler. 1081'den itibaren bütün Karadeniz Bölgesi ele geçirilir.[55] Hatta Anadolu içlerine doğru ilerlerler.

Gürcü Kralı **II. David**, (1088-1125) Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun en kudretli çağına tesadüf eden hükümdarlığı sırasında Selçuklu baskısına karşı koyabilmek için Kumanlar'ın askeri desteğini sağlar. Hatta bu desteğin devam edebilmesi için Kıpçak Başbuğu **Atrak'ın** güzelliğiyle tanınan kızı ile evlenerek iki kavim arasında akrabalık da kurar. **Atrak,** kralın daveti üzerine ve krala bağlı kalarak 1118'de 40 bin aileyle birlikte Gürcistan'a girer. 250-300 bin kişiye tekabül eden bu 40 bin aile, Çoruh, Kür boylarına yerleştirilir. Onlar buraları görülmemiş bir beceriyle canlandırırlar. Bölgedeki Müslüman emirlikleri idareleri altına alırlar. Gürcü kralı, **Kuman gençlerinden 40 bin kişilik bir süvari ordusu kurar**. Bu ordu ile Şirvan'a, Azerbaycan'a seferler yaparlar. 1121'te Borçalı Çayı havalisini 1123'te 400 yıldır İslam hâkimiyetinde bulunan Tiflis'i alırlar ve Gürcistan'ın başkenti yaparlar.[56] Bir yıl sonra da İspir ve Oltu'ya kadar ilerlerler. **Osman Turan, Gürcü kralının Hassa Ordusu'nun da Kumanlar'dan ibaret olduğunu ve Kumanlar'ın bütün Doğu Karadeniz Bölgesi'yle Doğu Anadolu'ya yerleştiğini** yazıyor.[57]

Dede Korkut'un, Oğuzlar'la çarpıştığından bahsettiği Türk adını taşıyan savaşçılar herhalde giderek Hıristiyan olan Kumanlar'dır.

---

55) Mükrimin Halil Yinanç, *a.g.e.*, s.113.

56) İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, Ankara, 1977, s.172.

57) Osman Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, İstanbul, 1973, s.7.

İslam kaynaklarında Kıpçak denilen Kumanlar'ın bu topraklarda yerleşmeye kararlı oldukları anlaşılıyor. Çünkü onlar **II. David**'in 1125'te ölümü üzerine krallık tahtına oturan **Dimitri**'ye "iskan meselesi çözümlenmediği için" birkaç kez isyan etmişlerdir. Sonunda Kumanlar, daha önce Bulgarlar'ın da iskan edildiği Kars, Ardahan, Göle, Ordu, Şavşat, Ardanuç, Yusufeli ve civarına yerleştirilerek isyan sebebi ortadan kaldırılmak istenmiş,[58] daha sonra da bütün Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu'yu yurt tutmuşlardır.

Annesi bir Kıpçak Prensesi olan **IV. David'in**[59] kızı **Tamara**'nın (1184-1213),[60] Komnenos Hanedanı'nın iki vârisini İstanbul'da kaçırıp Gürcistan'a getirdiğini, bu olaydan 17 yıl sonra da **Kumanlar'dan oluşan bir ordu ile** Bizans tahtını ele geçirmek için yola çıktığını hatırlarsak, bölgede çok yoğun bir Türk nüfusunun bulunduğuna hükmedebiliriz. Biliyoruz ki, 1204'te Trabzon Devleti de Gürcüler'in yardımlarıyla kurulmuştur ve bu devletin ilk askeri kuvveti de Gürcüler'in yolladığı Kuman/Kıpçak Türkleridir. Yine biliyoruz ki ilk 10 yıl Gürcüler'e bağlı, onlara vergi ödeyen, vasal bir krallık olan bu devlet, daha sonra Kuman/Kıpçaklar'ın vesayeti altına girmiştir. **Batuhan**'ın 1239-1240 yıllarında Karadeniz'in kuzeyindeki müstakil devletlerini ortadan kaldırmasıyla Kuman/Kıpçak Türkleri Trabzon krallarının en önemli askeri kaynakları olmuşlardır.[61] Liderleri **Papa Sargis** ve kardeşi **Taqudar** arasında ihtilaf çıkınca İlhanlılar safına geçen Kumanlar 1267'de ikta olarak aldıkları Ahıska bölgesinde **Ortodoks Kıpçak**

58) M. Fahrettin Kırzıoğlu, *Yukarı Kür ve Çoruk Boylarında Kıpçaklar*, Ankara, 1992, s.121.
59) Osman Turan, *a.g.e.*, s.7.
60) M. Fahrettin Kırzıoğlu, *a.g.e.*, s.111.
61) Necati Demir, *Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Tarihi Altyapısı*, Ankara, 2005, s.44.

Atabeyleri Devleti'ni kurmuşlardır. Ardeşen, Batum, Furtuna Deresi'yle Çoruh arasındaki kıyı bölgesine ve Artvin, Borçka, Şavşat, Ardanuç, Yusufeli, Torul ve yöresine hâkim olan Ortodoks Kıpçaklar'dan, Artvin-Borçka kesimini elinde bulunduranlar 1479'dan itibaren Osmanlı egemenliğini kabul etmişlerdir. Trabzon Sancağı'na bağlanan bu grubun dışındaki Kuman/Kıpçak boyları 16. yüzyılın son çeyreğine kadar bağımsızlıklarını muhafaza ederek yaşamışlardır.[62]

Türk Devleti Gibi...

Kuman/Kıpçaklar, Trabzon Krallığı'nın kuruluşunu sağlayan askerî kuvvet olmalarının yanı sıra, krallığın siyasi faaliyetlerinde de etkindiler. **Antony Bryer, Trabzonlu on bir prensesin çevredeki Müslüman Türk beyleriyle evlendiğini** yazıyor.[63] Bu beylerden 4'ü Akkoyunlu Türkmen beyleridir.

Kral **II. Aleksius,** (1297-1330) Kuman Beyi **Büyük Böke**'nin kızıyla evliydi. Saray tarihçisi **Panaretos, II. Aleksius**'un iki oğlu ile bir kızının Rumca adları ile Türkçe isimlerini de bildirir: **Acakutlu, Akboğa** ve **Anakutlu.** 1341'de Akkoyunlu Türkmenleri Trabzon'u kuşatıp ateşe verdiklerinde Prenses **Anakutlu** bir manastırda inzivaya çekilmişti.[64] **Akboğa**'nın kızı **Gülhan Hatun** 1377'de Trabzon Kralı **III. Manuel** (1390-1417) ile evlenecek, Kral **II. Aleksius**'un kayınpederi **Büyük Böke** daha sonra böl-

62) İbrahim Tellioğlu, *a.g.e.*, s.126.
63) Anthony Bryer, "Greeks and Turkmens. The Pontic Exception". *Dumbarton Oak Papers,* sayı 29, s.135; zikreden Mehmet Bilgin, *Doğu Karadeniz, Tarih, Kültür, İnsan,* Trabzon, 2002, s.100.
64) Mehmet Bilgin, *Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Etnik Tarihi Üzerine,* s.79.

gede bir atabeylik kuracaktır.[65] **Hanefi Bostan**'ın verdiği bilgiye göre 1351'de Akkoyunlu Beyi **Fahrettin Kutluğ** ile evlenen **Maria (Despina) Komnen**'in annesi de Kuman Türkleri'ndendir.[66]

Kraliyet ailesine mensup olanların yanı sıra devletin üst düzey yöneticileri arasına giren Kumanlar da vardı.

Krallığın saray muhafızları tamamen Türkler'den oluşuyordu. Paralı Türk askerlerinin komutanlarının adı bile Türkçe'ydi. **Panaretes**, bu komutanı, Jandarma Komutanı anlamında "**Amircandar**" olarak kaydetmektedir. 1306 tarihli bir kitabeden Süvari Kuvvetleri Komutanı'nın da **Kamachenos** yani **Kamacı** adında bir Kuman olduğu anlaşılıyor.[67]

Geniş mülk sahibi oldukları için yönetici sınıfına mensup bulundukları tahmin edilen **Andronikos Turalis, Nikita Rüstem, Yanis Amiras, Mirali** de Kuman olması muhtemel Türklerdir. **II. Aleksius** devrinde bir de **George Turkopulos** adında üst düzey bir devlet görevlisi vardır.[68] **Trabzon Devleti'nin Osmanlılar'a karşı savaşan son başkomutanı da Altemur adında bir Türktür.**[69]

Balkanlara inen Kuman/Kıpçak Türkleri de Doğu Avrupa'da siyasî-askerî faaliyetlere katılmış ve bölgenin yapılanmasında önemli roller oynamışlardır. Nüfusları o kadar

---

65) Mehmet Bilgin, *Doğu Karadeniz Tarih, Kültür, İnsan*, s.90.

66) Hanefi Bostan, *a.g.e.*, s.348. İstiklal Savaşı yıllarında ordumuzu bağırlarına bastığı, hatta Ankara Hükümeti'ne başvurup, Türkiye'de yaşamak istediklerini ifade etmelerine rağmen 16 Mart 1921'de imzalanan Moskova Antlaşması ile sınırlarımızın dışında kalan Ahıska Türkleri Kuman/Kıpçakların torunlarıdır. Kasım 1944'te 200 bin Ahıska Türkü trenlere bindirilip, başta Özbekistan ve Kazakistan olmak üzere çeşitli Sovyet cumhuriyetlerine sürgün edilmişlerdir.

67) William Miller, *Trebizond The Last Grek Empire*, Amsterdam, 1968, s.44, 47; zikreden İbrahim Tellioğlu, *a.g.e.*, s.129, 130.

68) Mehmet Bilgin, *a.g.e.*, s.93.

69) Necati Demir, "Bir Coğrafi Bölge Olarak Canik ve Tarih Altyapısı", *Silahlı Kuvvetler* dergisi, sayı 380, Ankara, 2004, s.76.

kalabalıktı ki Doğu Avrupa-Batı Sibirya bölgelerinin tamamını teşkil eden geniş Kuman/Kıpçak sahası **Kumanya** adıyla anılmıştır.[70]

Bu Kumanya'nın bir kısmı sonra birdenbire Romanya oluverdi!

Romen Devleti'nin kurucusu olarak kabul edilen **Basaraba** da Kuman Türküydü. **Basaraba**, Tonuzaba, İtaba, Arslanaba ve saire gibi yalnız Kuman/Kıpçaklarda değil Kırgız ve Tatar Türklerinde de sık sık rastladığımız bir isimdi. Ünlü Macar tarihçisi **Rasony**, aslında cevabını bildiği halde ***"nasıl olur da daha 100 yıl önce Kumania olan bir ülke birdenbire Romania oluverdi?"***[71] diyor.

Bir Batılı elçabukluğuyla üstat!

15. ve 16. yüzyıllarda bile Romen Devlet büyükleri Akbaş, Akkuş, Bozdoğan, Barak, Bilik, Berendey, Bars, Beğlibars, Buğa, Belçir, Kara, Kızıl, Kazan, Şişman, Temirtaş, Tok, Ötemiş gibi halis Türkçe isimler taşımışlardır.[72]

Kuzeyde 200 yıl kadar varlıklarını muhafaza eden Kumanlar, Türk-Moğol ordularına mağlup olunca Balkanlar'a inerler. 1222-1254 yıllarında Bizans İmparatoru olan **İoannes Dukas Vatetzez** de Balkan topraklarındaki Kumanları Makedonya ve Trakya bölgelerine yerleştirir.[73]

Mehtap Özdeğer, bu arada **10 binden fazla Şamanist Türkün aileleri ve çoluk çocuklarıyla beraber Menderes havzasına iskan edildiğini**[74] yazıyor ki, Orta Anadolu'ya, Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgesi'ne yerleşenler tabii olarak bu sayının dışındadır.

---

70) İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, s.169.
71) Laszlo Rasony, *Tarihte Türklük*, Ankara, 1971, s.150
72) İbrahim Kafesoğlu, *a.g.e.*, s.176.
73) Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul, 1971, s.352, 44 numaralı dipnot.
74) Mehtap Özdeğer, *a.g.e.*, s.47.

Rus tarihçi **Gumilov**'un Kumanların sarı saçlı, mavi gözlü olduklarına dair tarifi[75] tıpkı bizim Karadenizlilere uymaktadır. Doğu Karadeniz ağzı da Kuman ağzıdır.[76]

Yer İsimleri

Grek, Bizans ve eski Türk kaynaklarında Komania, Komanikos, Komani, Komanit, Komananos, Komare, Komarı vs. imlaları ile kaydedilen bu büyük Türk boyunun adına, yoğun şekilde yerleştikleri Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerimizde yer isimleri olarak rastlıyoruz.

Mesela; Giresun'un Alucra ilçesine bağlı bir köyün adı **Kuman**, Sinop'un Boyabat ilçesine bağlı bir köyün adı da **Kumanlar**'dır. **Kumanlar** adında bir de Ordu'nun Ulubey ilçesine bağlı bir köy vardır. Giresun'a bağlı Espiye ilçesinde bir yaylanın adı **Kumanovacık**, Tirebolu'ya bağlı bir diğer yaylanın adı **Kumanyurdu**'dur. Tunceli'nin Mazgirt ilçesinde de **Koman** (şimdi Yaşaroğlu) adında bir köy vardır.

Sürmene'de **Aşağı Komanit** (şimdi Aşağı Çavuşlar) ve **Yukarı Komanit** (şimdi Yukarı Çavuşlar) adında köylere rastlıyoruz. Of'ta da **Komanit** adında (şimdi Kumludere) bir köy vardır. Tonya'nın Kalınçam Köyü'nün güneydoğusunda bulunan bir mahalle ve yayla **Kumandoz** adını taşımaktadır.

---

75) L.N. Gumilov, *Hazar Çevresinde Bin Yıl*, İstanbul, 2000, s.289.

76) Karadeniz ağzındaki Kuman tesiri için bakınız Can Özgür, "Doğu Karadeniz Ağızlarında Kıpçakça Üzerine Tespitler". *Trabzon ve Çevresi Uluslararası Tarih-Dil-Edebiyat Sempozyumu, 3-5 Mayıs 2001*, c. 2, Trabzon, 2002, s.189-193; Leyla Karahan, "Küçük Türkistan Anadolu", *Tarih Boyunca Anadolu'da Türk Nüfus ve Kültür Yapısı, Tebliğler*, Ankara, 1995 s.176-182; Necati Demir, "Karadeniz Bölgesi'nde Peçenekler ve Kıpçaklar", *Trabzon ve Çevresi Uluslararası Tarih-Dil-Edebiyat Semzpozyumu 3-5 Mayıs 2001*, c. 2, Trabzon, 2002, s.401-409; İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, Ankara, 1977, s.172-177.

Vakfıkebir'de **Komandere Raşi** (şimdi Rıdvan), **Komandere Kadahor** (şimdi Akköy), **Komandere Vamenli** (şimdi Ortaköy) ve **Komandere Habel** (şimdi Açıkalan) adında dört köy vardır. Vakfıkebir'e bağlı başka bir köyün adı da **Koman Deresi**'dir. Giresun'un Alucra ilçesinde de **Komanderesi** ve **Komantepesi** adında köyler bulunmaktadır. Ayrıca, Tokat'ın merkez ilçesine bağlı **Kumanat**, Trabzon'un Of ilçesine bağlı **Komarit**, Yomra'ya bağlı **Komare** ve yeni adı Yalıncak olan **Komara** Köyleri ve civardaki yerleşim birimleri hep bu büyük Türk boyunun kurduğu ve halen meskûn olduğu köylerdir.

Osmanlı arşivlerinde Gelibolu Sancağı'nda **Kuman**, Adana Sancağı'nda da Kuman demek olan **Kıpçak** adında iki Yörük aşiretine rastlıyoruz.[77]

Bu aşiretlerin yerleştikleri köylere isimlerini vermedikleri anlaşılıyor. **Kırzıoğlu**'nun 1573 yılına ait *Mufassal Tahrir Defterleri*'nde, varlığından bahsettiği[78] Büyük Ardahan Sancağı'na bağlı **Kumandur** Köyü'ne de bugün rastlayamıyoruz. **Rasony**, Kumandur'un bir Kuman oymağının adı olduğunu bildiriyor.[79] Herhalde bu Kuman oymağının yerleştiği köye sonradan başka isimler verilmiş olmalıdır. Sivas'ın Hafik ilçesine bağlı **Kıpçak** ve Diyarbakır'ın Silvan ilçesine bağlı **Goman Tahtani** Köyü ile Garzan'daki **Comani** Köyü Kumanlar'ın güneyde hâlâ yaşayan hatıralarıdır. Şemdinli'deki **Gomane** Tepesi de öyle.

Himmet Akın'ın H. 980 tarihli Adana *Mufassal Tahrir Defteri* üzerinde yaptığı çalışmalardan öğreniyoruz ki, yö-

77) Cevdet Türkay, *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*, İstanbul, 1979, s.418, 550.
78) M. Fahrettin Kırzıoğlu, *Kıpçaklar*, Ankara, 1992, s.173.
79) Laszlo Rasony, *Kuman Özel Adları*, "Türk Kültürü Araştırmaları, III-IV-V-VI, Ankara, 1973, s.74.

rede Kıpçak adını taşıyan Türkmen toplulukları vardır.[80] **Kırzıoğlu** da Dağıstan, Yukarı Kür, Çıldır ve Çoruh boylarında Kumar veya Komar adında Kuman oymaklarına rastladığını yazıyor.[81]

Çoruh boylarında meskûn halkın çok büyük ekseriyetini Ağaçerilerle Kuman/Kıpçaklar teşkil etmektedir.[82]

Kıpçak atabeylerinden **İshak Paşa**'nın yaptırdığı Doğu Bayezid'deki muhteşem İshak Paşa Sarayı ise bize bu ünlü Türk boyundan kalan en görkemli aidiyet anıtıdır.

Fahrettin Kırzıoğlu, Oltu'nun bir Kıpçak/Kuman boyunun adı olduğunu, Tuna'ya karışan bir akarsu ile akarsu üzerinde bulunan kasabanın Oltu adını taşıdığını ve Romanya'nın eski Devlet Başkanı **Çavuşesku**'nun da 1918'de işte bu Oltu'da doğduğunu yazıyor.[83]

Türkiye'de Kuman yerleşmesine işaret eden başka isimler de vardır. Bir Kuman topluğunun adı olan **Koçkar**[84] aynı zamanda Diyarbakır'ın Lice ilçesinde bir köy adıdır. Artvin'in Yusufeli ilçesine bağlı bir mezra **Koçkaret** adını taşır.[85] Kazak Kırgızlar'da oymak adı olan[86] Koçkar'a, Harezm, Memluk ve Başkırtlarda şahıs adı olarak rastlamaktayız.[87]

Sultan **Melikşah**'ın naiplerinden birinin adı Koçkar'dır. Kazaklar'da Koçkarbay, Kırım'da Koçkarmirza adında şahıslar vardır. Karaçay Türkleri bir yaşından büyük koçlara koçkar derler, Koçkar, Tanrı Dağları'nda bir yörenin adıdır.

---

80) Himmet Akın, *Aydınoğulları Hakkında Bir Araştırma*, İstanbul, 1946, s.8.
81) M. Fahretlin Kırzıoğlu, *a.g.e.*, s.92.
82) Hilmi Göktürk, *Anadolu'nun Dağında Ovasında Türk Mührü*, Erzurum 1974, s.72.
83) M. Fahrettin Kırzıoğlu, *a.g.e.*, s.163.
84) Mehmet Bilgin, *Doğu Karadeniz, Tarih, Kültür, İnsan*, Trabzon, 2002, s.98.
85) Hilmi Göktürk, *a.g.e.*, s.18.
86) Hüseyin Namık Orkun, *Türk Dünyası*, İstanbul, 1932, s.10.
87) Laszlo Rasony, *Kuman Özel Adları*, s.113.

Artvin'in Borçka ilçesi de adını Kuman Türkleri'nden almıştır.[88] Ünlü Macar bilim adamı **Rasony**, Borçhan adında Kuman Hanı'ndan, Borçol ve Borçoğlu adında da Kuman oymaklarından[89] bahsediyor, herhalde Borçka ismi, bu isimlerden bozulmuş olmalıdır.

Fahrettin Kırzıoğlu, Artvin'deki Bar, Barkhal Suyu, Beket, Bez, Beşağul, Çıkhilet, Dörtkilise, Erkinis (Erkinli), Görgeniş (Çörgenli), Gıvnar, Göcek, Khod, İtli'et (İtliyurdu), Kışlak, Köken, Korta, Mukhor, Odgar, Okar, Orçunak, Kiksin, Oruçuk, Otav, Ökdem, Sarıgöl, Soverek, Tünkez, Uşkhun, Vanat, Zigi-is-pir ve Ödük gibi yer isimlerinin Kuman/Kıpçaklar'dan kalma olduğunu yazıyor.[90]

Bölgede; Trabzon'un Akçaabat ilçesine bağlı İlanos,[91] Artvin'in Yusufeli ilçesi Erkinis bucağına bağlı İtik,[92] yine Artvin'in Yusufeli ilçesine bağlı Kobak,[93] Giresun'un Alucra ilçesine bağlı Karabörk[94] ve Kars'ın Çıldır ilçesine bağlı Konduravul köy ve mezraları, Kuman oymak ve beylerinin adını taşımaktadır.

Bafra'daki **Kumanos** Köyü ve civarındaki köylerle[95] Artvin'in Arhavi ilçesine bağlı Cordan Yaylaları ile Trabzon'un Of ilçesine bağlı Cordan mahallesi ve Gümüşhane'nin Yağmurdere bucağındaki Cordan vadisi ve Cordan

---

88) Mehmet Bilgin, *a.g.e.*, s.97.

89) Laszlo Rasony, *Tarihte Türklük*, Ankara, 1971, s.142, 144, 145.

90) M. Fahrettin Kırzıoğlu, *a.g.e.*, s.168. 1590-1595 yılları arasında tutulan *Mufassal Tahrir Defterleri*'nde Ardanuç sancağında bulunan ve isimlerini Kuman/Kıpçaklardan alan köyler şunlardır: Küre, Anç, Ançküre, Barısor, Onkut, Çalkovit, Çıldır, Çola, Saralet, Kosorut; Kırzıoğlu, *a.g.e.*, s.172.

91) Kumanların bir boyunun adı İlan'dır. L. Rasony, *Tarihte Türklük*, s.143.

92) İtik, Kumanlarda bir şahıs ismidir. L. Rasony, *a.g.e.*, s.144.

93) Kobak, Kumanlarda şahıs adıdır. Akdes Nimet Kurat, *Peçenek Tarihi*, İstanbul, 1937, s.188.

94) Karabörk, Kumanlarda bir boy adıdır. L. Rasony, *a.g.e.*, s.146.

95) Mehmet Bilgin, *a.g.e.*, s.89. Mehmet Bilgin, Kumanos köyü ahalisinin mübadele ile Yunanistan'a gönderildiklerinde bir tek kelime Yunanca bilmediklerini yazıyor. (Mehmet Bilgin, "Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Etnik Tarihi Üzerine", *Trabzon Tarihi Sempozyumu*, Trabzon, 2000, s.76)

tarlalarının Kumanlar tarafından kurulduğu ve Kumanlar'ca meskûn olduğu bilinmektedir. **Mehmet Bilgin**'in, yukarıda zikrettiğimiz yerlerden başka Çaykara, Sürmene, Araklı, Gürcistan ve Acaristan'a da yayıldıklarını kaydettiği[96] Cordanlar için **Rasony**, *"çok bilinen bir Kuman oymağıdır"* diyor.[97]

Bugün hâlâ varlıklarını devam ettiren Ayaz/Ayazoğlu, Balaban, Kaban/Gaban, Kaçmaz, Kara, Kraca, Karduman, Kepenek, Koç, Koçalı/Koçoğlu, Koçkar, Kolbas, Külünkoğlu, Tepret/Tepretoğlu, Tolun, Toruntay, Ulaş, Yula ailelerinin isimleri **Rasony**'nin tanzim ettiği *Kuman Özel Adları* sözlüğünde yer almaktadır.[98]

Mehmet Bilgin'in araştırmalarından öğreniyoruz ki, Osmanlı döneminde tımar ve nüfuz sahibi olan ve bugün Rize'nin İkizdere ilçesine bağlı, Çimil merkez olmak üzere, Pazar, Çamlıhemşin, Rize ve Sürmene'nin Cimilit (Yağmurlu) Köyü'nde yaşayan Kumbasarlar, Gürcistan Kralı **III. Giorgi**'nin tahtı ele geçirmesine yardımcı olan Kuman Beyi **Kubasar**'ın akrabalarıdır.[99] **Rasony**, **Kubasar**'ın, Gürcistan'ın parlak çağında büyük başbuğ olduğunu yazıyor.[100] Bölgede yaşayan Kumandaş ailesi de Kuman boyundandır.[101]

Mustafa Safran, Doğu Karadeniz Bölgesi'ne yerleşen bazı Kuman topluluklarını şöyle sıralıyor:

Bergü, Toksaba, İtaba, Barak, İleris, Borçoğlu, Konguroğlu, Yimek, Tok, Başkırt, Kumandur, Berendi, Becene, Karabörklü, Uzun, Çutan.[102]

---

96) Mehmet Bilgin, *Doğu Karadeniz Tarih, Kültür, İnsan*, s.94.
97) L. Rasony, *Tarihte Türklük*, s.146.
98) Geniş bilgi için bakınız L. Rasony, *Kuman Özel Adları*.
99) Mehmet Bilgin, *a.g.e.*, s.86.
100) Lazslo Rasony, *Tarihte Türklük*, s.145.
101) Mehmet Bilgin, *a.g.e.*, s.100.
102) Mustafa Safran, *Yaşadıkları Sahalarda Yazılan Lugatlara Göre Kuman/Kıpçaklar'da Siyasi, İktisadi, Kültürel Yaşayış*, Ankara, 1993, s.58.

Baltaoğulları, Şismanoğulları, Demirci/Temirci, Türütoğlu, Saral/Sarıalioğlu ve Terteroğlu ailelerini de yukarıdaki listeye dahil edebiliriz. Biliyoruz ki 1281-1292 ve 1321-1323 yıllarında **I. Georg Terter** ve **II. Georg Terter** adında iki Kuman hükümdarı yaşamıştır. Ve yine biliyoruz ki, Şişman hem Bulgar Türkleri'nde sıkça kullanılan bir isimdir, hem de Romenler'in Kuman soyundan olan Knezleri arasında da birçok Şişman vardır.[103]

Yurtdışında da Kuman Türkleri ile ilgili birçok yer ismine rastlıyoruz. Türkistan'da bir ırmak ve Azerbaycan'da bir yerin, Altaylar'da bir oymağın adı **Kuman**'dır.[104] Kaşgar yakınlarında bir yerleşim birimi olan Kıpçak ve Tengiz Gölü'ne dökülen **Kıpçak Çayı** bu büyük Türk boyunun tespit edebildiğimiz izleridir. **Kırzıoğlu**, Dobruca'nın adını bir Kuman Beyi olan **Dobruca**'dan aldığını yazıyor.[105]

Peçenekler

Batılı bazı kaynakların 40 kısma ayrıldığına ve sekiz kabileden meydana geldiğine işaret ettikleri[106] Peçenekler, tıpkı kan kardeşler olan Kuman, Bulgar, Macar, Hun, Avar ve diğer Türk boyları gibi Bizanslılar tarafından hudut muhafızı olarak Anadolu'ya iskan edildiler.[107] 1048 yılında başlayan Peçenek iskanı aralıklarla 12. yüzyıla kadar devam etti. Bizans İmparatoru **Romanos Diogenis**, bu imparatorluğun güneyindeki Müslüman Türk tehdidini bertaraf etmek için yeniden düzenlediği ordusunu da –iskan edilenlerden başka– Peçenekler'den çok miktarda askerle kuvvetlen-

103) L. Rasony, *Kuman Özel Adları*, s.127.
104) L.Rasony, *Tarihte Türklük*, s.146.
105) M. Fahrettin Kırzıoğlu, *a.g.e.*, s.164.
106) Hüseyin Namık Orkun, *Peçenekler*, İstanbul, 1933, s.11
107) Osman Turan, Selçuklular zamanında Türkiye, İstanbul, 1971, s.11.

dirdi.[108] Öyle ki, 1071'de cereyan eden Malazgirt Meydan Muharebesi'nde 200 bin kişilik Bizans Ordusu'nda **Uz ve Peçenek Türkleri'nden meydana gelen 20 bin kişilik Türk birliği vardı.**[109]

Bizanslılar 1091 ve 1122'de Kumanlar'ın yardımıyla bozguna uğrattıkları Peçenekler'i Anadolu ve Rumeliye'de iskan etmişlerdi.[110]

Peçenekler'in yalnız sınır boylarına yerleştirilmedikleri anlaşılıyor. Çünkü 1.100 yılındaki Haçlı Seferi'nde Bizans İmparatoru, Canik'te bulunan Peçenek komutanından Haçlı Ordusu'na kılavuzluk yapmasını istemişti. **Necati Demir**'in verdiği bilgiye göre **Canik bölgesinde en az 10 bin Peçenek vardı.**[111] Amasya, Niksar, Yozgat, Kırşehir, Sivas, Elbistan, Malatya yöresinde devlet kuran Danişmendlilerle (1071-1178) Karadeniz sahillerinde iki kez karşılaşmalarından[112] ve onların hatıraları olan yer isimlerinden anlıyoruz ki Peçenekler Anadolu'da oldukça geniş bir coğrafyaya yayılmışlardır.

Yer İsimleri

Peçenekler'le ilgili yer ve topluluk isimlerine en çok Maraş-Halep yöresi ile Ankara çevresi, Orta ve Doğu Karadeniz bölgesinde rastlanmaktadır.[113]

108) Kâzım Yaşar Kopraman, "Abbasiler Dönemi'nde Bizans Suguru'nda Türklük Faaliyeti", *Tarih Boyunca Anadolu'da Türk Nüfus ve Kültür Yapısı, Tebliğler*, Ankara, 1995, s.20.
109) Mustafa Kafalı, "Anadolu'nun Fethi ve Türkleşmesi", *Tarih Boyunca Anadolu'da Türk Nüfus ve Kültür Yapısı, Tebliğler*, Ankara, 1995, s.26.
110) Mehmet Eröz, *Hıristiyanlaşan Türkler*, s.13.
111) Necati Demir, "Selçuklu Öncesi Türkiye Türkleri ve Türkiye Türkçesi", *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı 2004*, c. I, Ankara, 2004, s.708.
112) Necati Demir, *Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Tarihi Altyapısı*, Ankara, [illegible], s.53.
113) Akdes Nimet Kurat, *Peçenek Tarihi*, İstanbul, 1937, s.238

20 Kasım 1588-11 Temmuz 1590 yıllarını kapsayan *Ankara Şer'i Mahkeme Sicilleri*'nde **Peçenek** adında bir köy vardır.[114] Şereflikoçhisar ile Kırşehir arasındaki yaylanın adı **Peçenekiçi**'dir. Bu yaylada, halkı Peçenek Türkü olan 12 köy bulunmaktadır. Günümüz Ankara'sındaki **Peçenek köyü** herhalde *Şer'i Mahkeme Sicilleri*'nde rastladığımız Peçenek köyü olmalıdır. Şereflikoçhisar'da ayrıca **Peçenek Boğazı** denilen bir vadide 10 kadar Peçenek köyü vardır.[115]

Sivas'ın Suşehri ilçesine bağlı bir köy Peçenek adını taşır. Alanda inceleme yapan dilbilimci **Necati Demir**, Suşehri'nin Sarıyar Yaylası'nda Göktürk Alfabesi ile yazılmış taşlar bulmuştur. Macar **Rasony**, eski vesikalara dayanarak Çukurova'da Yörükler arasında yaşayan bazı Peçenek boylarından bahsetmektedir.[116] Bu boylardan biri, herhalde 11. ve 12. yüzyıllarda iskan edildikleri tahmin edilen Adana-Tarsus yöresindeki **Peçenekli Aşireti**[117] olmalıdır.

Peçenekler'le ilgili yer adlarına daha çok incelediğimiz bölge olan Doğu Karadeniz'de rastlıyoruz.

Ordu'nun Ulubey ilçesinin **Kılınanlar** Köyü'nde bir yörenin adı **Peçeneklü**'dür. Fatsa ilçesine bağlı bir köyün adı Bacanak, Çaykara'ya bağlı bir köyde Paçan adını taşır ki[118] herhalde bu sözcükler Peçenek kelimesinden bozma olmalıdır. Trabzon'un Of ilçesine bağlı Kapan Köyü, adını aynı isimdeki Peçenek oymağından almıştır.[119] Ayrıca Göklen Türkleri'nde bir oymağın adı da Kapan'dır.[120]

---

114) Halit Ongan, *Ankara, İki Numaralı Şeriye Sicilleri*, Ankara, 1974, s.72.
115) Mehmet Eröz, *a.g.e.*, s.26, 27 numaralı dipnot.
116) L. Rasony, *Tarihte Türklük*, s.135.
117) Cevdet Türkay, *a.g.e.*, s.233.
118) Necati Demir, "Karadeniz Bölgesi'nde Peçenekler ve Kıpçaklar" *Trabzon Çevresi Uluslararası Tarih, Dil, Edebiyat Sempozyumu 3-5 Mayıs 2001*, Trabzon, 2002, s.403.
119) L. Rasony, *a.g.e.*, s.131.
120) Mehmet Eröz, "Doğu Anadolu'da Köy Adları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma", *Belgelerle Türk Tarihi* dergisi, c. 10, sayı 58, s.34.

Çepniler

Büyük nüfus hareketliliğine sebep olan Moğol istilası Doğu Karadeniz Bölgesi'ne Salur, Çavundur, İğdir, Yazır, Eymür ve Karkın gibi Türk boylarıyla Hazarötesi Türkleri'nin de yerleşmesini sağladı.[121] Selçuklu idaresi Moğollar ve Türkmen isyanlarıyla uğraşırken, daha önce kesif kitleler halinde gelmiş olan Çepniler, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin nüfusunu, dolayısıyla etnik yapısını büyük ölçüde değiştirecek faaliyetlere girişerek 13. yüzyılın sonunda yörenin tam anlamıyla bir Türk yurdu haline gelmesinde önemli rol oynayacaklardır.[122]

Çepniler, Osmanlılar gelmeden önce Eynesil, Kürtün, Dereli, Giresun, Tirebolu arasındaki toprakları yurt edinmişlerdi. Sınırlarını çizdiğimiz bölgenin Türkleşmesinde, hepsi de Oğuz boyuna mensup olan Yüreğir, Alayuntlu, Döger ve Eymirler de rol oynamakla beraber asıl pay Çepnilerindi.[123]

1145 yılında inşa edilen Niksar Ulucamii'nin **Çepnizâde Hasan Efendi** tarafından yaptırılmış olması, yine Niksar'da **Çepnibey** isimli bir mahallenin bulunması Çepniler'in öteden beri yörede meskûn olduklarını göstermektedir.[124]

Daha önce de birçok Türk boyunun yurt tuttuklarına temas ettiğimiz Harşit Vadisi'ne 13. yüzyılda bu kez Sinop'tan doğuya doğru ilerleyen Çepni kitleleri yerleşecektir. Trabzonlu tarihçi **Panaretos** 1280-1297 yıllarını kapsayan **II. Panaretos** devrinde Kalbia bölgesinin de Türkmenler'in eline geçtiğini yazıyor.[125]

121) Faruk Sümer, *Oğuzlar*, s.142.
122) İbrahim Tellioğlu, *a.g.e.*, s.111.
123) Faruk Sümer, *Çepniler*, s.45.
124) Necati Demir, *Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Tarihi Altyapısı*, s.64.
125) İbrahim Tellioğlu, *a.g.e.*, s.113.

1277'de **Karamanoğlu Mehmet Bey**'in Konya üzerine yürümesinden faydalanarak Sinop'u ele geçirmek isteyen Trabzon İmparatorunu denizde yapılan bir savaşta bozguna uğratmalarından anlıyoruz ki, 13. yüzyılda Sinop ve çevresinde de oldukça kalabalık Çepni kitleleri vardır. **Faruk Sümer**, *"Bu Çepniler'in Sinop bölgesine yerleştiklerine dair elde hiçbir delil yoktur, bu sebeple onların doğuya doğru ilerleyerek Ordu bölgesine girdiklerini ve orada Bayram Bey'in idaresinde bir beylik kurduklarını düşünüyoruz"* diyor.[126]

Giresun, Kürtün, Vakfıkebir üçgenini fetheden Çepniler'in 14. yüzyılın ilk yarısında Kelkit Vadisi'nde kalabalık kitleler halinde yaşadıkları bilinmektedir. 1348 Haziranında Akkoyunlu Hükümdarı **Turali Bey** ve diğer Türkmen Beyleri ile birlikte **Trabzon'u kuşatan Çepniler**, Akkoyunlular'ın talihsiz hükümdarı **Uzun Hasan Bey**'e de destek vermişlerdir. 1469'da Bitlis'i fetheden **İlaldı Bey, Uzun Hasan**'ın emrindeki birçok Çepni Beyinden biriydi.[127]

1461'deki fetihten sonra Osmanlı idaresinin Çepniler'e zeamet ve tımar gibi dirlikler vermesinden anlaşılıyor ki, Çepni Beyleri Osmanlılar'a da yardımcı olmuşlardır.

Osmanlılar Geldiklerinde...

Osmanlılar 1461'de Karadeniz'e geldiklerinde Kürtün, Dereli, Giresun, Eynesil arasındaki topraklar Çepnilerin elinde bulunuyordu. 15. yüzyıl Bizans tarihçilerinden **Halkokondil**, Trabzon'un doğusundan Amasra'ya kadar

126) Faruk Sümer, *a.g.e.*, s.13.
127) Faruk Sümer, *a.g.e.*, s.15.

uzayan sahalarda Çepniler'in yaşadığını bildirmektedir.[128] Anlaşıldığına göre Çepniler 15. yüzyılın ikinci yarısının ortalarında tamamen yerleşik hayata geçmişlerdir.

Bu alanda en önemli otorite olan **Faruk Sümer**, yukarıda zikrettiğimiz yörelerde **15. yüzyılda bile Hıristiyan köylerine rastlanmadığını yazıyor.**[129]

Nitekim 15. yüzyılın ikinci yarısıyla 16. yüzyılın başlarına ait iki *Tahrir Defteri* kabaca incelendiğinde, Trabzon'un batısındaki sahil şeridi ile yaylakların, bir-iki köy hariç **tamamen Çepni Türkleri'yle meskûn olduğu görülür.**[130] İşte bundan dolayıdır ki, 1515 ve 1536 yıllarına ait tahrir defterlerinde Giresun'un merkez kazası ile Keşap ve Dereli kazaları **"Vilayet-i Çepni"** olarak isimlendirilmiştir. Çepni adıyla anılan Trabzon Sancağı'nın Giresun ve Kürtün bölgelerinde 1486'da 73 köy, 1515'te 173 köy, 1520'de 116 köy, 1554'te 169 köy ve 1583'te de 202 köyün mevcut olduğunu görüyoruz.[131]

1486 tarihinde tamamlandığı anlaşılan *Tahrir Defteri*'nde, Çepni vilayetinde, Çepni, Yüreğir, Oğuz, Alayuntlu gibi 24 Oğuz boyuna mensup Türkmen topluluklarından başka, Akköy, Karacalı, Oruçbeyli, Dokurcular, Hisarcık, Attutan, Akçakilise, Kızılelma, Kızılhisar, Karaisa, Kızıllar, Ahiçukuru, Düzyer, Hasankâfir, Sülmenlü, Tepecik, Kazancık gibi Türkçe köy isimlerine rastlıyoruz.[132]

1515 tarihli *Tahrir Defteri*'nde, Çepni vilayetinde karşılaştığımız Mehmet, Ahmet, İbrahim, Süleyman ve sai-

---

128) Faruk Sümer, *a.g.e.*, s.15.
129) Faruk Sümer, *a.g.e.*, s.45.
130) Feridun M. Emecan, "Trabzon Eyaletinin Batı Sınırı", *Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildirileri, 6-8 Kasım 1988*, Trabzon, 2000, s.165.
131) Hanefi Bostan, *XV-XVI. Asırlarda Trabzon Sancağında Sosyal ve İktisadi Hayat*, Ankara, 2002, s.362.
132) Faruk Sümer, *a.g.e.*, s.52-58.

re gibi Türk diline İslamiyetle geçen isimlerden başka şu öz Türkçe şahıs adlarına da rastlıyoruz: Menteşe, Özlemiş, Aykut, Boğa, Turabey, Turahan=Turhan, Tursun, Satılmış, Allahverdi, Tanrıvermiş, Bayram, Budak, Yaramış, Türemiş, Çanakçı, Pirbudak, Sevindük, Bektaş, Eymir, Turmuş, Aynabeyi, Selçuk, Emirhan, Gökçe, Kılıç, Kazancı.

Şakir Şevket, *Trabzon Tarihi*'nde İran'dan çıkarılan 100 bin Çepninin Giresun, Tirebolu, Vakfıkebir yöresinde iskan edildiğini yazıyor.[133] Bugün halk arasında Çebi, Çetmi ve saire şeklinde telaffuz edilen Çepniler, 17. yüzyıldan itibaren Trabzon'un doğusunda bulunan Sürmene, Of ve Rize yörelerini de yurt tutmuşlardır. Rize yöresinde özellikle merkez ilçe ile İkizdere ve Kalkandere ilçelerine yoğun şekilde yerleşen bu Türk boyunun Batum'a kadar gittiği bilinmektedir.[134] Taşköprü halkı ve Pazar ilçesindeki birçok aileyle birlikte Naipoğulları da Çepni'dir.[135] Trabzon'a bağlı Of ilçesinin pek çok yöresi Çepniler'le meskûndur.[136] Bölgedeki Çepni yoğunluğundan dolayı, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Ofluların koyunlarına **Çepni koyunu** denirdi, Of'ta yapılan beşiklerin adı da **Çepni beşiği** idi.[137] Dernekpazarı ve Çaykara ilçelerinde de Çepnilere ait yer isimleriyle kültür unsurları bulunmaktadır.[138]

Bu bölgede saha araştırmaları yapan ve pek değerli bir de eser yayımlayan dilbilimci **Necati Demir**, tespitlerini şöyle anlatmaktadır:

"...Yaptığımız saha araştırmaları sırasında Şalpazarı, Beşikdüzü, Vakfıkebir köylerinin tamamına yakınının

133) Hanefi Bostan, *a.g.e.*,s.352.
134) Faruk Sümer, *a.g.e.*, s.5.
135) Hanefi Bostan, *a.g.e.* , s.368.
136) Martin Stokes, "Doğu Karadeniz'de Türkler'in Varlığı ve Kültürel Etkinlikleri", *Konuşan Karadeniz* dergisi, sayı 3, İstanbul, 1988, s.22.
137) Faruk Sümer, *a.g.e.*, s.94, 4 numaralı dipnot.
138) Hanefi Bostan, *a.g.e.*, s.369.

Çepniağzı özelliklerini gösterdiğini tespit ettik. Ali Çelik'in hazırladığı Trabzon Şalpazarı Çepni Kültürü adlı eser, yörede Çepni kültürünün ne kadar canlı olduğunu gözler önüne sermektedir. Başta Melikşah Köyü olmak üzere Tonya'nın pek çok köyü Çepniağzı ve Çepni kültürü özelliklerini göstermektedir. Çarşıbaşı'na bağlı Taşlıtepe ile Samsun ve çevresindeki pek çok köy halkının Çepni boyuna mensup olduğu bilinmektedir. Akçaabat'ın, başta Üzümlü, Sarıca, Eskiköy köyleri olmak üzere birçok köyü Şalpazarı yöresinden gelip yerleşen Çepniler'dir."[139]

Yer İsimleri

1455 tarihli *Tahrir Defteri*'nde, sadece Ordu kazası sınırları içinde Çepnilere ait dört yer ismine rastlıyoruz. Habsamana'ya bağlı Çepni köylerinde yaşayan iki kişinin adı da **Bayram veled-i Mehmet Çepni** ve **Yusuf veled-i Ahmet Çepni**'dir.[140]

Kâtip Çelebi 1548'de tamamladığı *Cihannüma*'da, önemli bir coğrafyacı olarak kabul edilen **Mehmet Âşık** (1555-1600) *Menazirü'l Avalim*'de, Trabzon'un batı ve güney tarafındaki dağlara **Çepni Dağları** dendiğini yazmaktadır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında **Abdülkadir**'in (**İnan** olmalı) hazırladığı *1. İlmi Seyahat Raporu*'nda **Çepni adını taşıyan 29 köy tespit edildiği belirtilmektedir**. Bugün Türkiye genelinde Çepni adında 44 köy 2 de mezra vardır.[141]

Karadeniz Bölgesi'nde Çepnilerle ilgili yer adlarını şöyle bir tabloyla gösterebiliriz.

---

139) Necati Demir, *Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Tarihi Altyapısı*, s.99.
140) Necati Demir, *a.g.e.*, s.66, 395 numaralı dipnot.
141) Tam liste için *Gaziantep'te Türk Boyları* isimli eserimize bakınız.

Köyün Adı	İlçesi	İli
Çepni	Taşköprü	Kastamonu
Çepni	Tosya	Kastamonu
Çepniköy	Tosya	Kastamonu
Çepnidere	Bafra	Samsun
Çepni	Alaçam	Samsun
Çepni	Ladik	Samsun
Çepniharmandalı	Ayancık	Sinop
Çepnimuradiye	Gerze	Sinop
Çepniler	Tirebolu	Giresun
Cepniköy	Espiye	Giresun
Çepnitaş	Çaykara	Trabzon
Çepnigünü	Kürtün	Gümüşhane

Diğer Türk Boyları

a) Hazarlar

Roma ve Bizans İmparatorlukları, Bulgar, Kuman/Kıpçak, Peçenek ve diğerleri gibi Hıristiyan veya Şamanist Türk boylarını kesif kitleler halinde Bartın'dan Doğu Karadeniz'e kadar uzayan sahil şeridi ile Orta ve Doğu Anadolu'nun bazı yörelerine iskan etmişti.[142] Bu arada **İmparator II. Justinianus** 577'de Heraclius'da 619'da Avar kağanı ile anlaşarak İran'a karşı kullanılmak üzere çok sayıdaki Avar askerini Anadolu'nun doğusuna yerleştirdi.[143] Yerleştirilenler arasında Hazar Türkleri de vardı. Hazarların Bizans ordu-

142) Tuncer Gülensoy, "Ortaasya'daki Türk Yer Adlarının Anadolu'daki İzleri", *Tarih Boyunca Anadolu'da Türk Nüfus ve Kültür Yapısı, Tebliğler*, Ankara, 1995, s.46.
143) Mehmet Bilgin, *Sürmene*, Ankara, 1990, s.86.

sunda askerlik yaptıkları bilinmektedir.[144] Göktürklerden kopan Hazarlar, 7. yüzyıldan itibaren Hazar Denizi'nin batısındaki geniş topraklarda büyük bir devlet kurmuşlardı. Hazarların 626'da Bizans'ı kuşatan Avarlar ve Sasaniler'e karşı 40 bin kişilik bir ordu ile imparatorun yardımına geldiklerinden anlıyoruz ki, yalnız geniş topraklara değil kalabalık bir nüfusa da sahiptiler.

Bizans İmparatoru **II. Justinianus** ve **V. Konstantinus**'un Hazar prensesleriyle evlendiklerini biliyoruz.[145] Bizans-Hazar yakınlaşmasının tabii sonucu olarak Hazarlar Anadolu içlerine yerleştirildiler. 10. yüzyılda Müslüman tacirler Trabzon'a geldiklerinde burada Bulgar ve Peçenekler'le birlikte Hazarlar'a da rastlamışlardı. 1065'te Gürcistan seferine çıkan **Sultan Alparslan**'ın askerleri **Trabzon'da Hazarlarla karşılaştılar.**[146]

Necati Demir'in tespitlerine göre nüfus mübadelesi sırasında Sürmene, Araklı, Köprübaşı ve çevresinden adı Hazar olan çok sayıda Hıristiyan Türk, Yunanistan'a gitmiştir.[147]

Bölgede rastladığımız Hazara, Hazarı, Hazerkozan, Hazar, Hazer ve saire gibi yer isimlerinin bu talihsiz Türk boyundan kalan hatıralar olduğu kesindir. 1876 tarihli *Trabzon Salnamesi*'nde Of'a bağlı **Hazarkozan** adında bir köye rastlanmaktadır. Bugün o köyün adı İkidere olarak değiştirilmiştir. Araklı'ya bağlı Ayvadere köyünde bir mahalle **Hazer** adını taşımaktadır. Of'ta, **Hazarozan**, Sürmene'de **Hazer**, Kastamonu'nun Cide ilçesinde **Hazar**, Siirt'in Eruh ilçesinde **Hazaran** (yani Hazarlar), Tunceli'nin Çemişkezek ilçesinden **Hazarı/Hazarlı**, Elazığ'ın Maden ilçesinde

144) Yonca Anzerlioğlu, *Karamanlı Ortodoks Türkler*, Ankara, 2003, s.67.
145) İbrahim Kafesolu, *Türk Milli Kültürü*, s.148.
146) Necati Demir, *a.g.e.*, s.10.
147) Necati Demir, *a.g.e.*, s.35.

Hazarık/Hazar, Van'da **Hazarı/Hazarlı**, Adapazarı'nda **Hazar** imlalarıyla rastladığımız yer isimleri hiç şüphesiz Hazar Türklerinin izleridir.

Zeki Velidi Togan, İslamiyeti kabul ettikten sonra da Manihaizm ananelerini yaşatan bir Hazar kabilesinin **İlak** adını taşıdığını yazıyor.[148] Biliyoruz ki, Maçka'ya bağlı Mataracı Köyü'nün eski adı İlak'tır.

Mehmet Bilgin ve Necati Demir, Çamlıhemşin, Of, Çaykara ve Sürmene köylerindeki bazı eski ev ve camilerde Musevilerce kutsal kabul edilen 7 kollu şamdan ve Davut Yıldızı sembolleriyle yapılan süslemelerin resimlerini yayımlamışlardır.[149] Bu süslemeler özellikle evlerdeki semboller Musevi dinine mensup olan Hazarlar'a aittir.

b) Hunlar

Ramsay'ın Doğu Karadeniz ve Orta Anadolu'yu boydan boya istila ettiklerini yazdığı[150] Hunların izlerine Artvin'in Hungimek Dağı, Hungimek Deresi, Aşağı ve Yukarı Hungimek Köylerinde rastlıyoruz. İspir'de bir dağ, bir dere, bir nahiye ve bir köy Hunut adını taşımaktadır. Rize'de de Hunut adında bir dağ vardır. **Bahaeddin Yediyıldız** ve **Ünal Üstün**'ün çalışmalarından öğreniyoruz ki, 1455 tarihli *Tahrir Defteri*'nde Ordu'ya bağlı bir Hunut Köyü bulunmaktadır.[151]

---

148) Zeki Velidi Togan, *Umumi Türk Tarihine Giriş*, İstanbul, 1981, s.28.
149) Bakınız: Mehmet Bilgin, *Doğu Karadeniz, Tarih, Kültür, İnsan*; Necati Demir, *Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Tarihi Altyapısı*.
150) W.M. Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, Çeviren: Mihri Pektaş, İstanbul, 1960, s.353.
151) *Ordu Yöresinin Tarihi Kayakları*, Ankara, 1992, s.124.

Bütün bu isimlerle birlikte Trabzon'daki Hundezler, Hundezhumrukkapan, Hundezarsenli, Hunzi Köyleri hep Hun Türkleri'nin hatıralarıdır.

Necati Demir Ünye'nin tespit edilebilen en eski isimlerinden birinin **Honie** olduğuna işaret ettikten sonra Yunanca'da "**u**" sesinin **bulunmadığına** dikkat çekerek, Ünye isminin **Hunye** olduğunu yazıyor.[152]

c) Macarlar

5. yüzyılın sonlarına doğru Pontus çevresine inen Macarlar'ın[153] hatıraları da **hâlâ** canlılığını muhafaza etmektedir. Antalya, Niğde, **Balıkesir**, Sivas ve Van illerindeki Macar, Macarlar, Macaris, Macaros[154] gibi yer **isimlerinden** başka, Giresun'un Erkinis bucağında bir mezranın adı **Macar**'dır. 1876 tarihli *Trabzon Vilayeti Salnamesi*'nden öğreniyoruz ki, Akçaabat'ın Gökçebel Köyü'nün eski adı **Macera**'dır. Akçaabat'ın Kuruçam Köyü de eski kayıtlarda **Macarlı** olarak geçmektedir. Düzköy'e bağlı Doğanköy'ün değiştirilmeden önceki ismi **Mucara**, Sürmene'ye bağlı Oylum Köyü'nün değiştirilmeden önceki ismi **Macarmiç'tir**. Sürmene'de **Macarsuyu** adında bir akarsu vardır. Bütün bunlardan başka Giresun'da **Macaroğlu**, Torul'da **Macura**, Şavşat'ta **Macarelta Kışlağı**, Yusufeli'nde **Macarlı Deresi**, Giresun'da **Macarlı Yaylağı**'na rastlıyoruz ki[155] bütün bu yer isimleri **Atilla**'nın çocuklarına aittir.

---

152) Necati Demir, *a.g.e.*, s.29.

153) L. Rasony, *Tarihte Türklük*, s.120

154) Hilmi Göktürk, "os" kelimesinin Macarca'da ova, düzlük anlamına geldiğini yazıyor, bakınız *Anadolu'nun Dağında Ovasında Türk Mührü*, s.137.

155) Necati Demir, "Selçuklu Öncesi Türkiye Türkleri ve Türkiye Türkçesi", *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı 2004*, Ankara, 2004, s.713.

ç) Karluklar

Trabzon'da, **Karluk Hozemiye, Nefsikarlık, Karluk Tepesi, Karlık Sümeriya**[156] gibi köyler bulunmaktadır. **Faruk Sümer**, bu köyleri 1227'de **Cengiz Han**'ın halefi **Ögedey Han**'ın **Curmağın Noyan** komutasında Önasya'ya gönderdiği orduyla gelen Karluklar'ın kurduğunu, Curmağın Noyan'ın komutası altındaki tümenlerden birinin Uygur, Karluk, Türkmen ve Küçelilerden teşekkül ettiğini yazıyor.[157]

d) Uzlar

Doğu Karadeniz Bölgesi'nin bir diğer kimlik göstergesi Uz ve Uz kökünden türemiş yer isimleridir.

Trabzon ve çevresi 705 yılında Arapların eline geçer, 715'te Romalılar buraları Araplardan geri alırlar. Bu tarihten sonra da Arap-Roma mücadeleleri devam eder. Bizanslılar Müslüman Arap ordularıyla savaşmaları için Peçenek ve Kumanlar'la birlikte Uzları da Balkanlar'dan Anadolu'ya geçirip, onlara yurt verirler. Böylece Trabzon ve çevresine çok sayıda Türk nüfusu yerleşmiş olur.[158]

Araplar, Oğuzlara Guz derler. Uz'la başlayan yer isimleri Horasan üzerinden Anadolu'ya gelen Müslüman Oğuzlar'la ilgili olabileceği gibi, Tuna'yı geçerek Bizans topraklarına akınlar düzenleyen[159] ve Rus vakainamelerinde kendilerinden Torkî, nadiren de Türkmen olarak bahsedilen[160] Hıristiyan veya Şamanist Uzlarla da ilgili olabilir. Çünkü

156) Mehmet Bilgin, *Doğu Karadeniz, Tarih, Kültür, İnsan*, s.107.
157) Faruk Sümer, *Selçuklu Tarihi* dergisi, sayı I, 1969, s.124.
158) Haşim Albayrak, *Tarih Boyunca Doğu Karadeniz'de Etnik Yapılanmalar ve Pontus*, İstanbul, 2003, s.71.
159) Yonca Anzerlioğlu, *a.g.e.*, s.36.
160) İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, s.34.

Rusya içlerinden gelen Hıristiyan veya Şamanist Uzlar'ın, Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'ne yerleştikleri bilinmektedir.[161]

Bölgede asırlar öncesinden Oğuz varlığına işaret eden yerleşim birimlerinin bir kısmını şöyle sıralayabiliriz: Tahrir defterlerindeki kayıtlarda Trabzon'un Maçka ilçesine bağlı bir Guzari Köyü'nden bahsedilmektedir. Bugün de Akçaabat'ın Adacık beldesinde, adı Benlitaş olarak değiştirilen **Guzari Mahallesi** vardır. Akçaabat'ın Cevizli Köyü'ndeki bir mahalle **Guz Mahallesi** adını taşımaktadır. İleride üzerinde duracağımız Vazelon Manastırı kayıtlarında da **Gozalp**'tan bahsedilmektedir.

Sürmene'ye bağlı Yazıoba Köyü'ndeki bir mezra **Uz**, Giresun, İskilip ve Ünye'de birer köy **Kuz** adını taşımaktadır. Giresun'da **Uzgar**, Doğankent'te **Kuzköy**, Görele'de **Kuzcaköy**, Alucra'da **Kuzkaya** adında yerleşim birimleri vardır. Giresun'un Melikli Köyü'nde bir mahallenin adı da **Uzgara**'dır.

Trabzon'un Yomra ilçesine bağlı Özdil beldesinin eski ismi **Uzmasehor**'dur. Aynı yöredeki Kıratlı Köyü'nün eski adı da **Uzarak**'tı. Yomra'ya bağlı Demirciler Köyü'nden doğan bir akarsuyun adı **Uz Deresi**'dir. Bütün bunların dışında Kelkit'te **Uğuz**, Trabzon'da **Oğuz**, Ordu'nun Mesudiye ilçesinde **Türk**, Göreme'de **Türkili**, Gümüşhane'de **Türkmenli** adında yerleşim birimleri bulunmaktadır. Adı Karademir olarak değiştirilen Giresun'daki **İregör** Köyü, herhalde bir Oğuz boyu olan Yüreğir'den bozmadır. Giresun'da bir de **Payundur** Köyü bulunmaktadır. Payundur yine 24 Oğuz boyundan biri olan Bayındır'ın bozulmuş halidir. Kelkit'te de yine bir Oğuz boyunun adını taşıyan başka bir köy vardır: **Kınık**. Gümüşhane'deki **Sindeli** Köyü, ismini Sindel

161) Necati Demir, *Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Tarihi Altyapısı*, s.38.

adındaki bir Avşar oymağının, Ünye'deki **Karamanlı** ile Fatsa'daki **Karakoyunlu** Köyleri de herhalde aynı isimdeki Türkmen topluluklarının hatıralarıdır.

Trabzon'un Sürmene kazasına bağlı olan **Bırnak** Köyü de Akkoyunlular'ın hatıraları olmalıdır. Çünkü Bırnak Akkoyunlulara tâbi bir Türkmen aşiretinin adıydı.[162] **Hüseyin Namık Orkun**, Kumrit, Makar ve Bişaul'un, Başkırt Türkleri'nin oymakları olduğunu yazıyor.[163] Akçaabat'taki Kumrit, Yusufeli'nin Hers Köyü'nde birer mezra olan Makaret ve Artvin merkez ilçeye bağlı Beşavul Köyleri, herhalde isimlerini bu oymaktan almışlardır.

Bölgede kültür tarihimizle ilgili bazı isimlere de rastlıyoruz. **Cengiz Han**'ın komutanlarından birinin adı Oker'di.[164] Artvin'in Yusufeli ilçesine bağlı bir köy bu komutanın adını taşımaktadır. Yusufeli'ne bağlı Arcıvan köyünde **Terek** adında bir mezra vardır. Yukarı Kafkasya'da bir şehrin adı Terek, Türkistan'da da bir yerleşim biriminin adı **Terekdavan**'dır.[165] Hatırlamalıyız ki, Terek, eski bir Türk ismidir.[166]

Rasony, Baragan'ın Kırım'da bir bozkır ismi olduğunu yazıyor.[167] Altay Türkleri'nde bir efsane kahramanının ve Yusufeli'nin Barkal Köyü'ne bağlı bir mezranın adı **Baragan**'dır. Artvin'in Şavşat ilçesine bağlı Mirkelet Köyü'nde bir yayla **Bakat** adını taşımaktadır. **Theophyloktos Simokattes**, bir Türk kavmi olan Onoğurlar'ın[168] Bakat adında bir şehirlerinin bulunduğundan ve bu şehrin bir depremle yıkıldığından bahsediyor.

---

162) Mükrimin Halil Yinanç, "Akkoyunlular" maddesi, *İslam Ansiklopedisi*, c. I, s.25.
163) Hüseyin Namık Orkun, *Türk Dünyası*, s.164, 165.
164) Besim Atalay, *Türk Adları veya Türk Büyükleri*, İstanbul, 1935, s.92.
165) Hilmi Göktürk, *a.g.e.*, s.18.
166) Ahmet Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul, 1968, s.234.
167) L. Rasony, *Tarihte Türklük*, s.151.
168) Bakınız: Hüseyin Namık Orkun, *Atilla ve Oğulları*, İstanbul, 1933, s.148.

Kutula, Trabzon'un Maçka ilçesine bağlı bir köydür. 12. yüzyılda yaşayan bir Türk-Moğol Hanı'nın adı da Kutula idi.[169]

Öz Türkçe bir kelime olan **şana**, bir tür kayaktır. **Besim Atalay**, "kurt" anlamına da gelen kelimenin Asena'dan bozma olduğunu yazıyor.[170] **Hacı Murat**'ın ilk eşinin adı da Şana idi.[171] Artvin'in Hopa ilçesinde bir köy Şana adını taşımaktadır.

Rize'de merkez ilçeye bağlı bir köyün adı **Azaklı**'dır.

Divan-ı Lügat-ı Türk'te, Azak kelimesinin Bulgar, Savur, Yimek, Kıpçak lehçelerinde "ayak" anlamına geldiği ve bir Oğuz beyinin adı olduğu bildiriliyor.[172] Büyük bir ihtimalle Rize'deki Azaklı köyü gibi Azak Denizi de adını Kuman/Kıpçak Türkleri'nden almıştır.

Buraya kadar bölgeye Bulgar, Avar, Macar, Hazar, Kuman/Kıpçak Türkleriyle Oğuz boyuna mensup olan Bayat, Kayı, Karaevli, Yazır, Döğer, Dodurga, Avşar, Kızık, Beydili, Karkın, Bayındır, Çavundur (Çavuldur), Çepni, Salur, Peçenek, Eymür, Alayuntlu, Yüreğir, İğdir, Büğdüz, Yiva ve Kınık Türkleri'nin yerleştiklerini özetlemiş olduk. İşte Karadeniz ahalisinin ataları Rumlar veya Yunanlar değil, isimlerini sıralayageldiğimiz bu Türk boylarıdır.

Yunan Çarpıtması

Tıpkı Karadeniz halkı gibi yöredeki yer isimlerinin ve hâkim kültürün de Yunanlılıkla hiçbir ilgisi yoktur. **Haşim Albayrak**, Karadeniz Bölgesi'nde bulunan yaklaşık 2 bin

169) L. Rasony, *a.g.e.*, s.176.
170) Besim Atalay, *a.g.e.*, s.21.
171) Hilmi Göktürk, *a.g.e.*, s.144.
172) *Divan-ı Lügat-i Türk*, c. I, s.66.

500 köy ismini Fener Rum Lisesi Müdürü **Niko Mavridis**'e inceletmiş, bunlardan ancak 7-8 tanesi Rumca çıkmıştır ki, Rumca sanılan isimler arasında Alano, Korkut ve Yavan gibi Türkçe adlar da vardır.[173]

Bir araştırmacımız Helen kolonizasyonu çağında kurulduğu söylenen kentlerin birçoğu dahil, en eski şehirlerin de eski Anadolu dilleriyle bağlantılı olduğunu, bu kültür grubuna dahil insanların verdikleri coğrafî isimlerin Helenler tarafından çarptırılarak kullanıldığını belirtmektedir.[174]

W.E.D. Allen de birçok araştırmacı gibi bölgedeki yer isimlerinin Yunan kaynaklı olduğunu kabul etmez. Karadeniz Bölgesi'nde saha araştırması yapan **Michael Pereira**, Grek kökenli yer isimlerinin, daha önce verilen isimlerden kaynaklandığını kaydetmektedir. Bu konuda değerli bir eser yazan **İbrahim Tellioğlu**'ndan öğreniyoruz ki **Paul Wittek** Bizanslılardan Türklere geçen yer isimleri konusundaki **çalışmasında sadece Bafra isminin Grekçe "Pavrae" adından türediğini belirtmiş, Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki diğer yer isimlerinin Grekçe ile bağlantılı olduğuna dair herhangi bir kanıt bulamamıştır**.

Anthony Bryer, Trabzon ve Giresun isimlerinin çarpıtıldığından hiç kuşku duymamaktadır. Cramer de Trapezus isminin kaynağının şüpheli olduğuna dikkat çeker. Giresun, Rize, Samsun ve Trabzon isimlerinin Rumca'larını zikreden **Georgacas**, bu isimlerin kökenini belirtmekten kaçınır. **Vadala** ise **Amisos isminin Yunanca değil Asya kökenli olduğunu söyler.**[175] İtalyanların Simisso dedikleri es-

173) Haşim Albayrak, *a.g.e.*, s.10, 11.
174) Bilge Umar, *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*, İstanbul, 1993, s.832.
175) Geniş bilgi için bakınız: İbrahim Tellioğlu, *Osmanlı Hâkimiyetine Kadar Doğu Karadeniz'de Türkler*, s.52.

ki Amisos, koloni döneminde Aminsos olmuş, Türkler ise şehre Samsun demişlerdir.

1940-1941 yıllarında Türk Tarih Kurumu tarafından Samsun bölgesinde yapılan arkeolojik kazılar, bölgede Rum ve Yunan olmayan yeni bir kültürün varlığını ortaya koymuştur.[176] Aynı gerçek Trabzon için de geçerlidir. **Trabzon ve çevresinde Rumca yazılmış dikkate değer bir anıt veya kitabeye rastlanmamıştır. Bu durum, Trabzon il merkezinde bile Rumca'nın anlaşma dili olmadığını gösterir.**[177]

Bu bahsi, bölgede incelemeler yapan iki bilim adamımızın tespitleriyle bitirmek istiyorum.

"...Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Türk veya Türklerle akrabalığı söz konusu olan toplulukların ortaya çıkışına kadar kayda değer bir kültür ve medeniyet hareketinin olmadığı anlaşılmıştır."[178] **(İbrahim Tellioğlu)**

"...Yaklaşık on yıldır bölgede saha araştırması yapmaktayız. Trabzon il merkezinin dışında bir tek Rum mezarlığına rastlamadık."[179] **(Necati Demir)**

Kemençe Kimin?

Söz kültür tarihinden açılmışken, kemençe hakkında da bazı notlar vermek istiyorum.

Yunanlıların siyasi maksatlarla sahip çıktıkları kemençe de Kumanlar'a ait bir müzik aletidir. **M. Ragıp Gazimihal**'in hazırladığı *Musiki Sözlüğü*'nde **"ilk Oğuz yaylı sazı"**[180] olduğundan bahsedilen kemençe, muhtelif kaynaklarda **ke-**

176) Ali Güler, *Yakın Tarihimizde Pontus Meselesi ve Rum-Yunan Terör Örgütleri*, s.40
177) Necati Demir, *Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesinin Tarihi Altyapısı*, s.IX.
178) İbrahim Tellioğlu, *a.g.e.*, s.8.
179) Necati Demir, "Bir Coğrafi Bölge Olarak Canik ve Tarihi Altyapısı", *Silahlı Kuvvetler* dergisi, sayı 380, Ankara, 2004, s.76.
180) M. Ragıp Gazimihal, *Musiki Sözlüğü*, İstanbul, 1961, s.126.

mençe-i guz, yani "Oğuz kemençesi" şeklinde izah edilmiştir. **Vural Sözer**, daha iddialı bir ifade kullanır. Ona göre kemençe **Türkler'in ilk yaylı sazına verilen isimdir.**[181]

Çetin Körükçü, kemençeye "kemençe-i guz" denmekle beraber **kemençe-i rum**, yani "Anadolu kemençesi" dendiğini de yazıyor.[182] **Muzaffer Arıcı** ise, kemençenin Gagauz Türkleri tarafından icat edildiği, Doğu Karadeniz Bölgesi'ne de Kuman/Kıpçaklar tarafından getirildiği kanaatindedir.[183] Horonun Gagauzlarda "horuh" olduğunu ifade eden **Mihail Ciachir**'e göre de kemençe, Gagauzlar'a ait bir müzik aletidir.[184] **Rasony, kemençenin Kuman şahıs adı olduğunu yazmıştır.**[185] Ona göre 1290'da Macaristan Kralı **IV. Laszlo**'yu öldüren Kumanlar'dan birinin adı Kemençe idi. Gagauz ağzında kemençe kelimesine rastlandığını ve keman anlamına geldiğini ifade eden **Rasony**, Kırım Yarımadası'nda 1.5 asır önce **Kemençe**, **Küçükkemençe** ve **Murzator Kemençe** gibi köylerin bulunduğunu, bu köylerin isimlerini de şahıslardan aldığını belirtmektedir.[186] Kemençe kelimesine 1303'te Katolik misyonerler tarafından hazırlanan ve 2.500 kelimeden ibaret olan *Codex Cummanikos* adındaki Kuman sözlüğünde de rastlanmaktadır.[187]

---

181) Vural Sözer, *Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi*, İstanbul, 1964, s.217.
182) Çetin Körükçü, *Türk Sanat Müziği*, İstanbul, 1998, s.123.
183) Muzaffer Arıcı, *Her Yönüyle Rize*, Ankara, 1993, s.139.
184) Mihail Ciachir, "Baserabyalı Gagauzların Tarihi", *Türk Dünyası Araştırmaları* dergisi, sayı 20, İstanbul, 1982, s.241.
185) Laszlo Rasony, *Tarihte Türklük*, Ankara, 1971, s.144.
186) Lazslo Rasony, *Kuman Özel Adları*, s.112.
187) Kemençe konusunda bakınız Ali Karadeniz, "Yedi Çeşme Çanağı Kırdıran Çalgımız: Kemençe", *Trabzon Tarihi Sempozyumu*, Trabzon, 2000, s.641-652.

Dördüncü Bölüm

HIRİSTİYAN TÜRKLER

HIRİSTİYAN TÜRKLER

İran ve Irak'ta 2. yüzyıldan itibaren yayılmaya başlayan Hıristiyanlığın 7. yüzyılın ortalarına doğru Karadeniz sahillerine doğru ilerlediği anlaşılıyor. Süryani kaynaklarından, **644 yılında Karadeniz sahillerinde kalabalık bir Hıristiyan Türk topluluğunun bulunduğunu** öğreniyoruz. Hatta bu konuda bir de hikâye uyduruluyor.

Bu hikâyeye göre; bir savaşa gitmekte olan Han, kar fırtınası sebebi ile yolunu kaybeder. Bu sırada o havaliyi ziyaretten dönen Piskopos **Elizah** ile karşılaşır. Piskopos bir haç işareti yaparak fırtınayı durdurur. Bu mucize üzerine ismi bildirilmeyen Han ve bütün maiyeti Elizah tarafından vaftiz edilir.[1]

Bu metin 680 yılında yazılmıştır. 781'de Nasturi Patriği **Thymoth**, ***"Türk Hanı'nın ülkesinin bütün ahalisi ile birlikte putperestliği terk ederek Hıristiyan olduğundan"*** bahsediyor.[2] Sonraki yıllarda Semerkant, Kaşgar ve Tankut'ta piskoposluk, bilahare de metropolitlikler kurulduğuna dair kayıtlara rastlıyoruz. **Cengiz Han**'dan sonra devlet adamları arasında Müslüman, Budist ve Şamanistlerle birlikte İseviler'in de bulunması Hıristiyanlığın Türkistan'da bile yaygın dinler arasına girdiğini ve saygın konumda olduğunu göstermektedir. Hatırlatmak isteriz ki **Hulagu Han**'ın

1) Francis Psalty, *Türkelinde Hıristiyanlık*, İstanbul, 1937, s.3, 4.
2) Francis Psalty, *a.g.e.*, s.4.

Türk asıllı karısı **Tokuz Hatun** da Hıristiyandır. Tokuz Hatun'un bizzat tertip edip Bağdat üzerine gönderdiği ordunun komutanı **Kıtboğa** da Türktür ve Hıristiyandır.[3]

Müslüman Türkler'in Türkistan'da büyük bir medeniyet kurdukları asırlara rastlayan 1374 yılında bile **Semerkant'ta Türkçe yazılmış Nasturi dua kitaplarının varlığından bahsedilir.**[4]

O halde Balkanlar üzerinden veya Kafkas ötesinden Anadolu'ya gelenler gibi; Türkistan-Horasan veya Türkistan-Azerbaycan yoluyla Anadolu'ya geçen Türkler arasında Hıristiyan kitleler de vardır. Nitekim **Cami Baykut**, Türkler'in çoğunun Hıristiyan olduktan sonra Anadolu'ya girdiğini, **millî kiliseye, millî papazlara ve millî dilde yazılmış mukaddes kitaba sahip olduğunu** yazıyor.[5]

Genellikle Rusya içlerinden kopup, Azerbaycan ve Balkanlar yoluyla Anadolu'ya gelen ve Gürcistan veya Bizans hükümetleri tarafından çeşitli bölgelere iskan edilen Şamanist Türklerin bir program dahilinde Hıristiyanlaştırıldığını biliyoruz. 523'te *İncil*'i Türkçe'ye çeviren Bizanslılar[6] daha sonra Hıristiyanlaştırdıkları Türklere yine *İncil* ve Ortodoks kilisesi vasıtasıyla Grekçe'yi öğretmişlerdir ki **Türklerin Rumlaşması süreci işte böyle başlamış, bilahare binlerce Hıristiyan Türk, Rum sanılmıştır.**

Türkler bazı bölgelerde de Gregoryen mezhebini kabul etmeleri sebebiyle Ermeni sanılmışlardır. **1290'dan 1310 yılına kadar olan Halep salnameleri Antakya'da Müslü-**

3) Cami Baykut, *Osmanlı Ülkesinde Hıristiyan Türkler*, İstanbul, 1932, s.17.
4) Francis Psalty, *a.g.e.*, s.6.
5) Baykut, *a.g.e.*, s.138.
6) Necati Demir, *Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Tarihi Altyapısı*, Ankara, 2005, s.VIII.

manların da Ermenilerin de Türkçe konuştuğundan bahseder.[7]

Fatih'in, fetihten sonra milliyetlerini dikkate almaksızın bütün Ortodoksların lideri olarak Rum Patriği'ni tanıması ve patriğe dini meselelerin dışında da pek çok yetki vermesi **Türk idaresinde bile Hıristiyan Türklerin Rumlaşmasını hızlandırmıştır**. Öyle ki 1867'de dahi Rum Patriği'ne verilen bir yazıda Gagavuzlar için ***"Türkçe konuşan Elenler"*** denmektedir.[8]

Öyleyse Rum sanılan herkes Rum değildir.

Başka kültürlerin eritip yok ettiklerinin dışında, Türkçe konuşan, ibadetlerini bile Türkçe yapan ve çoğu has Türk isimleri taşıyan bu kitle, tıpkı bugün olduğu gibi devşirme Osmanlı idarecilerinin dikkatini bile çekmemiştir.

Melek Ahmet Paşa ile akrabalığı sebebiyle Saray'a yakın olması gereken **Evliya Çelebi** ***"Rumca bilmeyen urumlardan"*** bahsettiği halde sayıları milyonlarla ifade edilen Hıristiyan Türkler'le ilgilenen olmamış ve onlar resmen ve hukuken Rum Patrikhanesi'nin cemaatı olarak kabul edilmişlerdir.

Evliya Çelebi, bugün Alanya denilen Alaiye'yi anlatırken, *"halkın kasabaya Ermeni, Frenk ve Yahudinin yerleşmesine izin vermediğini"* kaydettikten sonra diyor ki:

"Yalnız bir Rum mahallesi vardır, fakat Rumca bilmezler."[9]

---

7) H. Fehmi Turgal, *Mülga Şer'iye Mahkemeleri Sicilleri Üzerine İncelemeler*, İstanbul, 1937, s.1.

8) Manof Atanas, *Gagavuzlar (Romanya ve Bulgaristan'da Oturan Türkler Hakkında Tarihi ve Etnolojik Bir Etüt)*, Çeviren: Türker Acaroğlu, Ankara, 1940, s.28.

9) *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Zuhuri Danışman Yayını, c. 13, İstanbul, 1971, s.177.

Sadece Alaiyeliler değil, **Karamanlı Hıristiyanlar da Yunan dilini bilmezlerdi, gayet saf, hatta Müslüman Türkler'den daha temiz bir Türkçe ile konuşurlardı.**[10]

1553-1555 yıllarında ülkemize gelen Alman seyyah **Dernschwam**, İstanbul'un Yedikule semtindeki *"Karamanos'ların Ortodoks olduklarını, Türkçe konuştuklarını ve hiç Yunanca bilmediklerini"* yazmaktadır.[11]

19. yüzyılda Anadolu'yu dolaşan **Charles Texier**, Isparta Rumlarını anlatırken *"hepsinin Türkçe konuştuklarını"* ifade eder ve Rumların kendi lisanlarını unutmuş olduklarını zanneder. Bir başka kaynakta *"Ankara Rumları Rumca bilmeyip, Türkçe konuşurlar, telaffuzları da Türklerinkinden farklı değildir"*[12] deniyor.

12. yüzyıldan itibaren Selçukluların bulundukları yerlerde yaşayan **Ortodoks Rumların lisanlarının Türkçe olduğunu** yazan **Avram Galanti**, devamla diyor ki:

"Bunlar Yunanca bilmediklerinden dinî eserlerini Yunan yazısıyla Türkçe yazarlar, dolayısıyla ayinlerini Türkçe yaparlardı."[13]

Galanti, bu satırların sonuna koyduğu bir dipnotta da şunları kaydediyor:

"Antalya Rum ahalisi bundan 80 sene evvel Yunanca bilmezdi. Bunu, bundan 50 sene evvel Rodos'ta bana Yunanca dersi veren muallim Nicoladis söyledi!"

Galanti, Nicoladis'in Antalya'da Yunanca dersi veren ilk öğretmen olduğunu ifade ediyor ve diyor ki:

10) Cami, *a.g.e.*, s.6.
11) Hans Dernschwam, *İstanbul, ve Anadolu'ya Seyahat Günlüğü*, Çeviren: Yaşar Ören, Ankara, 1992, s.78.
12) Mehmet Eröz, *Hıristiyan Türkler*, s.34.
13) Avram Galanti, *Ankara, Tarihi*, İstanbul, 1950, s.115.

"Bu muallim bana 'Antalya'ya geldiğim vakit Rumlar Yunanca'dan bir harf bilmezlerdi' dedi."[14]

Bu durum, incelemekte olduğumuz Doğu Karadeniz bölgesi için de geçerlidir.

Hüseyin Hüsamettin Efendi, *Amasya Tarihi*'nde *"Erzurum, Sivas, Trabzon köylerinde Rum dili konuşan ve Hıristiyan oldukları için Rum sanılan insanlar genellikle Rum olmayıp, Rum dili konuşan Karamanlılar'dır"* diyor.

Şebinkarahisar, Alişar, Sipahi ve o civardaki köylerle Rum mahallesindeki insanlar Rumca konuşmaz, hatta Rumca bilmezlerdi.[15]

Diğer bölgeler de öyle.

"Köylü hatta şehirli Rumların yalnız Türkçe konuştuğunu" yazan **Mesut Çapa**, devamla diyor ki:

"Şehirlerde Rumca bilenler, yabancı ve Rum okulları sayesinde bu dili yeni öğrenmiş ve çocuklarına öğretmişlerdir."[16]

Elimizdeki belgelere dayanarak rahatça söyleyebiliyoruz ki, eğer Osmanlı idaresi Türkçe konuşan Hıristiyanları ayrı bir kilise etrafında teşkilatlandırabilseydi, Rum Patrikhanesi'nin başka toplumları Hıristiyanlığa kazandırma politikasına alet olmazdı. Hıristiyan Türkler özellikle bağımsız bir Yunanistan'ın kurulmasından sonra Rum kilisesine ilaveten kilisenin yönettiği binlerce okula ve misyoner mekteplerine çekilerek göz göre göre Rumlaştırılmışlardır!

---

14) Avram Galanti, *a.g.e.*, s.114, 1 numaralı dipnot.

15) Hasan Tahsin Okutan, *Şebinkarahisar Tarihi*, Giresun, 1948, s.60; Zikreden: Bilgehan, Atsız Gökdağ, "M.Ö. 2000'li Yıllardan Günümüze Giresun'daki Türk Varlığı", *Giresun Tarihi Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul, 1997, s.33.

16) Mesut Çapa, *Pontus Meselesi, Trabzon ve Giresun'da Milli Mücadele*, Ankara, 1993, s.17.

Şer'i Mahkeme Sicilleri'nde zımmî yani Hıristiyan oldukları belirtilen, *Tahrir Defterleri*'nde de zımmî hanesine kaydedilenler arasında Türkçe isim taşıyanların fazlalığı dikkati çekmektedir. Müslüman Türkler, İslam ileri gelenlerinin adlarını tercih ettikleri halde, Gregoryen mezhebine girdiği için Ermeni, Ortodoks mezhebine mensup olduğu için Rum sanılan Türkler öz Türkçe isimlerini muhafaza etmişlerdir.

Mesela *Kayseri Sicilleri* arasında Melek, Gülistan, Sırma, İnci Bey, Murat, Kaya, Yağmur, Kaplan; *Sivas Sicilleri*'nde Kebire, Çiçek, Kumru, Babür; *Ankara Sicilleri*'nde Serkiz veledi Kutlu ve Sinan veledi İymür, Garip veledi Arslan, Kaya[17] gibi Türkçe isimler taşıyan Hıristiyanlara tesadüf edilmektedir. Metinde İymür imzasıyla yazılan Eymür, daha önce de zikrettiğimiz gibi 24 Oğuz boyundan birinin adıdır.

Hicri 981 Miladı 1573 tarihli *Kayseri Sicilleri*'nde Yeniçeri Ocağı için üç acemi oğlan alınacağına dair tafsilat vardır. Bu üç acemi oğlanın devşirildiği Hıristiyan köyünün adı Türkçe'dir: Çukur. Çocukların isimleri de Türkçe'dir. Şehri oğlu Saya, Ayayorgi oğlu Bali, Sevindik oğlu Timur. Devşirme işleminin üç de kayıtlı şahidi vardır: Tanrıverdi, Sevindik oğlu Bayram, Elvan oğlu Budak.[18]

Kayseri Mahkemesi'nin Hicrî 988, Miladi 1589 tarihli bir kaydında da *"Sarmusaklı Köyü'nden keşiş Kaya kızı Nikol'un mahkemeye başvurarak, bir keşiş olan kardeşi Babadoblos'un öldürüldüğünü"* bildirdiğinden bahsedilmektedir. Babadoblos'un bir adı da Yahşi'dir! Bu ihbar üzerine aynı köyden hepsi de Hıristiyan olan Pir Aziz bin

---

17) H. Fehmi Turgal, *a.g.e.*, s.8, 9.
18) H. Fehmi Turgal, *a.g.e.*, s.5.

Mustafa, Cihanşe bin Çavuş ve Karamanlu oğlu Garip'in ifadesine başvurulur.[19]

Sivas Mahkemesi'nde görülen alacak meselesi ile ilgili Hicri 996 Miladi 1587 tarihli bir kayıtta da Murat kızı Selçuk ve Altan oğlu Çağala adındaki zımmiye ve zımmilerin davacı olduklarından bahsedilmektedir.[20]

Bu örnekleri Hicri 981, Miladi 573 tarihli Kayseri Mahkemesi kayıtlarında rastlanan Timur kızı Hatun Ağa, Sinan kızı Şahana (Şahane?) Hatuncuk, Güllü; Hicri 988, Miladi 1580 tarihli Kayseri Mahkeme kayıtlarında tesadüf edilen İnci Bey kızı Gülistan, Balı oğlu Kaya; Hicri 997, Miladi 1588 tarihli Ankara Mahkemesi kayıtlarında rastlanan Veli oğlu Karaca; Hicrî 996, Miladi 1587 tarihli Sivas Mahkemesi kayıtlarında rastlanan Devlet, Yakut, Kumru kızı Çiçek, Tahıllıoğlu Babür gibi öz Türkçe isim taşıyan Hıristiyanlarla çoğaltmak mümkündür.

Gereklidir de.

Tahrir defterlerinde Eyalet-i Rum'a bağlı Kazabad nahiyesinde Durak, Evran, Küçük, Hızır, Âşık, Uğurlu, Emin, Balı, Çoban, Umur, Koçu, Sefer, Selman, Arslan adında Hıristiyanlara rastlanmaktadır.[21]

Aşağıda 20 Kasım 1588-11 Temmuz 1590 yıllarını kapsayan *Ankara Şer'i Mahkeme Sicilleri*'nde karşılaştığımız bazı Hıristiyanların isimlerini sunuyorum:

Kirkor oğlu Aydın, Arslan oğlu Gilyan, Vasil oğlu Rüstem, Dursun oğlu Rüstem, Hızır İskender oğlu Kondil, Mansur oğlu Mesihi, Ferah, Hızır, Serkis oğlu Balı, Davut, Karagöz, Şahbula, Koskar oğlu Mehmet, Mirza, Mıgırdıç oğlu Bali, Sefer, Hızırbalı, Arzuman, Şirin, Virane, İskender oğlu Dursun, Keşiş oğlu Hızır, Asilbey oğlu Temir, Manas,

---

19) Mehmet Eröz, *a.g.e.*, s.52.
20) Mehmet Eröz, *a.g.e.*, s.51.
21) Yusuf Halaçoğlu, "Osmanlı Döneminde Türkiye'nin Nüfus Yapısı ve Aşiretler", *Tarih Boyunca Anadolu'da Türk Nüfus ve Kültür Yapısı, Tebliğler*, Ankara, 1995, s.46.

Minnet, Karagöz, Sevük, İskender oğlu Minnet, Sarıca, Şirvan, Hasene, Kadınbula, Şirinoğlu Kirkor, Hazerşah, Kamer, Şehriman, Serkis kızı Efendibula, Tatar, İlyas, Batur, Maksut, Bahşi kızı Şeker, Arslan, Kemal oğlu Arslan, Çoban oğlu Bahşi, Kaya, Dursun, Bedir, Sinan, Uğurlu, Selman kızı Artun, Aydın, Devlet.[22]

Ankara Şer'i Mahkeme Sicilleri'nde İnebeyi, Kızlarbeyi, Kurt, Timur, Gökçe, Turak, Çalapverdi, Aykut, Karagöz, Yayla isimlerinden başka, **Karkın, Çepni ve Karamanlı, Satılmış** gibi doğrudan doğruya **Oğuz boylarına** mensubiyeti ifade eden **Hıristiyan adlarına da rastlanmaktadır.**[23]

Niğde, Kayseri, Erzincan, Sivas gibi illerde ve bazı Batı Anadolu vilayetlerinde Türk isimli Hıristiyanlara geniş mikyasta rastlandığını yazan[24] **Ömer Lütfi Barkan,**

22) Halit Ongan, *Ankara, İki Numaralı Şer'iye Sicilleri,* Ankara, 1974, muhtelif sayfalar.
23) Bakınız Halil Ongan, *Ankara, 1 numaralı Şer'iye Sicili,* Ankara, 1958, s.17-117.
24) Ömer Lütfi Barkan, *Osmanlı Devleti'nin Sosyal Ekonomik Tarihi, Tetkikler-Makaleler,* Yayına hazırlayan: Hüseyin Özdeğer, c. 2, İstanbul, 2000, s.713. Matbuat Müdiriyet-i Umumisi'nce 1922 yılında basılan *Pontus Meselesi* isimli kitapta Ortodoks Türklere ait yaklaşık 360 yer ismi tespit edilmiştir. Tamamı Türkçe olan bu isimlerin bir kısmını sıralamak istiyorum: Alanköy, Alpagut, Armutlu, Asmaçam, Aydoğdu, Ayıderesi, Bakırpınarı, Bayat, Benlice, Beylik, Canikliyurdu, Çamalan, Çayköy, Çetmi, Çınarağaç, Çukur, Darboğaz, Darkapılı, Dereköy, Düzköy, Düzyolu, Eğribel, Eğridere, Elmacık, Elmaçukuru, Erikli, Fındıklı, Gökalan, Göktepe, Gölönü, Güllüce, Gürgenpınar, Harmancık, Haralar, Ilıca, İkipınar, İkiztepe, İncirli, İnönü, Kadıköy, Kalaycılar, Kapaklıçeşme, Kaplan, Kapukaya, Karaağaç, Karacaviran, Karadağ, Karagöl, Karaköy, Karapınar, Karatepe, Karatuzlu, Karlık, Limandere, Mahmutlu, Osmanbeyli, Osmanoğlu, Otkayası, Ovacık, Pelitli, Porsukkaya, Sakarca, Sancar, Saraycık, Sarıkilise, Santarla, Sürmeli, Taşdibek, Tatarkale, Tekke, Teknecik, Terzili, Ustasaray, Üçpınar, Virancık, Yağbasan, Yakapınar, Yarımca, Yayla. Zikredilen eserde; Abacıoğlu, Abasızoğlu, Acaroğlu, Balcıoğlu, Baltacıoğlu, Bayraktaroğlu, Bayramoğlu, Benlioğlu, Berberoğlu, Bülbüloğlu, Canikliioğlu, Cılızoğlu, Çakıroğlu, Çavuşoğlu, Çobanoğlu, Davulcuoğlu, Değirmencioğlu, Fidanoğlu, Garipoğlu, Gedikoğlu, Göçmenoğlu, Gökgözoğlu, Güleçoğlu, Halıcıoğlu, İskenderoğlu, Kademoğlu, Kalaycıoğlu, Kalenderoğlu, Kaptanoğlu, Karakaşoğlu, Karamanoğlu, Katırcıoğlu, Marangozoğlu, Mumcuoğlu, Muratoğlu, Nizamoğlu, Osmanbeylioğlu, Öksüzoğlu, Ördekoğlu, Pamukoğlu, Parmaksızoğlu, Papazoğlu, Pehlivanoğlu, Perişanoğlu, Sarıoğlu, Semercioğlu, Sinopluoğlu, Şahinoğlu, Şamlıoğlu, Taşçıoğlu, Temüroğlu, Terzioğlu, Tuzcuoğlu, Tütüncüoğlu, Zilcioğlu gibi aile isimleriyle anılan Hıristiyan Türklerin şahıs adları da şöyledir: Arslan, Bakkal, Bayram, Çakır, Demir, Emanet, Gülyar, Kambur, Karaca, Kaya, Kaz, Melik, Murat, Nazik, Nefer, Orak, Patlak, Sadıka, Sarı, Şahin, Temur, Timur, Yanık (tam liste için bakınız Yusuf Gedikli, *Pontus Meselesi,* İstanbul, 2002, s.493, 507)

Süleymaniye Camii inşaatında çalışan Hıristiyan ustaların isimlerini de vermiştir. Bunlar şunlardır:

Budak, Karagöz, Arslan, Karaman, Alagöz, Tanrıverdi, Hüdaverdi, Aydoğmuş, Ayvat, Kalender, Hızır, Murat, Aslıbey, Aydın, Paşabey, Karyağdı, Karabaş, Kaplan, Hüsrev, Kumru, Kuzu, Bahadır, Bayram, Melikşah.

Türk Beyliklerinin Haçlı Bayrakları

Anadolu'daki bazı Türk beyliklerinin bayraklarında haç bulunduğuna dair iddia, Fransızken tarikatına mensup bir İspanyol papaza aittir. İsmi bizde meçhul olan bu papaz 1305'te İspanya'da doğar. İspanya'dan Çin'e kadar uzayan bütün ülkeleri dolaşır. Gittiği memleketlerde yalnız bayraklarla ilgilenir ve gördüğü her bayrağı renkleri ve şekilleri ile çizip tespit eder.

Papazın el yazması eseri 1877'de Madrit'te, 1912'de Londra'da basılır. **Nazan Danişment**, *Türklük Mecmuası*'nda yayımlanan makalesinde, eserin İngilizce tercümesini esas almıştır. **Danişment**, papazın **Orhan Gazi** zamanında Anadolu'ya geldiğinden ve Anadolu beyliklerinin bayrakları hakkında bazı bilgiler verdiğinden bahsediyor. Bu fevkalade ilgi çekici bilgilere göre, Antalya Beyliği'nin bayrağı *"Beyaz ve mor dalgalı yollardan mürekkeptir ve hepsinin üstünde Mühr-ü Süleyman* (yani İsrail bayrağındaki altı köşeli yıldız) *vardır."* Teke, Osmanlı, Karaman ve Eretna Beyliklerinin bayraklarında da çeşitli renk ve şekillerde haçlar bulunmaktadır. Fakat papaz, o yıllarda Eretna Beyliği'ne tâbi olan Samsun için de Mühr-ü Süleyman üzerine çiçek şeklinde haç yerleştirilmiş, başka bir bayraktan bahsediyor.[25]

25) Geniş bilgi için bakınız: Nazan Danişment, *Türklük Mecmuası*, sayı: Nisan 1939, İstanbul, 1939.

Bu bayraklar gerçekten Türk beyliklerinin bayrakları mıydı, bilmiyoruz.

Bizans tesiri miydi, yoksa Türk idarelerinin, yönettikleri halkın inancına duydukları saygının sonucu muydu, onu da bilmiyoruz.

Fakat Türk beyliklerinin bayraklarını da bilmiyoruz!

Ama şunu biliyoruz ki, Anadolu Rumları arasında da, Anadolu Ermenileri arasında da, sanıldığından çok fazla Türk vardı!

"1923 yılına kadar Türkiye'nin birçok yerinde yaşayan Ortodoks halkın Rum diline yabancı oldukları hâlde, Türkçe konuştuklarını" yazan[26] **Semavi Eyice,** Rum harfleri ile Türkçe basılan bir salnâmeden bahsetmektedir. 1912 yılında yayımlanan bu Nevşehir yıllığında "Hayırperverlik ve Hamiyet-i Vataniye" başlıklı yazının altında dikkat çekici bir isim vardır:

Kostaki Bey Bayanes!

Bayanes, çok eski bir Avar adıdır. Yıllıkta ayrıca Seferoğlu, Develioğlu, Sünbüloğlu, Helvacıoğlu, Elmacıoğlu gibi Hıristiyan isimler yer almaktadır ki, bu isimlerin tümü de Türkçe'dir.

Antep Ermenileri Türk'tü

1543 tarihli *Tahrir Defteri*'nden, Antep'in 33 mahallesinin bulunduğunu öğreniyoruz. Bu 33 mahalleden sadece 1'i Ermeni mahallesidir. 44 Hâneden ibaret olan bu mahalledeki 4 hâne reisinin adı okunamamıştır. Diğer hânelerdeki vergiye tâbi bazı Ermeni isimleri şöyledir: Ayvat vele-

---

26) Semavi Eyice, *Rum Harfleri ile Türkçe (Karamanlıca) Bir Nevşehir Yıllığı*, "Fındıkoğlu Armağanı, İstanbul, 1977, s.81.

di Tanrıverdi, Yunus veledi Tanrıverdi, Kelef veledi Yakup, Latif veledi Garip, Budak veledi Latif, Tanrıverdi biraderi O, Yakup Mardinî, İzzettin veledi Zekeriya, Hıdır veledi Erganili, Hıdır Maraşlı, Bedir veledi Karagöz, Karagöz veledi O, Mercan Mardinî, Derviş biraderi O, Karakoca Maraşlı, Tumacan Şevki, Timur Erganili, Yahşi veledi Tarakçı, Süleyman biraderi O, İskender veledi Haryodos, Ferah veledi Gülgüs, Musa veledi Urfalı, Murat veledi O, İskender biraderi O, Canik Maraşlı, Güldü veledi Böğürtlen, Zülfikâr biraderi O, Yusuf veledi O, Todor veledi Gülcük, Kara damadı Meskûr(?), Deli Murat, Yahşi veledi Hıdır, Yusuf Koca Çirmikli, Hazar Garip.[27]

Destanî Antep savunmasına, **Şahin Bey**'in emrinde Kuva-yı Millîye Komutan Muavini olarak katılan **Ali Nadi Ünler**, Amerikan Koleji açılmadan önce Antep Ermenileri'nin ibadetlerini bile Türkçe yaptıklarından bahsetmektedir ki, *"Gaziantep Ermenileri bütünü ile Türk harsını benimsemişlerdi. Âdetleri, görenekleri, dilleri Türkler'in aynı idi. Hepsi Antep şivesi ile Türkçe konuşurdu."*[28]

Anadolu Ermeniliği de tıpkı Anadolu Rumluğu gibi din üzerine yerleştirilmiş bir milliyet olduğu için yukarıdaki satırlar garipsenmemelidir. Başbakanlık Arşivi Genel Müdürlüğü'nde muhafaza edilen 16. yüzyıla ait tahrir defterleri üzerinde yapılan araştırmalardan, Ortodoksların ve Gregoryenlerin Türklüğüne dair son derece önemli bilgiler elde edilmiştir. Arşiv kayıtlarına ilaveten şer'i mahkeme sicillerinde de, bu konuda çok miktarda örnek vardır. Mesela Kayseri mahkemesinin 3 Recep Hicrî tarih ve Kadıyulkudat Aksekili Cafer Tayyar imzalı bir hükümde, as-

27) Hikmet Turhan Dağlıoğlu, *Miladi 16., Hicrî X. Asırda Antep*, Gaziantep, 1936, s.39, 40.

28) Ali Nadi Ünler, *Gaziantep Savunması*, İstanbul, 1969, s.12. 7 numaralı dipnot.

len İran'ın Karakeçeli Aşireti'nden olan Kalas ve Mardiros Develioğlu'nun Müslümanlığı kabul ettiği belirtilmektedir. Bilindiği gibi Develioğlu Türkçe'dir, Karakeçeli de 24 Oğuz Boyundan biri olan Kayılar'ın Osmanlı Devleti'ni kuran aşiretidir. Yine Kayseri sicilleri arasında rastlanan Ramazan 981 tarihli bir belgede "Karye-i Çukur'dan Saya bin Şehri ve Bali bin Ayayorgi ve Timur bin Sevindik" adındaki üç zımmînin emr-ü hümayun gereğince Acemi Oğlanlar Ocağı'na devşirildiği belirtilmekte; bir başka hükümde de, Erekil'in mahkemeye gelip Müslüman olduğu, kendisine Yusuf, reşit olmayan küçük oğlu Kaplan'a Ali, büyük oğlu Arslan'a Veli isminin verildiği kaydedilmektedir.

Bu belgelerde geçen Timur, Sevindik, Erekil, Arslan ve Kaplan adları Türk has isimleri arasındadır. Aynı şekilde Osmanlı Ermenileri'nin sıkça kullandıkları Dede, Abdal, Hazar, Murat, Manas, Tatar, Hızır, Tursun, Celal, İhsan, Allahverdi, Tanrıverdi, Altıntop, İlyas, Karakaş, Düz, Zeki, Adil, Dilber, Türker, Turan, Karakoç vs. isimler de Türk şahıs isimleridir.

Doğu Karadeniz'de Hıristiyan Türkler

Doğu Karadeniz Bölgesi'ne gelince...

Hanefi Bostan'ın *Tahrir Defterleri*, *Mühimme Defterleri* ve *Şer'iye Sicilleri* üzerinde yaptığı çalışmalardan öğreniyoruz ki, 1486'da Trabzon'da Turasan, Tengrivermiş, Cihan, İvaz, Şah, Keramettin, Kerem, Şemseddin, Emirali, Yusuf, Halife, Koçbey, Sultan, Melik, Emirhatun adında Hıristiyanlar vardır. Aynı tarihte bazı Hıristiyanların baba adları da Arslan, Turasan, İvaz, İvazşah, Emir Cihan, Hoca Ali ve Tarukan yani Tarkan'dır. 1486'da Karaman

Türklerinin de yaşadığı Of'ta Arslan, Kirazi, Kurt, Balaban; Yorma'da Bali, Doğan; Rize'de Bali, Doğan, Kirazi, İlyas, Arslan; Karaman Türkleri'nin de bulunduğu Arhavi'de Bali; üç hane Karamanlının da bulunduğu Akçaabat'ta Çelebi, Yusuf, Doğan, Hoca Ali, İlyas, Hızır, İskender, Mercan, Kara; Sürmene'de; Kirazi, İnayet, Karaman, Hoşoğlan, Turali, Turabey, Cemali, İnayet, Mülük ve Kurt adını taşıyan Hıristiyanlar yaşamaktadır.[29]

1515'te Rize ilçesinde yaşayan Hıristiyanların isimleri Arslan, Karagöz, İskender, Kirazi, Ağa, Şirmert ve Turak'tır. Aynı yıl Of'ta Kirazi, Arslan ve Rüstem adında Hıristiyanlar bulunmaktadır. İlçede **28 hane de Balaban** vardır. Torul kazasındaki Hıristiyanlar, Arslan, Murat, Karaca, Sıtkı, Çelebi, İskender, Tengrivermiş, Süleyman, Balaban, Karaali, Şerafettin, Karagöz, Budak, Timur, Oruç, Emirali, Turali, Bayezid, Gümüş, Murat isimlerini taşımaktadırlar.

Karamanlara Torul'da da rastlanmıştır. Atina'da Bali ve Karaman; Arhavi'de **6 hane Türkmen**'e ilaveten Kocaman, Tatar; Giresun'da Oruçgazi ve İskender; Kürtün'de **6 hane Kuman**'dan başka bir de Balaban adını taşıyan Hıristiyan Türk aileler vardır.

Diğer ilçelerdeki Hıristiyan Türklerin isimleri ise şöyledir.

Maçka: İskender, Murat, Fındık, Kirazi, Kaplan, Hoşoğlan.

Yomra: Kirazi, Arslan, İskender.

Sürmene: Millet, Pandar, Şemseddin, Emir, Azat, Bahtiyar, Devletbad, Şeyh Said, Şahmelik, Turali. **Sürmene'de ayrıca 36 hane Kuman**, 4 hane de Çıtak vardır.[30]

---

29) Hanefi Bostan, *XV-XVI. Asırlarda Trabzon Sancağı'nda Sosyal ve İktisadi Hayat*, Ankara, 2002, s.338.

30) Hanefi Bostan, *a.g.e.*, s.339.

Dikkatinizi çekmek isterim ki, yukarıda zikrettiğimiz defterlere sadece vergiye tâbi şahısların isimleri kaydedilmiştir.

1515/1516 tarihli *Trabzon Sancağı Mufassal Tapu Defterleri*'nde Sürmene nahiyesine bağlı Zavli Köyü'ndeki 53 hane Hıristiyandan 9 **hanenin Hıristiyan adı taşımasına rağmen Kuman olduğu belirtilmiştir**. Defterin diğer sayfalarında Hoşoğlan, Timurcu, Şişman gibi Hıristiyan Türk ailelerine ait kayıtlar vardır.[31]

1515'te Trabzon şehir merkezi ile **Maçka, Torul, Görele, Yomra ve Sürmene'de Kuman adı taşıyan çok sayıda Hıristiyan Türk bulunmaktadır**.[32] Trabzon ve ilçelerinde ayrıca Çıtak, Canı, Çil Türkman, Kocaman ve Bulgar adında Türkler'den oluşan Hıristiyan topluluklar da deftere kaydedilmiştir.[33]

1554 yılına ait kayıtlarda Trabzon Hıristiyanları arasında Teberruk, İskender, Arslan, Hoca Emir, Memi, Şah Emir, Karagöz, Yakup, Karaca, Murat, Kirazi, Bali, Emir, Şirmert, Hoca Han ve Emizade gibi ailelere, iki hane de Karamanlıya, Akçaabat'ta da bir hane Bali adını taşıyan Hıristiyan Türke rastlıyoruz. 1554'te Trabzon'un diğer ilçelerindeki Hıristiyan Türk aileleri şunlardır:

Maçka: İskender, Arslan, Karaca, Bali, Şirmert.

Yomra: Memi, Bali, Kuman.

Sürmene: Üveys, Bali, İskender, Eynebey, Karamanlı.

Rize: Bali, Kirazi, Karaman, İskender, Bayram, Karaca, Rüstem, Hızır.

Of: Bali, İskender, Arslan, Ferhat, Karaman.

Atina: Bali, Rüstem, İskender, Memi, Karaca.

---

31) Mehmet Bilgin, "Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Etnik Tarihi Üzerine", *Trabzon Tarihi Sempozyumu*, Trabzon, 2000, s.77.

32) Hanefi Bostan, *a.g.e.*, s.338-341.

33) Hanefi Bostan, *a.g.e.*, s.346.

Torul: Bali, İskender, Karagöz, Arslan, Emirşah, Çelebi, Bulak, Pervane, Rüstem, Tenrivermiş, Karaca, Bayezid, Hızır, Budak, Kirazi, Memi, Karaman, Bulgar.

Arhavi: Bali, İskender, Rüstem, Karaca.

Giresun: Bali, Balaban, Kara.[34]

Sayıları az da olsa birçok Hıristiyan Türk ailesi Türkçe isimlerini yakın zamana kadar muhafaza etmiştir. Mesela 1859 Temmuz ayı ortalarında Giresun Naibi **Mustafa Efendi**'ye yollanan fermanda **Ladari Arslanoğlu** adında bir tüccardan bahsedilmektedir. 1892 ve 1893 yılına ait Giresun kazası İdare Meclisi üyeleri arasında da **Arslanidi Lazar**, 1898, 1900, 1903 ve 1904 yıllarına ait Giresun İdare Meclisi[35] üyeleri arasında da **Arslanzade Lazari Efendi** adına rastlanmaktır. 1904'te **Çakır Mağdisoğlu** Piraziz Nahiye Meclisi'nde, **Kırçıloğlu Anastas** Ağa da Kırık Nahiye Meclisi'nde görev yapmıştır.[36] Sıralayageldiğimiz bu isimler, daha önce de belirtildiği gibi adı Türkçe olan Hıristiyan ailelere aittir.

Öyle anlaşılıyor ki; Kuman, Bulgar, Avar, Hazar ve diğer Türk boylarına mensup olan soydaşlarımızın büyük çoğunluğu Hıristiyan olduktan sonra isimlerini değiştirmişlerdir. Dolayısıyla onların izini bulmak mümkün olmamıştır.

Kırsal bölgelerde yaşayanlara gelince...

Onların izini takip etmek, şehirde yaşayanlara göre daha kolay olacaktır. Çünkü onların ovaları zamanla köy haline gelmiş ve hiç olmazsa bir kısmı Türkçe isimler almış veya Türkçe isimlerini muhafaza etmişlerdir.

---

34) Hanefi Bostan, *a.g.e.*, s.340.

35) Yücel Özkaya, Giresun "1-3 Nolu Şer'iye Sicil Defterlerindeki Bilgilere Göre Islahat Fermanı Sonrası Giresun'un Durumu", *Giresun Tarihi Sempozyumu*, İstanbul, 1997, s.200.

36) Ayhan Yüksel, "Salnamelere Göre Giresun Bölgesi'nin İdari Durumu ve İdarecileri", *Giresun Tarihi Sempozyumu*, İstanbul, 1997, s.180-187.

1486 ve 1583 tarihli *Tahrir Defterleri*'nde Maçka kazasına bağlı Türkçe köy isimleri Hortokop, Guzari, Varyan, Zavera, Çin, Şemseddin ve Virane'den ibarettir. Aynı defterlerde Akçaabat nahiyesinde de İlana, Şinik, Sova, Vadi, Akçakale, İli, Çal, Koca, Boloski (diğer ismi Helvacı), Çukur, İşbara, Karaağaç, Karaman, Komyatağı ve Akçakale Mezrası gibi Türk boy, oba, oymak ve şahıs isimlerini taşıyan köyler vardır. Zikrettiğimiz defterlerde Yomra, Of, Rize ve Torul kazalarına bağlı Türkçe oymak, oba ve aşiret isimleri taşıyan köyler de şunlardır:

Yomra: Uz, Hoca, Hancı, Varyan.

Of: Paçan, Kondu, Balaban, Öküzlü, Uzuntarla, Eğridere, Yarakar, İşkane.

Rize: Hancı, Aklara.

Torul: Demirözü, Kortekir (diğer adı Akpınar), Akçakale, Üçkilise, Kançatağı, Kızık, Erenlü, Irak, Manastır, Uluköy, Karpuz, Turna, Kurum, Virane, Hasköy, Yediharman, Kızılköy, Beşkilise, Pirahmet, Elmascık.

1486 ve 1554 tarihli *Tahrir Defterleri*'nde de Arhavi kazasında Komanolet, Borçka, Çat ve Ova gibi Türkçe yer isimlerine rastlanmıştır.[37]

Yukarıda adı geçen Maçka nahiyesine bağlı Hortokop Köyü, adını, herhalde bölgeye yerleştiğini daha önce ifade ettiğimiz Bulgar Türklerinin Hortu oymağından almış olmalıdır. Kaydetmeliyiz ki Karaman eyaletinde de Hortulu adında bir Türkmen topluluğu vardır.[38] Guzari Köyü, Guz, yani Oğuz'dan bozmadır. **Hilmi Göktürk**, Maçka nahiyesinde rastladığımız Zavera Köyü'nün Sabir Türkleriyle ilgili olduğunu yazıyor.[39]

---

37) Hanefi Bostan, *a.g.e.*, s.341-344.

38) Cevdet Türkay, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar*, İstanbul, 1979, s.422.

39) Hilmi Göktürk, *Anadolu'nun Dağında Ovasında Türk Mührü*, Erzurum, 1974, s.67.

Maçka'ya bağlı köyler arasında geçen İlana, adını Kumanlardan almış olmalıdır. **Rasony**, totemik izler taşıyan Kuman şahıs ve aile isimlerini anlatırken Kursak (tilki), İtik (it), Konduz, Çurtan (turna balığı) ile birlikte, yılan demek olan İlan'dan bahseder.[40]

İli, bilindiği gibi Türkistan'da bir ırmak, Şova ise İran'da yaşadığı bilinen[41] bir Türkmen topluluğudur. **İşbara Köyü de adını Göktürk Hakanı İşbara Han'dan almış olmalıdır.**

Of kazasının Paçan Köyü'nün ise adını Peçeneklerden aldığını zannediyoruz. Herhalde Kumanların, yine ismini Peçeneklerden aldığı sanılan Beçene oymağı, Of civarına yerleşmiş veya iskan edilmiş olmalıdır. Aynı şekilde Arhavi'deki Komanolet Köyü de hiç şüphesiz bir Kuman köyüdür. Tıpkı Torul'daki Kurum Köyü'nün Bulgar köyü olduğu gibi. Biliyoruz ki Bulgar Türklerinin başbuğlarından birinin adı Kurum Han'dı. Ayrıca Göklen Türkmenlerinin bir oymağının adı da Kurum'dur. Herhalde yukarıda adı geçen Kızıkların, Oğuz'un 24 boyundan biri olduğunu kaydetmeye lüzum yoktur.

1583 yılı *Tahrir Defterleri*'nde Hıristiyanların yaşadığı yerleşim birimleri arasında Türkçe isimlere rastlanmaktadır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

Sürmene: Bahçecik, Yarumca, Babürkilise (diğer adı Eski Kilise), Sırçalı, Mağara, Sakarsuyu, Purnak, Yarakar, Hasanyurdu (diğer adı Hoç), Arpalı, Kızılelma (diğer adı Zavlı). **Hanefi Bostan** bu köylerden Purnak'ın Akkoyunlu Türkmenlerinin bir oymağı olan Pürnek'ten, Yarakar'ın da 24 Oğuz boyundan Yüreğir kelimesinden bozma olduğunu

40) Lazslo Rasony, *Tarihte Türklük*, s.143, 144.
41) Bakınız, Yusuf Azmun, "İran'da Yaşayan Türkmenler, Oturdukları Yerler ve Kabile Ayrımları", *Türk Kültürü* dergisi, sayı 33 Ankara, 1965, s.586.

yazıyor. Sakarsuyu da adını herhalde çevrede var olduğunu bildiğimiz Sakar Yörüklerinden almış olmalıdır.

1573 yılına ait *Mufassal Tahrir Defterleri*'ndeki kayıtlar Oltu ve Göle'ye bağlı köylerin % 85-90'ının Türkçe olduğunu göstermektedir.[42] Oltu'da Akçut, Aksu, Aktoprak, Karahan, Karalar, Karakum, Karaviran, Kürkçü Köyleriyle birlikte Akkilise, Karakilise, Kızılkilise, Gökkilise; Göle'de de Ada, Altunbulak, Bozdoğanlı, Çoban, Demirkapı, Harmancık, Hive, Horasan, Kalacık, Sargın, Kazak ve Türkeşen köyleriyle birlikte, Alacakilise, Arslanlıkilise, Dörtkilise, Kızılkilise, Onkilise isimlerine rastlıyoruz.

Daha önce de Sürmene'de bir diğer adı Eskikilise olan Babürkilise, Torul'da da Üçkilise ve Beşkilise köylerinden bahsetmiştik. Bütün bunlar Doğu Anadolu'daki her kilisenin Ermeni, Karadeniz Bölgesi'ndeki **her kilise veya manastırın da Rumlara ait olmadığını** göstermesi bakımından son derece önemlidir. Bu kiliselerin, özellikle köylerdeki kiliselerin çok büyük bir kısmı, belki de tamamı Türklere ait olmalıdır. **Dolayısıyla kilise veya manastır harabesi bulunan her köy ve kasaba zorla İslamlaştırıldıkları iddia edilen Rumlara ait değildir.**

42) M. Fahrettin Kırzıoğlu, *Kıpçaklar*, Ankara, 1992, s.171.

Beşinci Bölüm

RUM DEMEK, YUNANLI DEMEK DEĞİLDİR

RUM DEMEK, YUNANLI DEMEK DEĞİLDİR

Doğu Karadeniz ahalisinin "Müslümanlığı kabul etmiş Rumlar" olduğuna dair Yunan propagandası, "Türk fetihlerinden önce bölgede Rumların yaşadığı ve Rumların Grek asıllı olduğu" yolundaki iddialara dayandırılmaktadır.

Bu iddiaların asılsız olduğunu gördük.

Kaldı ki, Rum demek, Yunanlı demek değildir.

Rum demek Romalı demektir! Dolayısıyla dün olduğu gibi bugün de Karadeniz'deki bütün Hıristiyanlar Rum asıllı olmadıkları gibi, **Türklerin Hıristiyan olmaları da Türk olmalarına mani değildir**.

İstanbul'u kurarken adeta Roma'yı Boğaz'ın Avrupa yakasına nakleden Kral **Konstantin**, iskan siyasetini teşvik etmek için şehre yerleşen halkın Roma vatandaşlık haklarından yararlanmasını sağlamıştır. Böylece zamanla Doğu Roma İmparatorluğu'nda yaşayanlara Rum denmeye başlanmıştır.

Arap hançeresinde "o" harfi olmadığı için, Doğu Roma ile mücadele halinde olan **Araplar, Roma'ya Rum demişlerdir**. Bu kelime zaman içinde Müslümanların Doğu Roma topraklarına verdikleri coğrafi bir isim haline gelmiş, sonra bu topraklarda yaşayan insanlar için kullanılmıştır.

Rum kelimesi *Kamus-ı Türki*'de *"Roma İmparatorluğu ikiye bölününce Bizans tarafına verilen isim"* şeklinde izah ediliyor ki bu açıklama bizim yazdıklarımızı teyit etmek-

tedir. Rum kelimesi İslam kaynaklarında da *"Romanoi, Romalılar Devleti"* veya *"Bizanslıların kendi ülkelerine verdikleri Romania adından muharref bir isimdir"*[1] şeklinde açıklanmaktadır.

Yani Rum demek, Yunanlı demek değildir.

Nitekim *Kur'an-ı Kerim*'in "Rum Suresi"nde ***"yenilgiye uğratıldı Rum"*** denmektedir ki, burada kastedilen Roma'dır.

Daha sonra Anadolu'ya **Rumiye-i Suğra** (Küçük Asya) veya **diyar-ı Rum**, Anadolu'da kurulan devletlere **Biladü'r-Rum**, Anadolu vilayetlerine de **Kişver-i Rum** denecektir. Ve önce Selçuklu padişahları, sonra da Osmanlı padişahları **Sultan-ı Rum** ilan edileceklerdir. Niğbolu zaferinden sonra Mısır'daki Abbasi Halifesi'nin Osmanoğulları'na sultanlık tevcihi ile ilgili menşurunda **Yıldırım Bayezid**'e **Sultan-ı İklim-i Rum** unvanı verilmiştir.

Cem Sultan;

"Sığınub Hakk'a Şam'un leşgeriyle Rum'a azmitdük"

derken de; Necati Bey;

Zulmeti açmağa zikr eyle Necati, zikr et
Fetheder Rum ilin avaze-i Allah Allah

derken de; **Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu**; *Malazgirt Destanı*'nda;

Gün doğmadan evvel iklim-i Rum'a
Bozkurtlar ordusu geçti hücuma

derken de kastedilen Rum, Anadolu'dur.

Anadolu'nun Türkleşmesinde, fetih ruhunun canlı tutulmasında ve hatta Anadolu Türk Devletleri'nin kurulmasında belirleyici rol oynayan **Gaziyan-ı Rum, Bacıyan-ı**

---

1) Bakınız: İsmet Parmaksızoğlu, "Rum" maddesi, *Türk Ansiklopedisi*, c. 27, Ankara, 1978, s.456.

Rum, Ahiyan-ı Rum, Abdalan-ı Rum, Dervişan-ı Rum gibi Türk millî teşkilatlarında Rum'dan kasıt, Anadolu'dur.

Anadolu Diyar-ı Rum olunca, Anadolu'da yaşayanlara da **ehl-i Rum** denmiştir. **Banu-yu Rum**, Rum güzeli demektir ama buradaki Rum, milliyet ifade etmez, Anadolu'ya aidiyeti ifade eder. Türkmen Dulkadir Beyi'nin kızı ve Yavuz'un annesi olan Ayşe Sultan'a, Anadolu hanımefendisi anlamına **Banu-yu Rum** denmiştir.

Ziya Paşa'nın, Bağdatlı Ruhi'ye hitaben yazdığı;

Meydan-ı suhande yoğiken sen gibi bir er,
***Bir şair-i Rum** oldu sana şimdi beraber*

mısraındaki **şair-i Rum**, Anadolu şairi demektir. Aynı şekilde **Fuzuli**'nin;

*Bir nice zarif-i **hıtta-i Rum***
Rum ki dedik kaziye malum

beyitindeki Rum kelimeleri Anadolu anlamına kullanılmıştır. Çünkü Bağdat'ın fethi sırasında orada bulunan büyük şairimizin "**Rum'un zarifleri**" dediği kimseler, Türk ordusuyla Bağdat'a gelen Hayalî Bey ile Yahya Bey'dir.

Aynı şekilde **Mevlana Celaleddin** ve Şair **Eşrefoğlu**, Anadolulu anlamına **Rumî** sıfatıyla anılmış ve tanınmışlardır.

Ahsenü't Tevarih yazarı **Rumî Hasan** ve **Şeyh İsmail Rumî** de öyle. Tam adı Şeyh İsmail Rumî bin Ali Tosyevi olan bu zatın kurduğu tarikata da **Rumîye Tarikatı** denmiştir.

Osmanlılar tarafından kullanılmış olan takvimlerden birinin adı, **Rumî Takvim**'dir. **Sarılma Rumî** ve **Üçiplik Rumî** gibi çeşitleri olan bir tezyinata yani süsleme sanatına da Rumî adı verilmiştir.

Bu saydıklarımıza, güneşe benzediği için **Rumî Şemse** denen bir nevi süsü de ekleyebiliriz. Geleneksel Türk hat

sanatlarından olan bir çeşit tezhip üslubunun adı da yine Rumî'dir. Sultan **II. Mahmut** devrinde iki **altın** basılmıştır, ikisinin de adı Rumî'dir: **Atik Rumî, Cedit Rumî**.

Bütün bunlara Rum Vilayeti, Rumeli Eyaleti, Rumeli Beylerbeyi, Rumeli Ağası, Rumeli Defterdarı, Rumeli Emirül Ümerası, Rumeli Kazaskeri ve saire gibi makamlarla, Rumeli Feneri, Rumeli Kavağı, Rumeli Hisarı gibi mekânları ilave edebiliriz ki bunların Yunanlılıkla ilgileri olduğu akla bile getirilemez!

Yukarıdan beri yapageldiğimiz açıklamalara dayanarak diyebiliriz ki **Rum, bu coğrafyada yaşayan herkesin ortak adı olmuştur**. Ama Yunanlılar siyasi emelleri uğruna kelimenin anlamını değiştirerek onları Yunanlıymış gibi göstermeye çalışmışlardır.

Bunları yazmakla *"biz Karadeniz Bölgesi'ni fethettiğimizde orada Rum yoktu"* demek istemiyoruz.

Maalesef vardılar.

Sahil şeridindeki kolonilerde balıkçılık, tüccarlık, deniz taşımacılığı falan yapıyorlardı. Bölgenin iç kesimlerine nüfuz edememişlerdi, muhtemelen nüfuz etmeye ihtiyaç da duymamışlardı. Dolayısıyla nüfus bakımından öyle "kahir ekseriyet" falan teşkil etmiyorlardı.

Antony Bryer gibi uzmanlar, Maçka'daki Vazelon Manastırı kayıtlarında ancak % 47,3 oranında Rum ismine rastlamışlardır.[2]

Demek ki, 13. ve 15. yüzyıllar arasında tutulan defterlerde **tanımlanamayan isimlerin % 52,7'si Rum menşeli değildir. Bryer'in, Vazelon Manastırı kayıtlarında çok sayıda Türk ismi tespit ettiğini;**[3] **Kâzım Mirşan**'ın Karadeniz mağaralarında Türklere ait yazıtlar bulduğunu,

2) Rustam Shukurov, "Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Türkçe Konuşan Bizanslılar", Çeviren: Kemal Çiçek, *Trabzon Tarihi Sempozyumu*, Trabzon, 2000, s.112.

3) Mehmet Bilgin, *Doğu Karadeniz, Tarih, kültür, İnsan*, Trabzon, 2002, s.92.

Trabzon Krallığı'nın kaynaklarında bile Türkçe şahıs ya da aile isimlerinden başka Türkçe kelime ve terimlere rastlandığını, bugünkü Meydan semtine Maydan, Kale'ye Burç dendiğini, Despina yerine de Hatun kelimesinin kullanıldığını,[4] Oğuzalp'a Gozalp, Kınık'a Kounoukes, dilenciye tilenci dendiğini hatırlarsak Anadolu Rumluğunun gerçek bir milleti ifade etmediğini söyleyebiliriz.

Bütün Anadolu Ortodokslarının Yunanlı olduklarına dair propagandanın yoğunlaştırıldığı 1896 yılında İstanbul'da *Anadolu Türküleri* isimli bir eser yayımlanmıştır. Kayserili **Stavros Stavridis** tarafından derlenen türkülerden biri şöyledir:

Pirer pirer saydım, yedi yıl oldi
Tiktiğin fidanlar meyveye durdu
İstampol yoluna diktin kozumi[5]

Bir diğer türkü de şöyle:

Kerçi Rum isek de Rumca bilmez Türkçe söyleriz,
Ne Türkçe yazar, okuruz ne de Rumca söyleriz
Öyle bir mahludi (karışık) ***hattı tarikatımız vardır.***
Hurufumuz (harflerimiz) ***Yunanice, Türkçe meram eyleriz.***[6]

Stavridis'in kitabı sahasında tek örnek değidir. 1835'te İstanbul'da basılan ve ***Millet-i Hıristiyanlığın Çok İlazım Tarife Kitapçaazi*** adını taşıyan kitapta ***"Anadolu'da bu-***

4) Mehmet Bilgin, *a.g.e.*, s.92.
5) Rustam Shukurov, *a.g.b.*, s.116. 117.
6) Mehmet Eröz, *Hıristiyanlaşan Türkler*, Ankara, 1983, s.42.

lunan ve Rumi lisanını pilmeyen Hıristiyan karındaşlarımızın memfaati içun Türkçe tercüme olunup, tap olunmuştur" deniyor.[7]

Evet, durum budur.

Fakat sonraki asırlarda ne kadar Hıristiyan varsa hepsine birden Rum denmiş, bilahare bu Rum kelimesi Yunan kelimesinin, Rumca da Yunanca'nın karşılığı olarak kullanılmıştır. Yani Yunan Kilisesi ve Helenizm, din üzerine yerleştirilmiş bir millet yaratmaya çalışmıştır. Oysa deminden beri izah ettiğimiz gibi aynı imparatorluk içinde kendine Rum diyen herkes Helen ırkına mensup değildir. **Orhan Türkdoğan**'ın dediği gibi; yörede Rumca konuşan insanları, sadece ve sadece Rum kökenli kabul etmek önemli yanlışlıklara yol açacaktır.[8] Gerçeklere de ters düşecektir.

Orta Afrika'daki Müslümanı kardeş kabul ederken Karaman'daki ve Karadeniz'deki Hıristiyan Türkü ve Alevi Türkmeni dışlayan politikalar sebebiyle bu yanlışlıklar yapılmıştır. Bu surette Yunan Kilisesine ve Yunan Genelkurmayına öyle fırsatlar verilmiştir ki, Pontus isyanına katılanlar arasında bile Pehlivanoğulları, Öksüzoğulları, Hırçınoğulları, Şahinoğlu, Arslanoğlu, Kırbaşoğlu, Karayamalı gibi kendini Rum zanneden Türkler vardır. Batum'daki Pontusçulardan birinin adı da Tarkanidis'tir.[9]

Rumlaşan Türklerin oturduğu köyler de Sarıtarla, Çerdiğen, Endikpınar, Gölönü, Kırkharem, İncesu, Kızöldüren, Kozluca ve saire gibi öz Türkçe isimler taşımaktadır.[10]

---

7) Geniş bilgi için bakınız Mehmet Eröz, *a.g.e.*, s.39.

8) Orhan Türkdoğan, "Tarihi Bir Dava Ponto(u)s", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, sayı 120, İstanbul, 1996, s.20

9) Yusuf Gedikli, *Pontus Meselesi*, İstanbul, 2002, s.43.

10) Mesut Çapa, *Pontus Meselesi, Trabzon ve Giresun'da Millî Mücadele*, Ankara, 1993, s.17, 18.

Musevi Hazar Türklerinin kendilerini İbrani sanıp, buldukları ilk fırsatta İsrail'e göç ettiklerinden yakınan bir bilim adamımız, Bulgar Türklerinin kendilerini Slav, Hemşin ve Çamlıhemşin yöresinde yaşayanların Ermeni zannetmesini de Türkçe'nin unutulmasına bağlamakta ve demektedir ki;

"Oğuzlar'dan önce Trabzon civarına yerleşen Kuman/Kıpçak Türkleri, Uz Türkleri, Peçenek Türleri, Karluk Türklerinin kendilerini Rum sanıp, Kurtuluş Savaşı yıllarında soydaşlarının celladı kesilmeleri ve arkasından Yunanistan'a göçmek zorunda kalmalarının sebebi de Türkçe'ye ihanetten başka bir şey değildir. 1877-78'de Ruslar ve Gürcüler tarafından atılan ve Türkiye'deki soydaşlarının sinesine sığınan Kıpçak kökenli Acara Türklerinin bugün kendilerini Gürcü sanmaları da Türkçe bilincinin zayıflığındandır." [11]

Türkçe'ye sadık kalan Ortodoks soydaşlarımız İstiklal Savaşı yıllarında Müslüman kardeşleriyle birlikte düşmana karşı savaşmışlardır.

---

11) Necati Demir, "Türkçe Sahibini Arıyor", *Türk Yurdu* dergisi, c. 23, sayı 192, Ankara, 2003, s.17.

Altıncı Bölüm

MİLLETLERARASI TEZGÂH

MİLLETLERARASI TEZGÂH

Ünlü İngiliz diplomat **Harolt Nicholson**, 1919'da toplanan Paris Konferansı sırasında karısı Vito'ya şöyle yazıyordu:

"Sevgilim, bu üç cahil ve sorumsuz adamın pasta keser gibi Anadolu'yu kesmesi korkunçtu."[1]

Pek nadir de olsa ara sıra rastladığımız namuslu Batılılardan biri olduğu anlaşılan **Nicholson**'un *"cahil ve sorumsuz"* dediği adamlar İngiltere Başbakanı **Lloyd George**, Fransa Başbakanı **Clemenceau** ve Amerikan Başkanı **Wilson**'du.

Emperyalist emelleri uğruna Anadolu'yu Yunana ve Ermeniye peşkeş çeken de, yüzyıllardır himayemiz altında yaşayan azınlıkları silahlandırıp üstümüze gönderen de yine bu üç cahil ve sorumsuz adamdı.

Sadece bu üç cahil ve sorumsuz adam değil, onlardan önceki ve onlardan sonraki cahil ve sorumsuz adamlara da sırtını yaslayan Yunanistan "**Batı'nın tetikçisi** olarak" bakın ne cinayetler işledi Anadolu'da.

İzmir'e çıkan Yunan askerlerini Kordonboyu'nda dualarla karşılayan İzmir Metropoliti **Hrisostomos**'un ***"ne kadar Türk kanı içerseniz cennet size o kadar yakın olur"***[2] dediği günlerdi.

---

1) Mehmet Kocaoğlu, *Uluslarası İlişkiler*, Ankara, 1993, s.50.
2) M. Süreyya Şahin, *Fener Patrikhanesi ve Türkiye*, İstanbul, 1980, s.171.

Yunan birlikleri karaya çıkarken, önce **Hrisostomos**, ardındaki çılgın kalabalığa dönüp ***"feslileri öldürün!.."*** diye haykırdı. Arkasından Yunan birliklerini alkışlamak için Kordonboyu'na yığılan kalabalıktan bir uğultu yükseldi:

"Feslileri öldürün!.. Feslileri öldürün!.."

Sahilden yükselen bu çığlıklar dalga dalga ıssız sokaklara yayılıyor, yırtılıp yere fırlatılan Türk Bayrakları ayaklar altında çiğneniyordu.

İşte o günlerdi.

Metropolitliği, Yunan temsilcisi **Mavridis**'e karargâh olarak tahsis eden **Hrisostomos**'un, İzmir'e gelen Yunan Kralı'na, **Ankara Kalesi'ne dikilmek üzere Bizans bayrağını teslim ettiği**, Patrikhane Sekreteri **Athenagoras**'la, Atina Başpiskoposu **Meletios Metaksakis**'in Yunan Ordusu'nun Anadolu'yu işgale teşvik için ayin yaptığı günlerdi.

İstanbul düşmüştü.

Türk başkentinin düşüşünü kutlamak için her tarafa Yunan bayraklarının **asıldığı**, işgalci Fransız askerlerinin omuzlarda gezdirildiği günlerdi.

Yüzlerce sandala doluşan binlerce Rum, Latama çalıp **"zito"** diye haykırarak, limana giren Averof zırhlısını karşılıyor, Padişah'ın ikamet ettiği Dolmabahçe Sarayı'nın önünde demirleyen Averof'tan karaya çıkan düşman askerleri çılgınca alkışlarla kucaklanıyor, öpülüyor, kutsanıyordu.

İşte o günlerdi.

Vitrinlerden taşan **Venizelos** resimlerinin altına "aya" yazılarak Yunan Başbakanı'nın ilah ilan edildiği, azınlık gazetelerinin Türklüğe tehdit ve hakaretler yağdırdığı, **Hrisostomos**'un **İstanbul'un işgalini kutlamak için üç gün tatil edilmesini emrettiği Rum okullarında Türkçe eğitimin yasaklandığı**[3] günlerdi.

---

3) Mehmet Ali Aynî, *Milliyetçilik*, İstanbul, 1943, s.311.

Sarhoş Yunan askerlerinin sokaklarda Türk kadınlarına sataştığı, müdahale eden polislerin katledildiği günlerdi.[4] İstanbul'da bile, dağa kaldırılan 10-12, 14-18 yaşlarındaki Türk çocuklarının vahşice parçalandığı[5] kara günlerdi.

Hayri Paşa'nın oğlunu sinsice vuran Rum ve hatta kendi ailesinden de iki kişinin katili olan Ermeni dahil, gayri Müslim tutuklular patrikhanenin isteği üzerine işgal kuvvetleri subayları tarafından salıveriliyor,[6] Rumlara silah ve cephane dağıtmakla yetinmeyen Yunan Kızılhaç Teşkilatı bile cinayet işliyordu.[7]

Türk çocukları, General **Franhet d'Esperey**'i ebediyete kadar lanetle anacaklardır. Acınacak derecede nezaketten yoksun bir subay olan Fransız Doğu Ordularının ve Fransız işgal kuvvetlerinin bu küstah komutanı, 23 Kasım 1918'de **ayaklarının altına serilen Türk bayraklarını çiğneyip karaya çıkacak** ve Kabataş İskelesi'nden Galatasaray Lisesi'ne, oradan da Fransız Büyükelçiliği'ne kadar tıpkı **Fatih**'in İstanbul'a girerken bindiği gibi beyaz bir atın üzerinde ve yolun iki tarafına yığılan binlerce Rumun taşıdığı Yunan bayraklarını selamlayarak ilerleyecekti.

İşte o günlerdi.

Edirne Metropoliti **Polikaryos**'un, Avrupa yakasındaki birçok papazla birlikte **Venizelos**'u kutlamak için Atina'ya gittiği,[8] İznik Piskoposu **Vassilios**'un, nasıl kana susamış bir vampir olduğunu, ***"geride bir tek fert kalmamak üzere Türklerin tamamen yok edilmesini nasıl da isterdim"***[9] cümlesiyle bizzat ilan ettiği günlerdi.

---

4) Tayyip Gökbilgin, *Milli Mücadele Başlarken*, c. I, Ankara, 1959, s.33.
5) Tayyip Gökbilgin, *a.g.e.*, s.61.
6) Halide Edip Adıvar, *Türk'ün Ateşle İmtihanı*, İstanbul, 1982, s.16.
7) Mahzar Müfit Kansu, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, c. I, Ankara, 1966, s.29.
8) Mehmet Ali Aynî, *a.g.e.*, s.315.
9) Gotthard Jaeschke, *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri*, İstanbul, 2001, s.90.

İşte o günlerdi.

Rum Patriği'nin, İngiliz Amiral **Calthorpe**, **Fransız** Donanma Komutanı **Amet** ve İtalyan Kont **Sforza gibi** işgal kuvvetleri temsilcilerini ayrı ayrı ziyaret ederek zaferlerinden dolayı kutladığı ve kutsadığı günlerdi.

İşte o günlerde, dışarıdaki düşmanlarımızla içerideki yılanlar el ele verip, boynumuza ilmiği, bileğimize kelepçeyi, ayağımıza prangayı geçirdiler, Pontus'u hortlatmak istediler.

Bakın neler yaptılar bunun için.

Türk Başkentinde Yunan Örgütlenmesi

Daha Mondros Mütarekesi ilan edilmemiştir.

Girit'teki başarılarından dolayı Başbakanlık koltuğuna oturmak üzere adayı terk eden **Venizelos**, Atina'ya gitmek üzere denize açılır.

Fakat Atina'ya gitmez.

Papaz kıyafetine bürünüp, gizlice İstanbul'a gelir. Yıllardan beri Türk evladına nice tuzakların kurulduğu Fener'de Yunan İstihbarat Teşkilatı'yla ilişkili olduğu anlaşılan bir Rumun evinde ağırlanır. Patrikhane'nin papazlarına bazı talimatlar verir. İleri gelen cemaat mensuplarıyla görüşür.

Venizelos gittikten bir süre sonra Karamanlı Patrik **Germanos** düşürülür.[10] Ondan boşalan koltuğa kim oturtulur, biliyor musunuz? **Doroteos**!

Operasyon, **Germanos**'un yerine **Doroteos**'un getirilmesinden ibaret değildir. Daha önce **Koharis**'i konso-

10) Ali Güler, *Yakın Tarihimizde Pontus Meselesi ve Rum-Yunan Terör Örgütleri*, Ankara, 1995, s.XIII.

los olarak İstanbul'a gönderen **Venizelos**, Girit sergerdelerinden Albay **Katehakis**'i **"askerî temsilci"**, **Kanelopulos**'u da **"siyasi temsilci"** olarak İstanbul'da konuşlandırır.[11]

Albay **Alexandros Simbrakakis**'i gizli polis teşkilatı kurmak göreviyle Yunan Elçiliği'ne yerleştirir ve Pontus hükümetinin kurulması için patrikhaneye talimat verir.[12]

Bunlardan **Koharis**, İstanbul'da bir Rum Mahkemesi kuracak, Osmanlı Mahkemelerinde görülmekte olan Rumlara ait dava dosyalarını bu uyduruk mahkemeye celbedecek ve Rumları Osmanlı Hükümeti'ne vergi vermekten de men edecektir.[13]

Kanelopulos, Osmanlı mebuslarından **Boşo, Nikolayidis** ve **Dragomis** Efendileri yanına alıp, Sen Sinot Meclisi ile birlikte Pontus devletini kurmakla görevlendirilen Müdafaa-yı Milliye teşkilatını teftiş edecek ve bakınız **Katehakis** ne yapacaktır:

Venizelos'tan külliyetli miktarda tahsisat aldığı bilinen Girit'in bu ünlü insan kasabı, işgal kuvvetlerine *"Patrikhane'yi muhafaza etmek"* gibi bir bahane uydurup, Girit jandarmasını İstanbul'a getirecek, iki bölük Yunan askerinin Türk başkentine sevk edilmesini sağlayacaktır. Sonra da tamamı genç subaylardan oluşan bu iki bölük askeri Rum köylerine yerleştirecektir.[14]

Doroteos'a gelince...

---

11) Yusuf Gedikli, *Pontus Meselesi*, İstanbul, 2002, s.86. Ankara'da Matbuat Müdiriyet-i Umumisi'nde bir heyet tarafından hazırlanan kitap 1922'de Arap harfleriyle basılmıştır. Notlar ve açıklamalarla kıymetlendirilerek günümüz Türkçesine Yusuf Gedikli tarafından çevrilen eser, Bilge Karınca Yayınları arasında neşredilmiştir.
12) Atatürk, *Nutuk*, c. 2, İstanbul, 1973, s.627.
13) Yusuf Gedikli, *a.g.e.*, s.91.
14) Yusuf Gedikli, *a.g.e.*, s.93.

Muhtemelen, Türk asıllı olma ihtimali bulunduğu için düşürülen Patrik **Germanos**'un yerine **Doroteos**'un getirilmesi, Türkiye'yle ilgili operasyonun bir parçasıydı. İttihat Terakki, Patrikhane'nin imtiyazlarını feshettiğinde kıyametler kopararak Bâb-ı Âli'yi protestoya yeltendiği için, Türkiye'yi tasfiye etmek isteyen emperyalist âlemin dikkatini çeken bu papazın, Yunanistan'a ilaveten İngiltere tarafından da desteklendiği anlaşılıyor. Lord **Granville**'in İngiliz Dışişleri Bakanı **Balfour**'a gönderdiği 23 Kasım 1918 tarihli yazıdan anlıyoruz ki, **Doroteos**'un patriklik makamına oturtulması İngiltere tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Artık Yunanistan, patrikhane gibi okulları ve kiliseleriyle, kasabalara varıncaya kadar, Anadolu'nun en ücra köşesinde teşkilatlanmış olan bir kurumu Türk milliyetçi hareketinin karşısına dikmiş, İngiltere de bundan ziyadesiyle memnun olmuştur.

Nitekim **Doroteos**, ***"Yunan ordularının Hıristiyanlık namına mukaddes cihad yaptığına, dolayısıyla bütün Rumların Yunan ordularına katılmalarına"*** dair bir beyannâme yayımlamakta gecikmedi.[15]

Düşman ordularını, Anadolu'nun işgal edilmemiş yörelerine davet eden bu papaz, 13 Ekim 1919'da işgal kuvvetleri temsilcilerine gönderdiği muhtırada Kuva-yı Milliye'yi ***"Türk barbarlığı"*** olarak niteliyor, Türk evladı ve Türk milliyetçisi Papa **Eftim** aleyhindeki broşürde de işgal kuvvetlerine hitaben deniyordu ki:

"...Hunhar, canavar suratlı, zalim Kemalistlerin zulümlerinden biz Hıristiyanları ve Hıristiyanlığı kurtarma-

15) Süreyya Şahin, *a.g.e.*, s.172.

ya gelin! Kemalistlerin Ankara'daki zehirli yuvasını bir an evvel yıkmak için acele edin! Yüzbinlerce Hıristiyanın hayatını kurtarın!"[16]

Patrikhane'yi adeta bir ihtilal merkezi haline getiren ve sanki müstakil bir devlet başkanıymış gibi Rumları Osmanlı Devleti'ne karşı vatandaşlık görevi yapmaktan affeden[17] **Doroteos,** Temmuz 1919'da **Patrikhane'nin kapısına Bizans bayrağı asarak** bağımsızlık ilan etmişti!

3 Mart 1919'da gittiği Paris'ten uğurlanırken **Venizelos**'un ***"yakında Ayasofya'da elinizi öpeceğim"***[18] şeklindeki iltifatıyla şımaran bu küstah papaz, Atina'da kendisini karşılayanlara ne demişti biliyor musunuz:

"Türklerin kudurduğundan, Türk devlet adamlarının da cellat olduğundan" bahsetmişti![19]

Artık Patrikhane'nin papazları düşman ordusuna gönüllü asker yazacak, Türk ordusu aleyhine casusluk yapacak,[20] Yunan Hükümeti'yle haberleşip, ecnebi müdahalesini davet edecek ve herhangi bir Türk evladını öldüren, Türk evini veya Türk köyünü yakan her eşkıyayı da kahraman ilan ederek alkışlayacaktı.[21]

Türklüğe yaptığı ihanetlerden dolayı Pire'den İstanbul'a, şerefine top atışları yapılarak bir Yunan savaş gemisiyle gönderilen **Doroteos, 17** Ekim 1919'da Ermeni Patriği **Zaven Efendi** ile birlikte **Türkiye'nin işgal edilmesini** bir kez daha istemiş, **14** Şubat 1920'de de **Lloyd George**'a ***"İstanbul'un Yunan mandasına verilmesini"*** teklif edebilmiştir.

16) Teoman Ergene, *İstiklal Harbinde Türk Ortodoksları,* İstanbul, 1951, s.10.
17) Gotthard Jaeschke, *a.g.e.*, s.89.
18) Ömer Sami Coşar, *İstiklal Harbi Gazetesi,* No: 15.
19) Selahattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya,* c. 1, Ankara, 1973, s.95.
20) Yusuf Gedikli, *a.g.e.,* s.113.
21) Yusuf Gedikli, *a.g.e.,* s.122.

Kılkış adındaki bir Yunan zırhlısının Rumlara silah ve cephane taşıdığını, Patrikhane ve konsolosluğun silah deposu haline getirildiğini, bütün kiliselerde üniformalar bulunduğunu bildiren ve Harbiye Nezareti'nden orduya gönderilen 11 Ağustos 1919 tarihli şifreden öğreniyoruz ki **Ermeni Patriği Zaven Efendi, Mavri Mira Cemiyeti tarafından satın alınmıştı.**[22]

Mustafa Kemal Paşa'nın 22 Ağustos 1919'da Erzurum'da "gayet mahrem" kaydıyla yayımladığı tamimde tıbbi levazım adı altında Türkiye'ye silah ve cephane getirdiğine, çeteler kurduğuna işaret ettiği Mavri Mira Cemiyeti doğrudan doğruya **Venizelos**'tan talimat almakta[23] Yunan Hükümeti'nden de yardım görmektedir.[24]

Doroteos olacak o kudurgan peder bu cinayet şebekesinin reisidir işte!

Şebekenin yönetim kurulunda da Amerika'ya tüydükten sonra Amerikan dayatmasıyla gelip patriklik makamına oturan **Athenagoras**'la birlikte, bölümün başında Giritli bir sergerde olduğundan bahsettiğimiz Albay **Katehakis**, Yunan siyasi temsilcisi olarak da **Kanelopulos** vardır.

Başka kim vardır?

Kimler yoktur ki?

Trabzon Metropoliti **Hrisantos** şebekenin üyesidir.

Giresun Metropoliti **Durandios** şebekenin üyesidir.

Amasya Metropoliti **Yermanos**, Samsun Metropolit Vekili **Eftimos**, diğer metropolitler ve bütün bu metropolitlere bağlı papazlar, keşişler, zangoçlar şebekenin üyesidirler.

Bunlardan; Pontus hükümetinin resmen teşekkül ettirilmesi ve bağımsız bir devlet olarak faaliyete geçirilmesi

---

22) Celal Bayar, *Ben de Yazdım*, c. 5, İstanbul, 1967, s.1455.
23) Atatürk, *Nutuk*, c. 3, s.899, 900.
24) Selahattin Tansel, *a.g.e.*, s.92.

için 27 Temmuz 1921'de Patrikhane'ye başvuran Amasya Metropoliti **Yermanos**, "durumu Yunan Hükümeti ile görüşmek üzere" Atina'ya gidecek,[25] **Salter** adındaki İngiliz subayıyla birlikte de eşkıya reislerini Samsun Piskoposluğunda biraraya getirecektir! Giresun'a ani bir saldırıda bulunarak şehri ele geçirmeyi düşünen ve 1908'de Samsun'da ilk silahlı çeteyi kuran da yine bu **Yermanos**'tur.[26]

Dikkatinizi çekmek isterim ki, ilk Pontus teşkilatı da yine bir papaz tarafından kurulmuştur: **Kleymatyos**.

Ne zaman?

1904'te.

Nerede?

İnebolu'da, Manastır adı verilen bir tepede.[27]

Samsun Metropolit Vekili **Eftimos**'a ait evraklar arasında bulunan ve *"ayaklanmaya iştirak etmeyen Lefter Usta'nın öldürüleceğine, kendilerini korumak için silaha sarılan Müslüman köylülerin de yok edileceğine"* ilişkin mektuptan[28] anlıyoruz ki bu papaz bölgede işlenen cinayetleri azmettirenler arasındadır!

Fakat canilerin yazdığı mektuplardan ve canilere yazılan mektuplardan anlıyoruz ki asıl bela Trabzon Meropoliti **Hrisantos**'tur.

Hrisantos Gümülcine'de doğmuştur. O da diğer patrik, metropolit, piskopos ve saire gibi ihtilalci yetiştirmekle meşhur olan Heybeli mezunudur. Aile adı Filipides'tir. Dört yıl kadar Almanya ve İsviçre'de eğitim görmüştür.[29]

---

25) Ali Karakurt, *Fener Patrikhanesinin İçyüzü*, İstanbul, 1955, s.20.
26) Stefanos Yerasimos, "Pontus Meselesi (1912-1923)", *Toplum ve Bilim* dergisi, sayı 43/44, İstanbul, 1989, s.36.
27) Atatürk, *Nutuk*, c. 2, s.626.
28) Yusuf Gedikli, *a.g.e.*, s.124.
29) Nuri Yazıcı, *Milli Mücadelede Canik Sancağında Pontusçu Faaliyetler*, Ankara, 2003, s.32.

Çarlık Rusyası'na kendilerini kurtarması için müraacat eden[30] **Hrisantos, Rusların Trabzon işgali sırasında da düşmanla işbirliği yapmıştır**. Rus ordusunu karşılayanlar arasında da Rum kilisesinin en yetkili en itibarlı şahsiyetleri vardır![31]

Yunan Hükümeti ile gizli görüşmeler yaptığı bilinen[32] **Hrisantos**'un, Antaş ve Yorgi adındaki kardeşleri ve yakın akrabalarından bazıları Yunan İşgal Kuvvetlerinde görev yapmış, Pontus milisleri arasına katılarak[33] yüzlerce yıllık komşularını kesmişlerdir!

Bölümün başında **Venizelos** tarafından patriklik koltuğuna oturtulduğundan bahsettiğimiz **Doroteos**'la birlikte Paris Konferansı'na katılan[34] **Hrisantos**, kendisini *"gayri müstahlis Rumların murahhası"* olarak takdim etmiştir.

Ne demektir bu "gayri müstahlis Rumların murahhası" demek?

"Kurtarılmamış Rumların temsilcisi" demektir!

Hrisantos, Paris'ten Londra'ya geçecek ve 1 Ağustos 1919'da İngiltere Dışişleri Bakan Yardımcısı Ronald **Graham**'dan Trabzon'a İngiliz askerinin gönderilmesini isteyecektir![35]

Mustafa Kemal Paşa elbette bu papazın kimliğinin de farkındadır, niyetinin de. Paşa 24 Temmuz 1919'da Harbiye Nazırı'na bir telgraf çekerek **Hrisantos**'un, İstanbul'a gelen Yunanlı Miralay **Aleksandr** ile birlikte Yunan Gizli Teşkilatı'nın faal bir üyesi olduğunu bildirmiştir![36]

---

30) Yusuf Gedikli, *a.g.e.*, s.165.
31) Ahmet Gürsoy, *Atatürk'ün Muhafızı Osman Ağa*, Giresun, 2004, s.6.
32) Ali Karakurt, *a.g.e.*, s.20.
33) Bülent Atalay, "Trabzon Metropoliti Hrisantos Meselesine Dair. Türkiye Dışında Yaptığı Bazı Faaliyetler", *Trabzon Çevresi Uluslararası Tarih, Dil, Edebiyat Sempozyumu, 3-5 Mayıs 2001*, Trabzon, 2002, c. I, s.599.
34) Dimitri Kitsikis, *Yunan Propagandası*, İstanbul, 1964, s.102.
35) Selahattin Tansel, *a.g.e.*, c. I, s.102.
36) Bülent Atalay, *a.g.t.*, s.604.

Türk ordusunun moralini bozmak için beyannameler dağıtan[37] bu vatan haininin evrakları arasında ele geçirilen bazı belgelerden anlıyoruz ki o da Türk soyuna karşı işlenen cinayetlerin fer'i failleri (azmettirenleri) arasındadır. Trabzon Mebusu **Kofidi** ve *Epohi* adındaki Rumca gazetenin sahibi olan **Niko Kapetanidis** Efendilerle işbirliği ederek **Rum çocuklarını Türk öldürmeye azmettiren** bu papaz, cepheye sevk edilecek gençlerin görevi ihmal etmeleri halinde her türlü cezaya razı olacaklarına ilişkin yemin bile ettirmiştir![38]

Metropolitler sadece eşkıya çetelerinin elebaşları değil, aynı zamanda casus şebekelerini idare eden birer ispiyoncu, birer gammazdırlar!

Polihronyos Partenopulos imzasıyla **Hrisostomos**'a gönderilen bir mektuptan anlaşılıyor ki metropolitler ispiyonculuk yapmakla yetinmemiş, Türk kuvvetleri hakkında bilgi toplamak için casus bile görevlendirmişlerdir.[39]

Trabzon'dan yazılan 28 Ekim 1917 tarihli, altında Kâtip **Sotiryadis** imzası bulunan başka bir mektupta, her kim ise **Pavlos Patmanidis** adında bir herifin Türk taarruzunu Ruslara ihbar etmek için firar ettiğinden bahsedilmektedir.[40]

Giresun'dan **Hrisantos**'a gönderilen 23 Şubat 1919 ve Ocak 1920 tarihli mektuplar bazı istihbarat bilgilerini ihtiva etmektedir. Anlaşıldığına göre; mektupların altında im-

---

37) Yusuf Gedikli, *a.g.e.*, s.121.

38) Yemin metni şudur: "*Fikr-i millimizle alâkadar olan herhangi bir vazifenin verilmesinde sadakat, itaat, mahremiyet ve ketumiyetten hiçbir zaman ayrılmayacağıma, hariçten duyduklarımı tamamen amirlerime tebliğ ve haber vereceğime, aksi takdirde verilecek cezayı kabul edeceğime kavmim, namusum ve şerefim üzerine yemin ederim.*" (Ali Karakurt, *a.g.e.*, s.11)

39) Mektup metni için bakınız, Yusuf Gedikli, *a.g.e.*, s.120.

40) Yusuf Gedikli, *a.g.e.*, s.120.

zaları bulunan **Teofidos** ve **Neokonyos**, Fransa, İngiltere ve Yunanistan'a istihbarat yollayan birer casusturlar.[41]

Allah aşkına söyler misiniz, bir din adamına yazılması gereken mektuplar mıdır bunlar? Ve din adamlarının yapmaları gereken işler midir?

İşte bütün bu faaliyetlerinden dolayı Yunan Dışişleri Bakanı **Baltacis**, 5 Temmuz 1921'de **Kampanis** adındaki milletvekiline cevap verirken *"Yunan milleti Fener Patrikhanesi'ne şükran borçludur. Onun geçmişteki mücadeleleri Yunanistan'ı bu fütuhata nail ettirdi"*[42] diyecektir.

Kaydetmeliyiz ki, zaferden sonra, ihanetlerinden dolayı idama mahkûm edilen **Hrisantos** bir yolunu bulup Yunanistan'a tüyecek ve Atina Başpiskoposu yapılarak ödüllendirilecektir.

Tehlikeli Hayaller

Yunan savaş gemileri Karadeniz sahillerine ulaşmadan önce Yunan hayalleri ulaşmıştı. Bu tehlikeli hayal, azınlıkları Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklandırmak için açılan yüzlerce Amerikan okulunda Rum çocuklarına aşılandı.

Fakat en yıkıcı faaliyet, bölgede bulunması sebebiyle Merzifon Amerikan Koleji'nde yürütüldü. **Hiçbir zaman Yunanlılara ait olmayan** Pontus krallığını ihya etmek için ilk girişim de yine bu kolejde başlatıldı. Okul idaresinin ve öğretmenlerin yardımıyla kurulan Rum İrfanperver ve Orpheus adındaki musiki cemiyetleri 1904'te birleşerek **Pontus Cemiyeti** adını aldı.[43]

---

41) Mesut Çapa, *Pontus Meselesi, Trabzon ve Giresun'da Milli Mücadele*, Ankara, 1993, s.169.

42) Yusuf Gedikli, *a.g.e.*, s.90

43) Kenan Esengin, *Milli Mücadelede Hıyanet Yarışı*, Ankara, 1969, s.196.

1908'de bu gizli örgüt bünyesinde Müdafaa-i Meşruta ve Mukaddes Anadolu Rum Cemiyetleri teşkilatlandırılıp faaliyete geçirildi.[44] 1910'da *Pontus* adında bir dergi yayımlandı. Merkezi Samsun'da bulunan Müdafaa-i Meşruta Cemiyeti ile Mukaddes Anadolu Rum Cemiyeti başta Trabzon, Giresun, Sinop, Gümüşhane, Merzifon, Ordu, Amasya, Tokat, Ünye, Fatsa, Kavak, Bafra ve Çarşamba olmak üzere İnebolu'dan Batum'a kadar uzayan bölgede şubeler açtı. Teşkilatlarını köylere kadar yaygınlaştıran bu cemiyetlerin Kayseri ve Ürgüp gibi Orta Anadolu kentlerinde de şubeleri vardı.

Samsun'da ayrıca Samsun Rum Muhacirin Cemiyeti, Pontus İdman Yurdu Kulübü, İrfanperverler Kulübü, Rum Teceddüt ve İhya Cemiyeti gibi masum isimler taşıyan ihtilalci örgütler kuruldu.

Müdafaa-i Meşruta Cemiyeti'nin Samsun Metropolitliği'nde ele geçirilen yönetmeliğinin **14.** maddesinde *"bilumum eşhasa* (şahıslara) *silah tevzi edileceğine* (dağıtılacağına)*"* dair ifadeler vardır.[45]

Merzifon Amerikan Koleji'nde yetiştirilen gençler 1909'dan itibaren Fener Patrikhanesi'ne bağlı Trabzon Metropoliti **Hrisantos** vasıtasıyla Atina'daki Küçükasya Örgütü'ne, yani **Yunan Devleti'nin emrine girerler**. Bu cemiyetin Samsun Metropoliti aracılığıyla Türkiye'ye gönderdiği mektupta silah ve cephane fiyatlarından bahsedilmektedir.

Amerikan yetiştirmesi bu gençler ve bir kısmını zikrettiğimiz örgütler Birinci Dünya Savaşı'nda Türkiye aleyhine

---

44) A. Mehmet Kocaoğlu, "Misyonerlik Faaliyetlerinden Pontus Rum Devleti'ne", *Giresun Tarihi Sempozyumu*, Ankara, 1997, s.243.

45) Yusuf Gedikli, *a.g.e.*, s.119.

casusluk yapacak,[46] Trabzon'u işgal eden Rus askerlerinin de işbirlikçisi olacaklardır!

Pontus örgütleri İstiklal Savaşı yıllarında da işgal kuvvetleriyle elbirliği halinde çalışacaklardır.

4 Mart 1919'da İstanbul'da yayımlanmaya başlayan *Pontus* gazetesi hem çıkış gerekçesini, hem de mümkün olduğu kadar özetleyerek naklettiğim örgütlenmenin sebebini baş makalesinde açıklar.

O sebep şudur:

"...Trabzon vilayetinde Rum cumhuriyetinin tesisine çalışmak!"[47]

Bir Pontus gazetesi de Batum'da çıkarılır. **Yervanidis** adında bir sarrafın yayımladığı gazetenin tam adı *Elefteridis Pontus*'tur. Trabzonlu bir Rum olan **Leonidi**, Batum Pontus Cemiyeti'ni,[48] **Bünyadoğlu** adında bir Rum tüccar da Pontus Bankası'nı kurar.[49] Batum'da bir de Pontus Meclis-i Milli'si teşekkül ettirilip,[50] Rum asıllı Rus Generali **Anonyo** başkanlığında Pontus Rum Partisi de devreye sokulur. Bu partinin militanları bilahare Türkiye'ye gelip vahşiyane eylemlerde bulunacaklardır.

Eşkiyayı Örgütleyen Medeniyet

Mustafa Kemal Paşa, Samsun'dan Genelkurmay Başkanlığı'na yolladığı 21 Mayıs 1919 tarihli telgrafta, Samsun'da 43, Bafra'da 3, Çarşamba'da 2 Rum çetesinin bu-

46) Mahmut Goloğlu, *Anadolu'nun Milli Devleti Pontos*, Ankara, 1973, s.237.
47) Atatürk, *a.g.e.*, c. 2, s.627.
48) Kâzım Karabekir, *İstiklal Harbimiz*, İstanbul, 1960, s.401.
49) Nuri Yazıcı, *a.g.e.*, s.39.
50) Yusuf Gedikli, *a.g.e.*, s.104.

lunduğunu[51] ifade ediyor, Rum eşkıyanın azgın taarruzundan dolayı Müslüman halkın umutsuzluğa düştüğünü belirtiyordu. **Gazi**, Havza'dan Harbiye Nezareti'ne gönderdiği 11 Haziran 1919 tarihli şifrede de 7-8 kadar Türk askerinin, Merzifon'un Mahmutlu Köyü'nde yemek yedikleri sırada 30 kadar Rum eşkıyası tarafından katledildiğini[52] bildiriyordu. Artık **sırt sırta bağlanan Türkler yakılacak**, köyler halkıyla beraber ateşe verilecek, dumandan zehirlenip ölmeyenlerin üzerine kurşun yağdırılacaktı!

Ve bu cinayetleri Amasya Metropoliti **Yermanos**'la, Samsun Reji Fabrikası Müdürü **Tokamanidis** yönetecekti![53]

Ya silahı nereden alacaklardı?

Almayacaklardı!

Türk Milleti'ni Anadolu'dan söküp atmak isteyenler, Türk soyunun yok edilmesi için ayaklarına kadar getirdikleri silahları onlara armağan edeceklerdi.

Bakın nasıl bir utanmazlıkla yapacaklardı bu işi:

Seferberlik ilan edilince orduya yazılan bir kısım Rumlar silahlarını alıp sıvıştılar. Onlar bilahare savunmasız Türk köylerini ateşe verecek, Türk askeri düşmanla savaşırken cepheden kaçan diğer Rumlar da papazlar tarafından silahlandırılıp Pontus Rum Devleti'ni kurmakla görevlendirileceklerdi.

Bunların silah ihtiyaçlarının çoğu Rusya tarafından karşılanmıştır.[54]

Türk Kafkas ordusundan alınıp, Batum'da depo edilen silahlar da Rumlara dağıtıldı.[55] İngilizler, bölgeden topladıkları silahların birçoğunu Borşevikler'e karşı savaşan

---

51) *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c. 2 (1915-1919), İstanbul, 1999, s.315.
52) *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c. 2, s.369.
53) Atatürk, *Nutuk*, c. 2, s.626.
54) Bülent Atalay, *a.g.t.*, s.600.
55) Atatürk, *a.g.e.*, c. 2, s.626.

Denikin kuvvetleriyle Ermenilere ve Rumlara veriyorlar, Rumlar da silahların toplanmasında İngilizlere yardım ediyorlardı.[56] Birinci Dünya Savaşı yıllarında hariçten gönderilen cephane, bomba, tabanca, tüfek, makinelitüfek ve saire ile Samsun ve Trabzon civarı adeta silah deposu haline gelmişti.

Mütarekeden sonra Karadeniz'e serbestçe açılan **Yunan harp ve ticaret gemileri Rum örgütlerini yeni silahlarla takviye ettiler.**[57]

Rum çeteleri, Yunanistan'dan özel suretle gönderilen subaylar tarafından eğitiliyordu. Daha önce de adından bahsettiğimiz **Katenyotis,** 1920 yılı Ocak ayında Pontus Rumlarını askerî birlikler halinde teşkilatlandırmak vazifesiyle Tiflis ve Batum'a gönderildi.[58]

Şimdi Yunan propagandası, Karadeniz'deki olaylardan dolayı **Mustafa Kemal Paşa** ve **Topal Osman Ağa**'yı suçluyor ama Sovyet Elçisi General **Frunze** bile ***"Rum isyanının Atina'dan gelen ajanlar tarafından çıkarıldığını"*** yazmaktan kendini alamamıştır.[59]

Yunanistan Beyoğlu'ndaki Pontus Merkez Cemiyeti ile işbirliği halinde bölgeye heyetler göndererek genel bir ayaklanma için şartları hazırlarken Yunan Sefareti Pontus Jandarma Teşkilatı'nın kuruluşuna yardımcı olmak üzere Yüzbaşı **Dirikis Kolokilas**'ın Karadeniz Bölgesi'ne gönderilmesini kararlaştırdı.[60] Bir Yunan istihbarat subayı olan

---

56) Mehmet Okur, "Mondros Mütarekesi Döneminde İngiliz Askeri Temsilcilerin Trabzon'daki Faaliyetleri", *Trabzon ve Çevresi Uluslararası Tarih, Dil, Edebiyat Sempozyumu, 3-5 Mayıs 2001*, Trabzon, 2002, s.586.
57) Necati Çankaya, *Türk Kurtuluş Savaşı'nda İrticai Olaylar, ve İç İsyanlar*, İstanbul, 2003, s.415.
58) Dimitri Kitsikis, *a.g.e.*, s.335.
59) M.V. Frunze, *Frunze'nin Türkiye Anıları*, İstanbul, 1978, s.106.
60) *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c. 5, İstanbul, 2001, s.88, 89.

Karaikos, Kızılhaç temsilcisi sıfatıyla Samsun'a yerleştirildi. 18 Aralık 1919'da Batum'da Pontus Hükümeti'ni **kuran**[61] Trabzon Metropoliti **Hrisantos**, Yunan Ordusu'nun Batı cephesinde kesin zafer kazanmasını beklemeye başlamış. Rum asıllı bir Rus generali olan **Anonya** Kafkasya'da tertip edilen Rum kuvvetlerinin komutanlığına getirilmişti.[62]

Bela bundan ibaret değildi.

Mustafa Kemal Paşa, Sivas Heyet-i Merkeziye Riyaseti'ne gönderdiği 6 Şubat 1920 tarihli yazıda Zahum ve Kars civarından 200 bin Rumun Bolşevik İhtilali bahane edilerek Karadeniz sahillerine göç ettirilmek istendiğini, göç talimatının **Venizelos** tarafından verildiğini[63] bildirmektedir. Batum'da toplanan Rum ve Ermeniler ise silahlandırıldıktan sonra **Haralambos** adında birinin idaresi altında Türk kıyılarına çıkarılmışlardır.[64]

Atatürk, sahillerimize çıkarılan bu çetecilerin, yabancı devletler tarafından yedirilip içirildiğine[65] dikkat çekmektedir.

Bunlar güya göçmendiler!

İstanbul Minerva Hanı'nda faaliyet gösteren ve **Yunan makamlarından talimat aldığı bilinen** Kordos Komitesi'nin[66] yönettiği göçmenler, hem müstakbel Pontus Rum devletini kuracak, hem de bu devletin vatandaşı olacaklardı.

61) Atatürk, *Nutuk*, c. 2, s.627.
62) Nuri Yazıcı, *a.g.e.*, s.37.
63) *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c. 6, İstanbul, 2001, s.271.
64) Selahattin Tansel, *a.g.e.*, c. l, s.98.
65) Atatürk, *Nutuk*, c. 2, s.627.
66) Polis Müdüriyeti'nden Samsun'da bulunan Mustafa Kemal Paşa'ya çekilen 8 Haziran 335 tarihli telgrafta, *"Samsun'da Andavallıoğlu biraderlere gönderilen telgrafın altındaki Santralikoz imzasının Yunanistan'da bulunan Kordos Komitesi'nin parolası olduğu"* bildirildikten sonra deniyor ki: *"Bu komite 350 erkek ve 70 kadından mürekkep bir fedai heyetini bugünlerde ihlal-i asayiş için Samsun'a gönderecektir. Ona göre hareket icrası."* (*Harp Tarihi Vesikaları* dergisi, sayı 5, Ankara, 1952, sayfa numarası yok, 99 numaralı vesika)

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasını takip eden günlerde Samsun Limanı'na demirleyen bir Fransız ve üç İngiliz savaş gemisi Rum eşkıyanın cüretini artırdı. 9 Mart 1919'da 200, 17 Martta da 150 kişilik bir kuvvet Samsun'a çıkarıldı.[67] Yalnız İngiliz ve Yunan harp gemilerinden değil, ticaret gemileri ve yolcu vapurlarından karaya çıkan düşman subayları Rumları ayaklanmaya hazırlarken, **Smith** adında bir İngiliz Binbaşı ile Yüzbaşı **Slayt** kamaya varıncaya kadar Müslüman halkın silahlarına el koyuyorlardı.

Güya asayişi sağlamak için karaya çıkan İngilizler, Rum ve Ermeni eşkıya ile dostça görüşüyor, onları yakalamakla görevli Türk zabıtasına da engel oluyorlardı.[68]

Bazı Fransız elemanlar Sümela Manastırı'nı incelemek bahanesiyle ayaklanmanın elebaşılarına hem para hem de talimat götürüyorlardı.

İşte bütün bu gelişmelerden cesaret alan Rum çeteciler, Yunanistan'ın gönderdiği silahları omuzlarına alıp Samsun sokaklarında kol geziyorlardı.

Mustafa Kemal Paşa, Havza'dan Sadaret makamına yolladığı 5 Haziran 1919 tarihli şifrede bölgenin asayişi hakkında bilgi verdikten sonra, Rum çetecilerin devamlı temasta bulundukları İngiliz subayları ile bazı Amerikan memurlarından çok yüz bulduklarını anlatmakta ve demektedir ki:

*"...dikkat çekicidir ki, Vangel adlı elebaşının biraderi Aleko ve evvelce komiserlikten emekli **Aleksi Efendi, İngiliz ve Amerikan memurlarıyla her gün sıkı temasta olmakla beraber, Kaymakam Margrid Efendi'nin de akıl hocasıdır."***[69]

---

67) Selahattin Tansel, *a.g.e.*, s.99.
68) Tayip Gökbilgin, *Milli Mücadele Başlarken*, c. I, Ankara, 1959, s.139.
69) *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c. 2, s.360, 361.

Benzeri ifadelere Amiral **Mark Bristol**'un raporunda da rastlıyoruz.

Bölgede yaptığı incelemelerden sonra Rum eylemlerinden duyduğu rahatsızlığı dile getiren **Mark Bristol**, Samsun ve civarında faaliyet gösteren **Rum çetecilerin İngiliz ajanları tarafından korunduğunu ve onlar tarafından beslendiğini** tahmin etmektedir.[70]

Türk istihbarat birimlerinin elde ettiği bazı bilgiler ise İngilizler adına utanç vericidir. Rum nüfusunu artırmak için Bolşevik idaresi altında yaşamak istemediklerini ileri sürdüğü Rumları vapurlara doldurup Samsun havalisine getiren İngiltere, **Türk avına çıkan bu kaatillere** 10 bin adet de silah dağıtmıştır.[71] Karadeniz'e açılan gemi ve motorları **İstanbul**'dan çıkar çıkmaz didik didik aradığı halde, Pontus Rum faaliyetlerine yardımcı olan Yunan gemilerine göz yuman da yine İngiltere'dir.[72] İngiltere Yunanistan'ın Karadeniz Bölgesi'ne silah sevketmesine öylesine göz yummuştur ki 1919 yılında Giresun Pontus Komitesi'nden **Mavridiye** biraderler adına İstanbul'dan gelen silah ve cephane sandıklarının içinde top mermisi bile çıkmıştır.

Atatürk 6 Haziran 1919'da Havza'dan Harbiye Nezareti'ne yolladığı şifrede Merzifon Amerikan Koleji'ne getirilen eşya sandıklarının içinde silah bulunduğu yolundaki şüphelerini bildirdikten sonra *"Merzifon'daki dört İngiliz subayının Amerikan Koleji'nde toplandığını, Mister Keçil ile beraber üç doktor ve eczacının da onlarla beraber olduğunu"*[73] ifade etmektedir.

---

70) Stefanos Yerasimos, *a.g.m.*, s.47.
71) Yusuf Gedikli, *a.g.e.*, s.238.
72) Mehmet Okur, *a.g.t.*, s.589.
73) *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, c. 2, s.363.

Yunanistan'ın girişimi ile 4 Şubat 1918'de Marsilya'da bir Pontus Kongresi düzenlenir. Kongre adına, o sırada Rus Hariciye Komiseri olan **Troçki**'ye çekilen telgrafta, Marsilya'ya Amerika, İsviçre, İngiltere, Mısır, Yunanistan ve diğer memleketlerde oturan Pontus temsilcilerinin geldikleri bildirildikten sonra, Rus sınırından Sinop'a kadar uzayan bir cumhuriyetin kurulmasına yapacağı katkılardan dolayı **Troçki**'ye şimdiden teşekkür edilmektedir.[74] Telgrafın altında "Hariçteki Rum Meclisi Reisi" gibi uyduruk bir sıfatla, **Konstantin Konstantinidis'**in imzası vardır. Bu **Konstantin Konstantinidis** 1886-1906 tarihleri arasında Giresun Belediye Meclisi Başkanlığı yapmış olan Kaptan Yorgi'nin oğludur.[75]

Samsun Metropolitliği'nde ele geçirilen Pontus haritası Anadolu'nun içlerine kadar uzamaktadır. Pontus Meclis-i Millisi tarafından Paris'te Lambesis Matbaası'nda bastırıldığı anlaşılan haritada, Samsun merkez olmak üzere Batum'un kuzeyinden İnebolu'nun batısına kadar uzayan Karadeniz sahili ile Sinop, Kastamonu, Çankırı, Yozgat, Sivas, Gümüşhane, Tokat, Amasya, Çorum, kısmen de Erzincan, muhayyel Pontus Devleti'nin sınırları içinde gösterilmiştir.[76] İstanbul'da neşredilmekte olan *Patris* adındaki Rum gazetesinin 17 Ocak 1919 tarihli nüshasında, Paris'te bulunan Rum heyetinin bastırdığından bahsettiği harita, herhalde Samsun Metropolitliği'nde ele geçen harita olmalıdır. Fakat gazete, ya öyle arzu ettiği için ya da yanlış bilgi aldığı için Erzurum'un İspir ve Baybur kazalarını da Pontus'a

74) Ahmet Gürsoy, *a.g.e.*, s.7.
75) Mahmut Goloğlu, *a.g.e.*, s.239.
76) Yusuf Gedikli, *a.g.e.*, s.115.

dahil etmiştir. 2 Mayıs 1919'da Paris Sulh Konferansı'na bir muhtıra sunan Trabzon Metropoliti **Hrisantos** ise Samsun, Trabzon, Sinop, Amasya ve Şebinkarahisar'ın kendilerine verilmesini istemiştir ki, ileride göreceğimiz gibi Rumlar bu illerin hiçbirinde çoğunluk değillerdir.

Yedinci Bölüm

İHANET VE TEHCİR

İHANET VE TEHCİR

Birinci Dünya Savaşı sırasında öğretmenler ve papazlar tarafından yönlendirilen Rumlar yüzlerce yıllık komşularını arkadan vurdular. 1461'den beri kendilerini himaye eden Türk Ordusu'na ihanet ettiler. **Ruslara casusluk yaptılar.**[1]

Türk Ordusu'nun Sina gibi, Çanakkale gibi, Basra, Kafkasya, Galiçya gibi birbirinden binlerce kilometre uzakta güçlü düşmanlarla savaşıyor olmasını fırsat bilen Rumlar, Kafkas bozgunundan sonra Türklere ve Türk köylerine vahşice saldırmaya başladılar. Papazların, özellikle de Trabzon Metropoliti **Hrisantos**'un[2] teşviki üzerine, ilerleyen Rus birliklerine yardımcı oldular.[3] Düşman ordularına casusluk yaptılar. **Rus subaylarının komutasında Türk köylerini yaktılar**, çok kimseyi katlettiler.[4]

1) Mesut Çapa, *Pontus Meselesi, Trabzon ve Giresun'da Milli Mücadele*, Ankara, 1993, s.8.

2) Aralık 1917'de, Tiflis'ten Hrisantos'a bir mektup yollayan Fransız Albay Chardini, *"müttefiklerin Rumları unutmadığından, General Ananiyos'un komuta edeceği bir Rum tümeninin kurulacağından, Rum Ermeni ve Gürcü gönüllülerin de bu tümenle birleşip Türklere karşı savaşacağından"* bahsettikten sonra, kendisiyle ABD Konsolosu Zenge vasıtasıyla haberleşebileceğini kaydediyor ve diyor ki: *"Hizmetlerinizden dolayı Fransa ve diğer müttefik devletlerin son derece duygulandıklarını bilmenizi isterim!"*

3) Selma Yel, "1914/1919 Seneleri Sonrasında Trabzon'un Genel Durumu ve Rum/Ermeni İddiaları", *Trabzon ve Çevresi Uluslararası Tarih, Dil, Edebiyat Sempozyumu, 3-5 Mayıs 2001*, Trabzon, 2002, s.561.

4) Mahmut Goloğlu, *Anadolu'nun Milli Devleti Pontos*, s.239.

Osmanlı Devleti Rum ihanet ve vahşetine mani olmak için bölgeye kuvvet sevk edecek durumda değildi. Müslüman halkın katledilmesi, diğer tedbirlerle de önlenemeyince, eli silah tutan Rumların iç bölgelere sevk edilmesi kararlaştırıldı. 12 Mart 1916 tarihli emirle de ilk sevkiyat başlatıldı.[5]

Böylece Rusların, Osmanlı Devleti'ni yıkmak için Osmanlı tebaasını kullanması da kısmen önlenmiş oldu. Nitekim bu karardan yaklaşık bir ay sonra 18 Nisan 1916'da Ruslar Trabzon'u işgal edecek, **şehri terk edemeyen Türkler 22 ay boyunca Rusların silahlandırdığı Rumlar ve Ermeniler tarafından katledileceklerdir**.

Komünist ihtilali patlak verince Trabzon'dan çekilen Rus birlikleri silahlarını Rumlara bırakırlar, Rusların boşalttığı mevzilere de Rumlar ve Ermeniler yerleşir. 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi'nden sonra Rumların umutları da cesaretleri de artar, İngilizler ve Yunanlar tarafından silahlandırılan Rum çeteleri, devlet kuracaklarını zannettikleri topraklarda yeniden Türk avına çıkarlar!

İşte Türklerin, Türk olmaları sebebiyle katledildikleri günlerde **Mustafa Kemal Paşa** Samsun'a çıkar. İşgal kuvvetleri tarafından aranmakta olan **Topal Osman Ağa**'nın Havza'ya gelmesini emreder. Bölgedeki tek Türk çetesinin komutanı olan vatanın bu kahraman evladıyla 29 Mayısta buluşurlar. **Gazi** ona *"Pontusluların kullandığı bütün usullere başvurabileceğine"*[6] dair talimat verir.

Rum şekavetinin artması üzerine Sivas'taki 3. Kolordu lağvedilerek onun yerine Merkez Ordusu kurulur, komutanlığına **Nurettin Paşa** getirilir.[7]

---

5) Selma Yel, *a.g.t.*, s.561.
6) Ahmet Gürsoy, *Atatürk'ün Muhafızı Osman Ağa*, Giresun, 2004, s.10.
7) Atatürk, *Nutuk*, c. 2, s.629, 63.

Bu askerî tedbirlerin yanı sıra idarî tedbirler de alınır.

Büyük Millet Meclisi bir beyanname yayımlayarak, yaşıtları silah altında bulunan Rumları da vatan savunmasına çağırır. Kan dökülmesine fırsat verilmemesini ister. Asilere teslim olmaları için süre tanır.[8]

Fakat çağrıya uymayan Rumlar, dağlara kaçıp eşkıya çetelerine katılırlar. Ona rağmen Merkez Ordusu teslim olanların affedileceğini ilan eder, onlara yeni süre verir.

Bu iyi niyetli teşebbüslerden müsbet bir sonuç alındığını ne yazık ki söyleyemiyoruz. Bunun üzerine **Nurettin Paşa**, adeta bir gizli karargâh olarak çalışan Merzifon Amerikan Koleji'ne baskın yapar. Okulda, Türk topraklarında kurulması planlanan büyük Ermenistan ve büyük Yunanistan haritaları ele geçirilir. Okula hizmet araçları ve bazı arabalarla **silah ve cephane taşındığı** tespit edilir. Merzifon'un kuzeyindeki Rum ve Ermeni çetelerinin okul tarafından doyurulup donatıldığı, her türlü ihtiyaçlarının karşılandığı ortaya çıkarılır.

Merkez Ordusu Komutanı **Nurettin Paşa**, Amasya'dan Genelkurmay Başkanlığı'na çektiği 12 Şubat 1921 tarihli telgrafta, ***"Merzifon Amerikan Koleji'nin altında gizli yolların ve depoların bulunduğunu, otomobillerle getirilen top, tüfek, bomba ve saire gibi silah ve cephane ile bazı silahlı köylülerin bu depolarda saklandıklarını, hastane heyetinin Tavşandağı'ndaki köylülerle gizlice haberleştiklerini"*** bildirmektedir. Yine **Nurettin Paşa** tarafından Genelkurmay Başkanlığı'na çekilen 16 Şubat 1921 tarihli telgrafta da *"kolej bünyesinde kurulan Pontus Kulübü'nde Yunan bayraklarının bulunduğu, yönetmeliğinden kulübün Yunan emellerine hizmet ettiğinin anlaşıldığı"* bildirilmekte,

8) Mesut Çapa, *a.g.e.*, s.38.

*"durumu ihbar ettiği tahmin edilen **Türkçe öğretmeni Zeki Efendi'nin** öldürüldüğü"*[9] anlatılmaktadır.

Amasya Mutasarrıfı **Osman** imzasıyla Dahiliye Vekâleti'ne yollanan 23 Mart 1921 tarihli bir raporda da **Mehmet Zeki Efendi**'nin katlinden dolayı kolej öğretmenlerinden **Anesti** ve Protestan mezhebinden **Lay** ile elebaşı **Pavlidis**'in tevkif edildiği ve tahtikatın derinleştirilmekte olduğu[10] bildirilmektedir.

Kolejde gençleri mukaddes mücadele için silaha sarılmaya teşvik eden marşlar da ele geçirilmiştir.

1921 yılı başlarında Yunan savaş gemileri İnebolu'yu bombalamaya başlarlar. Bunun üzerine **Nurettin Paşa** 12 Ocak 1921 tarih ve 2082 sayılı yazıyla Samsun ve Ordu Sancaklarının kasaba ve köylerinde yaşayanlar dahil, eli silah tutan Hıristiyanların Amasya, Tokat, Şarkikarahisar livalarına sevki gerektiğini bildirmiş, Bakanlar Kurulu da 12 Haziran 1922 tarihli toplantıda Rumların ülkenin iç kesimlerine sevk edilmelerine karar vermiştir.[11] Ayaklanma da askeri tedbirlerle bastırılmıştır.

Burada hatırlatmak gerekir ki, Yunanlılar da işgal sırasında Batı Anadolu'daki binlerce Türkü Yunanistan'a sürgün etmişlerdir.[12] Üstelik bu sürgünün vatanı kurtarmak gibi bir gerekçesi de yoktur.

---

9) Yusuf Gedikli, *Pontus Meselesi*, s.22, 23.
10) Yusuf Gedikli, *a.g.e.*, s.430.
11) Fahri Kılıç, "Milli Mücadele Döneminde Trabzon ve Çevresinde Ortaya Çıkan Pontus Rum Sorununun Giderilmesinde Atatürk'ün Rolü", *Trabzon ve Çevresi Uluslararası Tarih, Dil, Edebiyat Sempozyumu, 3-5 Mayıs 2001*, c. l, Trabzon, 2002, s.617.
12) Seha L. Meray, *Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler*, c. l, Ankara, 1969, s.126.

Abartılan Rakamlar

Tıpkı Ermeniler gibi Rumlar da göz diktikleri toprakların sömürgeci devletler tarafından kendilerine verilmesini sağlamak için nüfus konusunda abartılı rakamlar ileri sürmüşlerdir. Bu rakamların hiçbir dayanağı olmadığı gibi, Rumların sayısı da kişinin ihtirasına göre değişmektedir!

Şöyle ki, Patrik Vekili **Doroteos**'un 25 Mayıs 1919'da Paris Konferansı'na verdiği muhtıraya göre Doğu Karadeniz'de 836 bin Müslümana mukabil 850 bin Rum vardır![13]

Bu abartılı rakamlar Londra Konferansı'nda da Trabzon Metropoliti **Hrisantos** tarafından tekrarlanınca Pontus davasını destekleyen İngilizler bile itiraz etmişlerdir! Konferansın 27 Şubat tarihli oturumunda İngiliz temsilcisi **Vansildart**, bölgede 1 milyon 830 bin Müslümana karşı 312 bin Rumun bulunduğunu söyleyerek **Hrisantos**'a karşı çıkmıştır.[14]

Dönemin Yunan Başbakanı **Venizelos**'un, inandırıcı olmak için Rum sayısında 350 binden fazla tenzilat yapmak ihtiyacı duyduğu anlaşılıyor. Paris Konferansı'na Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki Rum sayısını 477 bin 828 olarak bildiren[15] **Venizelos** 27 Eylül 1919'da **Wilson**'a yazdığı mektupta, bu rakamların Fener Patrikhanesi tarafından yapılan 1912 istatistiklerine dayandığını[16] belirtmektedir. **Jaeschke** ise *"Patrikhane istatistiklerinin tahrif edilmiş olduğunu"* yazar.[17]

---

13) Ahmet Gürsoy, *a.g.e.*, s.6.
14) Cemil Can-H. Avni Osmançelebioğlu, "Saptırılan Gerçekler ve Pontus Yalanı II", *Yeşil Karadeniz* dergisi, sayı 4, Ankara, 2003, s.23.
15) Nuri Yazıcı, *a.g.e.*, s.48.
16) Dimitri Kitsikis, *a.g.e.*, s.29.
17) Gotthard Jaeschke, *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri*, c. 1, İstanbul, 2001, s.88.

Economides'e göre Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Doğu Karadeniz'de 700 bin Rum vardır.

Gerçi Müslümanlar daha çokturlar ama onları Türk saymak doğru değildir! Çünkü onlar zorla Müslüman edilmiş Rumlardır![18]

Oysa bölgede **Rumlar Türkleşmemiş, Türkler Rumlaştırılmışlardır**! İlgili bölümlerde belgelere dayanarak ifade edildiği gibi; anadilleri Türkçe olan ve ibadetlerini de Türkçe yapan pek çok Doğu Karadenizli, Yunanistan'dan gelen papazlarla öğretmenler tarafından Rumlaştırılmışlardır! Fener Patrikhanesi özellikle Yunanistan'ın kurulmasından sonra yoğun bir Rumlaştırma faaliyetine girişmiş, Türklerin Türkçe olan aile isimleri papaz baskısıyla değiştirilmiştir. Mesela Arslanoğlu ailesine Leondiyadis, Pamukoğlu ailesine Vanvakidis, Çakıroğlu ailesine de Palatanidis ismi verilmiştir. Aynı siyasi merkezin elemanları olan papazlar kiliselerde, öğretmenler okullarda Rumca konuşmayı özendirmiş, Rumca öğrenmeyen çocukları hırpalayıp hakir görmüş, bütün baskılara rağmen Türkçe konuşmaya devam edenleri de öldürmüşlerdir!

Yanlış okumuyorsunuz. Evet öldürmüşlerdir.[19]

Rumlar, İnebolu'nun batısından Batum'a kadar uzayan, bugünkü idarî taksimata göre Kastamonu, Sinop, Samsun, Ordu, Trabzon, Giresun, Rize, Çankırı, Yozgat, Gümüşhane, Bayburt, Tokat, Amasya, Çorum, Sivas vilayetleri ile Erzincan'ın bazı bölgelerini kapsayan vatan parçasında hak iddia ediyordu. Bu bölgede Ermeniler dahil toplam Hıristiyan nüfusu 250 bini ancak buluyordu! Türklerin nüfusu ise 2 milyon 350 bindi! Mesela Trabzon'da 60 bin Hıristiyana karşı 317 bin Müslüman, Giresun'da

18) Nuri Yazıcı, *a.g.e.*, s.50.
19) Geniş bilgi için bakınız *Türk İstiklal Harbi*, c. 6, s.284.

10 bin Hıristiyana karşı 190 bin Müslüman, Ordu'da 25 bin Hıristiyana karşı 190 bin Müslüman, Sinop'ta 5 bin Hıristiyana karşı 150 bin Müslüman, Samsun'da, 50 yıl içinde 30 bin Rum getirilmesine rağmen 55 bin Hıristiyana karşı 180 bin Müslüman yaşıyordu.[20]

Justin McCarthy, bölgedeki Rum sayısının 260 bin 313 olduğunu ve mübadele yoluyla Yunanistan'a giden Pontusluların sayısının da 1928 Yunan nüfus sayımına göre 182 bin 169 olduğunu söylüyor.

Rumların göz diktiği bölgede 700 bin soydaşlarının yaşadığına dair iddia Amerikan Hükümeti'nce görevlendirilen King Crane Komisyonu tarafından bile yalanlanmıştır! Komisyonun 28 Ağustos 1914 tarihli raporuna göre **bölgedeki Rum nüfusu 200 binden ibarettir! Fransız Dışişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan *Documend Diplomatiques* ise 1893-1897 tarihleri için Doğu Karadeniz'de yaşayan Rum sayısını 193 bin olarak verir**!

1914'te tamamlanan Osmanlı istatistikleri bölge nüfusunu tespit eden en güvenilir kaynaktır. Bugünkü Rize, Gümüşhane ve Ordu illerini ve bu illerin bütün ilçelerini kapsayan Trabzon'da nüfus yapısı şöyledir:

Genel Nüfus	1.122.947
Müslüman	921.128
Rum	161.574
Ermeni	37.549
Ermeni Katolik	1.350
Protestan	1.338
Yahudi	8[21]

20) Yusuf Gedikli, *a.g.e.*, s.115, 116.

21) Yukarıdaki rakamlar Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde muhafaza edilen Dahiliye Nezareti Sicil-i Nüfus İdare-i Umumisi Müdüriyeti tarafından yayımlanan *Memalik-i Osmaniye'nin 1330* (1914) *Senesi Nüfus İstatistikleri* kitabından alınmıştır.

Vital Cuinet'in 1892'de yayımlanan *Asya Türkiyesi* isimli eserinde verdiği rakamlarla 1897'de Fransızca yayımlanan *Sarı Kitap*'taki rakamlar Osmanlı istatistik verilerine yakındır.

Tablodan da anlaşıldığı gibi, Rumların sayısı devlet kurmaya yetmeyeceği için bölgeye Rusya ve Yunanistan'dan göçmenler getirilmiştir.[22] Akıl almaz işkencelere başvurarak Batı Anadolu'dan bir yılda 140 bin Türkü göç ettiren Yunanlılar bölgeye Makedonya ve Ege Adalarından getirdikleri 120 bin Rumu nasıl yerleştirdilerse aynı metoda Doğu Karadeniz'de de başvurmuşlardır. Son 50 yıl içinde Samsun'a getirdikleri 30 bin Rumdan başka, 1919'da Rusya'dan çoğu çeteci ve asker olmak üzere 66 bin,[23] 1920'de de Batum'dan gemilerle 11 bin Rum getirilmiştir.[24]

Sonrası malum.

İsyan, cinayet ve katliam!

Sonuç

Ayaklanmanın tespit edilen bilançosuna göre 1.817 Türk şehit edilmiş, 3 bin 723 ev yakılmıştır. Rum çeteleri 1.800 civarında soygun ve gasp yapmışlardır. Buna mukabil **11 bin 118 Rum Türkiye'ye ihanet etmenin cezasını hayatıyla ödemiştir.**

Pontus faaliyetlerinden dolayı Amasya İstiklal Mahkemesi'nde yargılananlardan 3'ü Müslüman, 174 kişi idama mahkûm edilmiş, Trabzon Metropoliti **Hrisantos** ve

22) Selma Yel, *a.g.t.*, s.564.
23) Fahri Kılıç, *a.g.t.*, s.614.
24) Yusuf Gedikli, *a.g.e.*, s.105.

Giresun Metropoliti **Lavrentios**'un da aralarında bulunduğu 74 kişi de gıyablarında idam cezasına çarptırılmışlardır.

30 Ocak 1923'te imzalanan mütareke sözleşmesi gereğince Rumlar Yunanistan'a gönderilerek Türkiye bir düşmanından daha arındırılmıştır.

KAYNAKLAR

Adıvar, Halide Edip; *Türk'ün Ateşle İmtihanı*, İstanbul, 1982.

Ak, Mahmut; "İslam Coğrafyacılarına Göre Trabzon", *Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildirileri*, Trabzon, 2000.

Akın, Himmet; *Aydınoğulları Hakkında Bir Araştırma*, İstanbul, 1946.

Albayrak, Haşim; *Tarih Boyunca Doğu Karadeniz'de Etnik Yapılanma ve Pontus*, İstanbul, 2003.

Albayrak, Hüseyin; "Trabzon'un İlk Kuruluşu, Yerli Halkı ve Adı", *Yeşil Karadeniz* dergisi, sayı 1, Ankara, 2003.

Anzerlioğlu, Yonca; *Karamanlı Ortodoks Türkler*, Ankara, 2003.

Ascherson, Neal; *Karadeniz*, İstanbul, 2002.

Aşan, Muhammet Beşir; "Bazı Anadolu Beyliklerinin Trabzon ile Olan İlişkileri", *Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildirileri*, Trabzon, 2000.

Atalay, Besim; *Türk Adları veya Türk Büyükleri*, İstanbul, 1935.

Atalay, Bülent; "Trabzon Metropoliti Hrisantos Meselesine Dair. Türkiye Dışında Yaptığı Bazı Faaliyetler", *Trabzon Çevresi, Uluslararası Tarih, Dil, Edebiyat Sempozyumu, 3-5 Mayıs 2001*, Trabzon, 2002.

Atanas, Manof; *Gagauzlar*, Çeviren: Türker Acaroğlu, Ankara, 1940.

Atatürk; *Nutuk*, İstanbul, 1973.

Atatürk'ün Bütün Eserleri, c. 2, İstanbul, 1999, c. 5-6, İstanbul, 2001.

Ayni, Mehmet Ali; *Milliyetçilik*, İstanbul, 1943.

Azmun, Yusuf; "İran'da Yaşayan Türkmenler, Oturdukları Yerler ve Kabile Ayrımları", *Türk Kültürü* dergisi, sayı 33, Ankara, 1965.

Barkan, Ömer Lütfi; *Osmanlı Devleti'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi, Tetkikler-Makaleler*, Yayına Hazırlayan: Hüseyin Özdeğer, c. 2, İstanbul, 2000.

Başar, Cem; *Terör Dosyası ve Yunanistan*, c. 2, Lefkoşa, 1995.

Bayar, Celal; *Ben de Yazdım*, c. 5, İstanbul, 1967.

Baykut, Cami; *Osmanlı Ülkesinde Hıristiyan Türkler*, İstanbul, 1932.

Bilgin, Mehmet, *Sürmene*, Ankara, 1990.

Bilgin, Mehmet, "Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Etnik Tarihi Üzerine", *Trabzon Tarihi Sempozyumu, Bildiriler*, Trabzon, 2000.

Bilgin, Mehmet; *Doğu Karadeniz, Tarih, Kültür, İnsan*, Trabzon, 2002.

Bilgin, Mehmet; "Postmodern Pontusçuluk", *Müdafaa-i Hukuk* dergisi, sayı 50, Ankara, 2002.

Bilgin, Mehmet; "Rize Bölgesinde Etnik Guruplar Oluşturma Projeleri Üzerine", *Müdafaa-i Hukuk* dergisi, sayı 60, Ankara, 2002.

Bijiskyan, P. Minas; *Karadeniz Kıyıları Tarih ve Coğrafyası (1817-1819)*, Tercüme ve notlar: Hrand Andreasyan, İstanbul, 1969.

Bostan, Hanefi; "15. ve 16. Yüzyıllarda Trabzon Şehri'nde Nüfus ve İskan Hareketleri". *Trabzon Tarihi Sempozyumu, Bildiriler*, Trabzon, 2000.

Bostan, Hanefi; *15-16. Asırlarda Trabzon Sancağı'nda Sosyal ve İktisadi Hayat*, Ankara, 2002.

Caferoğlu, Ahmet; *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul, 1968.

Cahen, Claude; *Osmanlılar'dan Önce Anadolu'da Türkler*, İstanbul, 1979.

Can, Cemil-Osmançelebioğlu, H. Avni; "Saptırılan Gerçekler ve Pontus Yalanı II". *Yeşil Karadeniz* dergisi, sayı 4, Ankara, 2003.

Cıacher, Mihail; "Baserabyalı Gagauzların Tarihi". *Türk Dünyası Araştırmaları* dergisi, sayı 20, İstanbul, 1982.

Coşar, Ömer Sami; *İstiklal Harbi Gazetesi*.

Çankaya, Necati; *Türk Kurtuluş Savaşı'nda İrticai Olaylar ve İç İsyanlar*, İstanbul, 2003.

Çapa, Mesut; *Pontus Meselesi, Trabzon, ve Giresun'da Milli Mücadele*, Ankara, 1993.

Dağlıoğlu, Hikmet Turhan; *Miladî 16., Hicri X. Asırda Antep*, Gaziantep, 1936.

Danişment, Nazan; "Anadolu'da Türk Beyliklerinin Haçlı Bayrakları". *Türklük Mecmuası*, sayı: Nisan 1939.

Demir, Necati; "Selçuklu Öncesinde Türkiye Türkleri ve Türkiye Türkçesi", *5. Uluslararası Türk Dili Kurultayı*, Ankara, 2004.

Demir, Necati; *Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Tarihi Altyapısı*, Ankara, 2005.

Demir, Necati; "Karadeniz Bölgesi'nde Peçenekler ve Kıpçaklar". *Trabzon Çevresi Uluslararası Tarih, Dil, Edebiyat Sempozyumu, 3-5 Mayıs 2001*, Trabzon, 2002.

Demir, Necati; "Bir Coğrafi Bölge Olarak Canik ve Tarihi Altyapısı". *Silahlı Kuvvetler* dergisi, sayı 380, Ankara, 2004.

Demir, Necati; "Türkçe Sahibini Arıyor". *Türk Yurdu* dergisi, c. 23, sayı 192, Ankara, 2003.

Dernschwam, Hans; *İstanbul ve Anadolu'ya Seyahat*, Çeviren: Yaşar Ören, Ankara, 1992.

Emecan, M. Feridun; "Trabzon, Eyaleti'nin Batı Sınırı". *Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildirileri*, Trabzon, 2000.

Ergene, Teoman; *İstiklal Harbinde Türk Ortodoksları*, İstanbul, 1951.

Eröz, Mehmet; *Hıristiyanlaşan Türkler*, Ankara, 1983.

Eröz, Mehmet; "Doğu Anadolu'da Köy Adları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma". *Belgelerle Türk Tarihi* dergisi, c. 10, sayı 58.

Esengin, Kenan; *Millî Mücadelede Hıyanet Yarışı*, Ankara, 1969.

Eyice, Semavi; *Rum Harfleri ile Türkçe (Karamanlıca) Bir Nevşehir Yıllığı*, "Fındıklıoğlu Armağanı". İstanbul, 1977.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Zuhuri Danışman Yayını, c. 13, İstanbul, 1971.

Feher, Geza; *Bulgar Türkleri*, Ankara, 1999.

Frunze, M.V.; *Frunze'nin Türkiye Anıları*, İstanbul, 1978.

Galanti, Avram; *Ankara Tarihi*, İstanbul, 1950.

Gazimihal, M. Ragıp; *Musiki Sözlüğü*, İstanbul, 1961.

Gedikli, Yusuf; *Pontus Meselesi*, İstanbul, 2002.

Gökbilgin, Tayyip; *Milli Mücadele Başlarken*, c. 1, Ankara, 1959.

Gökçen, Salim; "Fener Rum Patrikhanesi ve Pontus'u Canlandırma Hayali". *Trabzon ve Çevresi Uluslararası Tarih, Dil, Edebiyat Sempozyumu, 3-5 Mayıs 2001*, Trabzon, 2002.

Gökdağ, Bilgehan Atsız; "M.Ö. 2000'li Yıllardan Günümüze Giresun'daki Türk Varlığı", *Giresun Tarihi Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul, 1977.
Göktürk, Hilmi; *Anadolu'nun Dağı'nda Ovasında Türk Mührü*, Erzurum, 1974.
Güler, Ali; *Tarihimizde Pontus Meselesi ve Rum-Yunan Terör Örgütleri*, Ankara, 1995.
Gülensoy, Tuncer; "Ortaasya'daki Türk Yer Adlarının Anadolu'daki İzleri", *Tarih Boyunca Anadolu'da Nüfus ve Kültür Yapısı, Tebliğler*, Ankara, 1995.
Gültepe, Necati; "Son Büyük Turan Devleti", *Türk Dünyası Araştırmaları* dergisi, sayı 151, İstanbul, 2004.
Gürsoy, Ahmet; *Atatürk'ün Muhafızı Osman Ağa*, Giresun, 2004.
Goloğlu, Mahmut; *Anadolu'nun Milli Devleti Pontos*, Ankara, 1973
Gumilov, L. N.; *Hazar Çevresinde Bin Yıl*, Tercüme: Ahsen Batur, İstanbul, 2000.
Halaçoğlu, Yusuf; "Osmanlı Dönemi'nde Türkiye'nin Nüfus Yapısı ve Aşiretler", *Tarih Boyunca Anadolu'da Türk Nüfus ve Kültür Yapısı, Tebliğler*, Ankara, 1995.
Harp Tarihi Vesikaları dergisi, Genelkurmay Başkanlığı Yayınları, sayı 5, Ankara, 1952.
Hoca Saadettin Efendi; *Tacü't Tevarih*, İsmet Parmaksızoğlu Yayını, İstanbul, 1979.
İnan, Kenan; "Trabzon'un Fethi", *Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildirileri*, Trabzon, 2000.
Jaeschke, Gotthard; *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri*, İstanbul, 2001.
Kafalı, Mustafa; "Anadolu'nun Fethi ve Türkleşmesi", *Tarih Boyunca Anadolu'da Türk Nüfus ve Kültür Yapısı, Tebliğler*, Ankara, 1995.
Kafesoğlu, İbrahim; *Türk Milli Kültürü*, Ankara, 1977.
Karabekir, Kâzım; *İstiklal Harbimiz*, İstanbul, 1960.
Karahan, Leyla; "Küçük Türkistan Anadolu", *Tarih Boyunca Anadolu'da Türk Nüfus ve Kültür Yapısı, Tebliğler*, Ankara, 1995.
Karadeniz, Ali; "Yedi Çeşme Çanağı Kırdıran Çalgımız, Kemençe", *Trabzon Tarihi Sempozyumu*, Trabzon, 2000.
Karakurt, Ali; *Fener Patriknanesi'nin İçyüzü*, İstanbul, 1955.
Kansu, Mahzar Müfit; *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, c. 1, Ankara, 1976.
Kaşgarlı Mahmut; *Divan-ı Lügat-i Türk*.
Kılıç, Fahri; "Milli Mücadele Dönemi'nde Trabzon ve Çevresinde Ortaya Çıkan Pontus Rum Sorununun Giderilmesinde Atatürk'ün Rolü", *Trabzon ve Çevresi Uluslararası Tarih, Dil, Edebiyat Sempozyumu, 3-5 Mayıs 2001*, c. 1, Trabzon, 2002.
Kırzıoğlu, M. Fahrettin; *Yukarı Kür ve Çoruk Boyları'nda Kıpçaklar*, Ankara, 1992.
Kitsikis, Dimitri; *Yunan Propagandası*, İstanbul, 1964.
Klavio; *Timur Devrinde Semerkant'a Seyahat*, İstanbul, 1975.
Kocaoğlu, M. Mehmet; "Misyonerlik Faaliyetlerinden Pontus Rum Devleti'ne", *Giresun Tarihi Sempozyumu*, Ankara, 1997.
Kocaoğlu, Mehmet; *Uluslararası İlişkiler*, Ankara, 1993.
Kopraman, Kâzım Yaşar; "Abbasi Döneminde Bizans Sugurunda Türklük Faaliyeti", *Tarih Boyunca Anadolu'da Türk Nüfus ve Kültür Yapısı, Tebliğler*, Ankara, 1995.
Körükçü, Çetin; *Türk Sanat Müziği*, İstanbul, 1988.
Kurat, Akdes Nimet; *Peçenek Tarihi*, İstanbul, 1937.
Meray, Seha L.; *Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler*, c. 1, Ankara, 1969.
Mümtaz, Hüseyin; *Yüzbaşı Gibi*, İstanbul, 2004.

Mümtaz, Hüseyin; *Trabzon, ve Sürmene Üzerindeki Yabancı Emeller,* Trabzon, 1988.
Mümtaz, Hüseyin: *Karadeniz'in Kitabı,* Istanbul, 2000.
Nur, Rıza; *Türk Tarihi.* c. 1, İstanbul, 1982.
Okur, Mehmet; "Mondros Mütarekesi Döneminde ingiliz Askeri Temsilcilerinin Trabzon'daki Faaliyetleri", *Trabzon ve Çevresi Uluslararası Tarih, Dil, Edebiyat Sempozyumu, 3-5 Mayıs 2001,* c. 1, Trabzon, 2002.
Ongan, Halit; *Ankara, 1 Numaralı Şer'iye Sicili,* Ankara, 1958.
Ongan, Halit; *Ankara, 2 Numaralı Şer'iye Sicili,* Ankara, 1974.
Orkun, Hüseyin Namık; *Peçenekler,* İstanbul, 1933.
Orkun, Hüseyin Namık; *Türk Dünyası,* İstanbul, 1932.
Orkun, Hüseyin Namık; *Atilla ve Oğulları,* İstanbul, 1933.
Özdeğer, Mehtap; *15.-16. Yüzyıl Arşiv Kaynaklarına Göre Uşak Kazasının Sosyal ve Ekonomik Tarihi,* İstanbul, 2001.
Özgür, Can; "Doğu Karadeniz Ağızlarında Kıpçakça Üzerine Tespitler", *Trabzon ve Çevresi Uluslararası Tarih, Dil, Edebiyat Sempozyumu, 3-5 Mayıs 2001,* c. 2, Trabzon, 2002.
Özkaya, Yücel; "Giresun 1-3 Nolu Şer'iye Sicil Defterlerindeki Bilgilere Göre Islahat Fermanı Sonrası Giresun'un Durumu", *Giresun Tarihi Sempozyumu,* İstanbul, 1997.
Parmaksızoğlu, İsmet; "Rum" Maddesi, *Türk Ansiklopedisi,* c. 27, Ankara, 1978.
"Pontus Hülyası Artık Yunan Resmi Yayınlarında", *Orkun* dergisi, sayı 55, İstanbul, 2002.
Psalty, Francis; *Türkelinde Hıristiyanlık,* İstanbul, 1937.
Ramsay, W.M.; *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası,* Çeviren: Mihri Pektaş, İstanbul, 1960.
Rasony, Laszlo; *Tarihte Türklük,* Ankara, 1971.
Rasony, Laszlo; "Kuman Özel Adları", *Türk Kültür Araştırmaları,* sayı III, IV, V, VI, Ankara, 1973.
Safran, Mustafa; *Yaşadıkları Sahalarda Yazılan Lugatlara Göre Kuman Kapçaklarda Siyasi, İktisadi, Kültürel Yaşayış,* Ankara, 1993.
Shukurov, Rustam; "Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Türkçe Konuşan Bizanslılar", *Trabzon Tarihi Sempozyumu,* Trabzon, 2000.
Sözer, Vural; *Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi.*
Sümer, Faruk; *Tirebolu Tarihi,* İstanbul, 1992.
Sümer, Faruk; *Oğuzlar (Türkmenler),* İstanbul, 1980.
Sümer, Faruk; *Çepniler,* İstanbul, 1992.
Stokes, Martin; "Doğu Karadeniz'de Türklerin Varlığı ve Kültürel Etkinlikleri", *Konuşan Karadeniz* dergisi, sayı 3, İstanbul, 1988.
Şahin, M. Süreyya; *Fener Patrikhanesi ve Türkiye,* İstanbul, 1980.
Taneri, Aydın; *Türk-Yunan Kültür Savaşı,* Ankara (eserde baskı tarihi yoktur).
Tansel, Selahattin; *Mondros'tan Mudanya'ya,* c. 1, Ankara, 1973.
Tellioğlu, İbrahim; *Osmanlı Hâkimiyetine Kadar Doğu Karadeniz'de Türkler,* Trabzon 2004.
Togan, Zeki Velidi; *Umumi Türk Tarihine Giriş,* İstanbul, 1981.
Turan, Osman; "Bayburt" Maddesi, *İslam Ansiklopedisi,* c. 2, İstanbul, 1970.
Turan, Osman; *Selçuklular Zamanında Türkiye,* İstanbul, 1971.
Turan, Osman; *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi,* İstanbul, 1973.

Turgal, H. Fehmi: *Mülga Şer'iye Mahkemeleri Sicilleri Üzerine İncelemeler,* İstanbul, 1937.
Türkay, Cevdet; *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler,* İstanbul, 1979.
Türkdoğan, Orhan; "Tarihi Bir Dava, Ponto(u)s". *Türk Dünyası Tarih Dergisi,* sayı 120, İstanbul, 1996.
Türk İstiklal Harbi, c. 6, İstiklal Harbi'nde Ayaklanmalar, Ankara, 1974.
Umar, Bilgen; *Türkiye'deki Tarihsel Adlar,* İstanbul, 1993.
Ünler, Ali Nadi; *Gaziantep Savunması,* İstanbul, 1969.
Yazıcı, Nuri; *Milli Mücdele'de Canik Sancağı'nda Pontus'çu Faaliyetler 1918-1922,* Ankara, 2003.
Yediyıldız, Bahaeddin; *Ordu Yöresinin Tarihi Kaynakları,* Ankara, 1992.
Yediyıldız, Bahaeddin; *Ordu Kazası Sosyal Tarihi,* Ankara, 1985.
Yediyıldız, Bahaeddin; "Milli Kimlik ve Tarih", *Tarih Boyunca Anadolu'da Türk Nüfusu ve Kültür Yapısı, Tebliğler,* Ankara, 1995.
Yel, Selma; "1914-1919 Seneleri Sonrasında Trabzon'un Genel Durumu ve Rum/Ermeni İddiaları", *Trabzon ve Çevresi Uluslararası Tarih, Dil, Edebiyat Sempozyumu, 3-5 Mayıs 2001,* c. 1, Trabzon, 2002.
Yerasimos, Stefanos; "Pontus Meselesi (1912-1923)", *Toplum ve Bilim* dergisi, sayı 43/44, İstanbul, 1989.
Yinanç, Mükrimin Halil; "Akkoyunlu" Maddesi, *İslam Ansiklopedisi,* c. 1, İstanbul, 1965.

Necdet Sevinç 1944'te Gaziantep'te doğdu. 1962'de Gaziantep'te başladığı gazeteciliğe İstanbul'da devam etti. *Haber* gazetesi ve *Durum* dergisinde çalıştı. 1969'dan itibaren *Bizim Anadolu, Hergün, Ortadoğu, Günaydın* ve *Kurultay* gazetelerinde genel yayın müdürü ve yazar olarak görev yaptı.

Hakkında en çok dava açılan yazarlarımız arasında bulunan ve yüzlerce yıl mahkûmiyeti istenen **Necdet Sevinç**, 1974 affıyla Bayrampaşa Cezaevi'nden tahliye edildi. Yazılarından dolayı birkaç kez silahlı saldırıya uğradı. 1980 müdahalesini takip eden günlerde tutuklandı, cezaevlerinde yaklaşık 5 yılını geçirdi. Hâlen *Yeniçağ* gazetesinde yazmaktadır.

Necdet Sevinç, günlük gazete yazılarının dışında Türk tarihi ile ilgili araştırmalar yaptı. Hikâyeler ve oyunlar yazdı.

Gazete yazılarından oluşan kitapları: *Yazarını Kurşunlatan Yazılar* (1973), *Sanık Yazılar* (1974), *Tutanak* (1975), *Ferman* (2000).
Araştırmaları: *Ülkücüye Notlar* (1973), *Ajan Okulları* (1975), *Gaziantep'te Türk Boyları* (1983), *Osmanlı'nın Yükselişi ve Çöküşü* (1985), *Osmanlı'dan Günümüze Misyoner Faaliyetleri* (2002), *Arşiv Belgeleriyle Ermeni İddiaları ve Gerçekler* (2003).
Oyun: *Duruşmalar* (1992).
Hikâye: *Acının Tadı* (1994).

Ödülleri: Sürgündeki Macar milliyetçileri tarafından Arjantin'de kurulan Turan Akademisi'nin, *"Davet Edilmiş Daimi ve Kayıtlı Üyesi"* ilan ettiği **Necdet Sevinç**'i ödüllendiren diğer bazı kuruluşlar şunlardır: Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı; Kıbrıs Mücahitler Derneği; Kıbrıs Milli Koordinasyon Komitesi; Kerkük, Azerbaycan, Batı Trakya, Doğu Türkistan Türklerinin Türkiye'deki kuruluşları, Türkiye Kamu Çalışanları Vakfı; Ülkü Ocakları Genel Merkezi ve çeşitli şubeleri.

Pontus Devleti Yunan devleti değildi. Devletin kurucusunun da, hanedanının da, halkının ve ordusunun da, Yunanlılarla hiçbir ilgisi yoktu.

Müslüman Türkler, 1071'de Anadolu'ya girdiklerinde buraları Hıristiyan soydaşlarıyla meskûn buldular. Anadolu, özellikle de Doğu Karadeniz Bölgesi Hun, Uz, Karluk, Bulgar, Avar, Macar, Hazar, Kuman/Kıpçak ve Peçenek Boyları tarafından Türkleştirilmişti. Türkleştirme süreci, Osmanlıların bölgeye hâkim olmasıyla devam etti.

Atatürk ***"Türklük esastır"*** demişti.

Bu kitap, esas olan Türklüğü etnik unsurlardan sadece biri hâline getirip, Türk evladını hâkim konumdan çıkararak Türkiye'yi sahipsiz ve savunmasız bırakmak isteyen düşman gizli servisleriyle Etnik Çete'nin Kuzeydoğu Anadolu'da yürütegeldiği bozguncu faaliyetlere milli dikkati çeken bir alarmdır!

ISBN 978-975-22-0218-4
2007.06.Y.0105.3220

KDV Dahil 12 YTL